
INDEX DEL VOLUM VI

TEXT

S. AGELET I GARRIGA	
Poemes	28

RAFAEL BENET	
La força en l'art de Gimeno	36

J. R. BRUNET	
Cul de llàntia	376

R. CANALS	
Pintura	xv

J. M. CAPDEVILA	
Eugeni d'Ors	9
Filosofia de luxe	173

J. CASTEDO	
Cul de llàntia	314

VÍCTOR CASTRE	
Isidoro Ducase, Comte de Lautrémont	300

BLAISE CENDRARS	
Petits contes negres	42

J. M. CID-PRAT	
Hzipin (Notes per un assaig)	213

J. COLOM	
Paisatge	xiii

MARC CHADOURNE	
Vasco	226, 324

G. K. CHESTERTON	
El nostre carnet	81, 181, 263, 348

PAUL ELUARD

El cor del meu amor (fragments) 113

PIERRE LASSERRE

Del geni rus 75

RICARD A. LATCHAM

L'ànima melodiosa de Rainer Maria Rilke 209

GIACOMO LEOPARDI

Fragments 315

J. M. LÓPEZ-PICÓ

Butlletins del temps 78, 179, 267, 352

A. M.

J. Pérez-Jorba 51

E. MARAGALL

Cul de llàntia 310

JOAN MARAGALL

Pàgines antològiques 97, 289

ALFONS MASERAS

Remarques sobre l'art d'avantguarda 200

PERE MIALET

L'antiheroisme en la literatura russa 108

JOAN MINGUEZ

Pròleg a "Animes i accions" 310

JAUME MIRAVITLLES

Notes a l'entorn de l'art d'avantguarda 319

R. MUNTANER

Pàgines antològiques 193

ADA NEGRI

El diner 54

JOAN ORS

Vers un nou estat literari 293

J. PALAU

Al marge de Charlot 308

INDEX

III

RAMON D. PERÉS

Una viatgera francesa del segle XVII	119
---	-----

MARIA PERPINYA

Poemes	106
---------------	-----

PAU ROMEVA

Un llibre que ha de llegir tothom	33
Teatre de la natura	116
El pont de la mar blava	217

SEBASTIA SANCHEZ-JUAN

Nadal	307
--------------	-----

RENÉ SCHWOB

Variacions sobre la idea de Déu	99
--	----

CARLES SOLDEVILA

Del sobrerrealisme	269
---------------------------	-----

V. SOLÉ DE SOJO

Poema	208
--------------	-----

LLUÍS ULLOA

La pre-descoberta d'Amèrica	134
------------------------------------	-----

X. X. X.

S. D. C.	275
Els artistes catalans	85, 187, 287, 377
Qüestions filosòfiques, polítiques i socials	86, 188, 286, 375
Obres de G. K. Chesterton	87, 189, 285, 374
Collecció de Contes i Novel·les	90, 190, 281, 370
Orient i Extrem-orient	91
Edicions diverses	92, 284, 369
Noticiari	94, 191, 288, 383
Vides d'Història i de Novella	186
Biblioteca d'Història	382

IL·LUSTRACIONS

R. BARRADAS

Pintura	I
----------------	---

R. BENET

Marina	VI
---------------	----

F. BERNARREGGI

Casa Pagesa	II
--------------------	----

ARTUR CARBONELL

Figura	VII
---------------	-----

F. DOMINGO

Cul de llàntia	86, 91, 178, 188, 192, 216, 166, 284, 286, 318, 373
-----------------------	---

P. GARGALLO

Punta seca	III
-------------------	-----

MANEL HUMBERT

Nu	V
-----------	---

JACOMAR

Pintura Quatrecentista	IV
-------------------------------	----

LLUÍS MERCADER

Cul de llàntia	272, 278, 381
-----------------------	---------------

JAUME MERCADÉ

Alzines	X
----------------	---

JOAQUIM MIR

Cul de llàntia	219
Carnaval vilanovès	XVI

IU PASCUAL

Paisatge	XII
-----------------	-----

P. PRUNA

Cul de llàntia	41
-----------------------	----

J.-F. RAFOLS

Cul de llàntia	27, 133, 351
-----------------------	--------------

E. C. RICART

Cul de llàntia	53, 105, 207, 306, 369
-----------------------	------------------------

J. C. ROGER

Cul de llàntia	118
-----------------------	-----

SHUM

Cul de llàntia	184
-----------------------	-----

J. SUNYER

Cul de llàntia	115
Nu	IX
Davant al mirall	XVI, 357

ÍNDIX

V

J. DE TOGORES

Pintura XI

JOAQUIM VAYREDA

Figura vora el mar VIII

D. VILAS

Cul de llàntia 90

VILA PUIG

Cul de llàntia 77

XOCOLATES

ELS MÉS VELL D'ESPANYA

Casa fundada l'any 1800

127 anys d'èxit creixent

Xocolates des d' 1'50 a 4 ptes. els 400 grams

DEMANEU-LOS ARREU

Moments de la Pantalla

ANNA KARENIN

PODRIA dir-se d'aquest film que és una paradoxa. La novella de Tolstoi no era pas la més adaptable al cinema i no gens menys Edmond Goulding—el meteur en escene massa negligit en els anuncis—n'ha fet un film admirable. Adaptació? De cap manera. Simple interpretació de les escenes més cinemàtiques. És possible que els que conegui Tolstoi no el retrobin del tot a través del film. És possible que els que ara llegeixin la novella no recordin gaire el film que abans veieren. Però, tanmateix, aquesta és l'única manera de portar una bona novella a la pantalla i fer-ne un film admirable. I això és la producció d'Edmond Goulding, cinema pur en molts moments. Les carreres de cavalls, l'escena entre Anna i el seu marit dintre el cotxe, i, sobretot, aquella carta de renúncia a la caça del llop que Anna estripa i lentament va convertint-se entre les seves mans en un prat on el llop fuig percaçat per la canilla. John Gilbert dona en la seva interpretació molt més del que podia esperar-se d'ell. Greta Garbo? No sabem trobar qualificatiu. Més aviat el trobaríem per aquells que s'empenyen a veure-li només la sexualitat i no s'adonen de la seva gran intel·ligència. Edmond Goulding no hauria pas reeixit sense ella ¹.

L'HOME QUE RIU

UNA vegada més, d'una novella dolenta se n'ha pogut fer un film acceptable. Perquè, com sempre, la novella només ha servit de pretext per a crear unes quantes escenes i situacions purament cinematogràfiques. No recordem el nom del "cammerer" d'aquest film, però és el que hauria de sonar més alt. Una gran tècnica

fotogràfica controlada i dirigida per un gran gust, és la característica d'aquesta producció. Conrad Weit, un bon actor. Un gran actor de contrastos; aquells ulls que ploren i aquella boca que riu, sobretot en la cambra dels Lords, són admirables. Mary Philbin, una cega discreta, però que assoleix un art meravellós amb les seves mans tactant l'espai i les coses. Bones les escenes de la fira.. Magnífic el moment que Dea surt a fer comèdia i els altres simulen la presència de l'home que riu. Aquest moment sol ja valdria tot el film. Lamentable que Dea també vagi a la cambra dels Lords acompanyada del gos i més lamentable encara que el gos mati el traïdor. Hi ha coses que fan rodar el cap.

"MOULIN ROUGE"

VEU ací un film de fons ben europeu de Dupont, si bé l'execució americanitza força. Olga Tcheckowa personifica l'estrella de cabaret, frívola i intel·ligent, que resulta amada apassionadament per l'home que s'ha de casar amb la seva filla. El dualisme que en prové origina un interès dramàtic que es resol en un joc d'accidents equívocs, un auto sense frens destinat a dretes per estimbar-se l'home davant d'un dilema difícil, de poc que no estimba a la que havia d'ésser la seva futura esposa—la filla—que el prengué ocasionalment, i en el moment fatal, ell, a instàncies de la mare, la salva amb perill i esforç considerables. Llavors tots obren els ulls al tort que de tot plegat s'esdevenia, la mare renuncia, i s'assenyala a cadascú la mateixa orientació del començament, i fineix el film amb unes vistes del "Moulin Rouge" com al principi. Olga Tcheckowa és ben secundada per Jean Bradiu i Eva Gray.

¹ Il·lustracions a la pàg. 9 del suplement.

Avui l'avi ha portat **Ovomaltina**

La joventut creu que el gaudi de bona salut és una cosa ben natural; els vells, en canvi, saben apreciar-la. Perxó les persones experimentades donen Ovomaltina a il·lurs fills o a il·lurs nets; car volen veure'ls sans i forts i ben armats contra les vicissituds de la vida. L'home fort és optimista i estima la vida, què és la dot dels qui tenen bona salut.

El nombre de les persones de constitució malaltissa és ben petit, comparativament al d'aquelles ai-

tres qui malmeten llur salut per una alimentació impròpia o un gènere de vida irregular. "Ens emmetzinem amb melzines cares, per curar-nos amb altres melzines", digué un literat. Si, enlloc d'això, preneu Ovomaltina, aquest fortificant natural concentrat a base d'ous, llet, malta i cacau, us permetrà de suportar la vostra tasca diària, per feixuga que sigui sense fatiga, mantindrà l'equilibri de les vostres forces i us preservarà de malalties persistents.

Una tasca

d'

OVOMALTINA

al desdèjuni

crea sang, múscles i nirvis.

Llaunes de 250 i 500 grams a les farmàcies i drogueries.

Fabricants: Dr. A. Wander, S. A. - BERNA (Suïssa)

3 llibres nous

J. Tusquets

Assaigs
de
Crítica Filosòfica

Qüestions Filosòfiques, Polítiques i Socials

Núm. 2

Pere Coromines

SOBIRANIES

Qüestions Filosòfiques, Polítiques i Socials

Núm. 3

Josep Pla

M A D R I D

Col·lecció de contes i novel·les

Núm. 4

Edicions de LA NOVA REVISTA

PORTAFERRISSA, 26 - BARCELONA

NOVEL·LA SENSACIONAL

J. ROIG I RAVENTÓS

SANG NUA

Edicions de LA NOVA REVISTA

La Revue de Catalogne

Revista internacional de Lletres, Ciències i Arts

60, Rue Paradis, MARSELLA (B. du R.) França

Redactada en llengua francesa, a fi d'abastar el públic mundial, "LA REVUE DE CATALOGNE" serà l'òrgan autoritzat de la nostra cultura davant del món, serà el llaç d'unió entre els nostres pensadors, escriptors i artistes i els seus col·legues estrangers, i tendirà a la compenetració d'uns i altres. Perseguint aquesta alta finalitat, acollirà la col·laboració d'homes de tots els països i publicarà selectes traduccions d'obres catalanes.

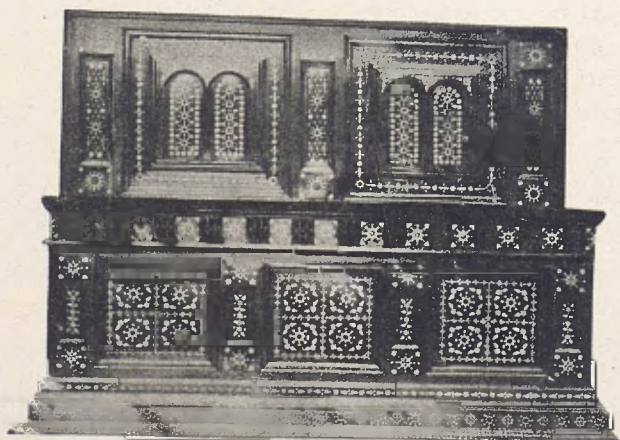
"LA REVUE DE CATALOGNE" serà, per tant, una Antologia permanent, i pels seus "hors textes", un Museu circulant i un recull de documents sobre la terra, l'art, la literatura, l'activitat i l'esperit dels països de llengua catalana, que amb ella s'incorporaran definitivament a la cultura universal.

"LA REVUE DE CATALOGNE" apareixerà deu vegades l'any en quaderns mensuals (tret de dos mesos a l'estiu) de més de 60 planes, i publicarà articles literaris i crítics de les primeres figures del nostre Renaixement, treballs monogràfics de gran interès i una sèrie de cròniques regulars sobre el moviment literari, artístic i cultural.

TOTS ESTEM INTERESSATS A L'EXIT D'AQUESTA REVISTA, I PER TANT SOU PREGAT DE TRAMETRE LA VOSTRA SUBSCRIPCIÓ ALS REPRESENTANTS DE "LA REVUE DE CATALOGNE", VIA LAIETANA, 28, 5è., LLETRA A, BARCELONA.

G. HOMAR

CANUDA, 4

Mobles - Làmpares - Decoració - Antiguitats

LATINITÉ

Revue des Pays d'Occident

Paraîtra 10 fois l'an sur 128 pages in-8.°

S'a mis en vente le premier numéro

EXTRAIT DE SON SOMMAIRE:

Jacques Reynaud : *Principes*
Frédéric Mistral : *A la Race latine*
Henry Charpentier : *Poème et Manifeste*
Raymond de la Tailhède : *Un Poète*
Jean Lebrau : *Villages, essai*

LE CHIEN DU JARDINIER

adapté de Lope de Vega, par Roger de Pampelonne
Henri Ghéon : *Cirque Médrano et Poésie pure*
Henri Rambaud : *Le Temps perdu*

LES DIALOGUES DE CASTOR ET POLLUX

Les Guêpes

Publiera dans ses prochains numéros

Henri Pourrat : *Devant le Feu*
Georges Bernanos : *Commentaires et Invectives*
Henri Ghéon : *La vieille Dame des rues, roman-film*
Mario Meunier : *Latinités*
Henri Massis : *Le Cas de Marcel Proust*

Abonnement d'essai de 3 mois : CINQ FRANCS

Le montant des abonnements annuels et des abonnements d'essai doit être adressé à la

LIBRAIRIE DE FRANCE

110, Boulevard Saint-Germain

par mandat, chèque, chèque postal Paris 225.19 ou timbres-poste.

Llibreria Verdaguer

C. DOMENECH, S. en C.

*Fondo especial d'obres catalanes i referents a Catalunya
Gran «stock» d'obres científiques i artístiques, espanyoles i estrangeres - Subscripcions - Enquadracions*

B a r c e l o n a
Rbla. del Centre, 5 - Telf. 16164

Ginesta

revista

d'estudiants i obrers

MOMENTS DE LA PANTALLA

A n n a

La tranquil·litat de Vronsky abans de la cursa, contrasta...

Karenin

...amb la inquietud d'Anna mentre els genets s'em-paiten...

...Karenin ho consentiria tot si les coses quedaven en silenci...

...però no pot sofrir les demostracions massa evidents.

ELS VIATGES

La dona japonesa va vestida de tal manera que res de la seva feminitat no es revela al passant. En contemplar-la, quina diferència no es troba entre la moral japonesa i la d'Occident!

Ni en els seus barris especials, nomenats Yoshiwara, no seria permesa cap de les efusions amoroses amb què topen els nostres ulls quan circulem en ple dia pels «boulevards» parisencs. Alguns catalans casats al Japó m'asseguraren que la dona japonesa és la més adorable del món (?). Acostumades des de petites a veure's considerades com un ésser inferior a l'home, es desviuen per ell. Respecte, submissió, desig d'agradar, virtut, gràcia, tot ho troben poc per oferir al seu marit, sense que, en no trobar correspondència, es considerin unes víctimes. La més petita prova d'afecte, les combla de felicitat.

Un perill amenaça des de fa algun temps aquesta felicitat, degut al fet que les japoneses van ràpidament informant-se de la llibertat que frueixen les dones en la majoria dels altres països. Sobretot a les grans ciutats, pel seu contacte amb els estrangers, els llibres i els diaris, la japonesa ha vist que podia formar-se una vida independent, lluny del despotisme marital del país. Els principals serveis públics i els grans magatzems han necessitat dependents i aquestes han deixat d'ésser les serventes del marit. Amb tot, aquesta independència els costarà haver de renunciar a una forma de benaurança íntima que des de segles fruïa la dona japonesa, sense que li costés cap sofriment, perquè, com que desconeixia la llibertat, no patia de l'esclavitud a què estava sotmesa.

Del llibre de J. Marin

De París a Barcelona passant per Honolulu

Pròleg de F. Valls i Taberner

(Llibreria Catalònia)

Matzu

El comiat

Belleses del Japó

Gaseta setmanal de Literatura, Art, Ciències i Esports

Ja sabeu l'aparició a primers d'any d'aquesta gaseta tolosenca, òrgan de l'activitat intel·lectual dels Països d'Oc. Les lletres catalanes, les lletres occitanes vessaran en les seves pàgines llur més valuosa producció i el comentari i la notícia de tot el moviment intel·lectual del món. Verb de dues cultures germanes i renaixents, situades al bell mig de l'Occident europeu, promet d'esdevenir la seva més completa, moderna i vivent expressió. Abundoses col·laboracions de les més famoses signatures franceses, avalorant també, regularment, les pàgines setmanals d'Oc.

CORRESPONEU SI US PLAU, AMB LA VOSTRA SUBSCRIPCIÓ A L'EXIT D'AQUEST PERIÒDIC EL QUAL OBRA UN CAMP VASTÍSSIM I NOU A LES LLETRES CATALANES. — OMPLIU EL PRESENT BUTLLETÍ I TRAMETEU-LO SIGNAT A: «OC», VIA LAYETANA, 28, 5.ª LLETRA A. BARCELONA

BUTLLETÍ DE SUBSCRIPCIÓ

En _____
de _____ carrer _____ núm. _____
pís _____, us agrairà la tramesa de la gaseta «OC» i el cobrament
(1) de la seva subscripció.
de _____ de 1925

(1) Trimestral, semestral o anual.

PREU: 14 pessetes l'any.

Signatura,

Argos

de la premsa

OFICINES D'EXTRACTES
DE PERIÒDICS

Jaume Marill Forns

Rambla Sta. Mònica, 15-17 entl.
Telèfon 10803 BARCELONA

M O B L E S
B U S Q U E T S
D E C O R A C I O

PASSEIG DE GRACIA, 36 – BARCELONA

JAUME MERCADÉ
JOIER

B A R C E L O N A

Passeig de Gràcia, 46 Telèfon 15704

EDITORIAL BARCINO

LES SEVES GRANS COL·LECCIONS:

Enciclopèdia de Catalunya

Els nostres clàssics

Col·lecció Sant Jordi

Biblioteca Popular

CARRER PORTAFERRISSA, 17

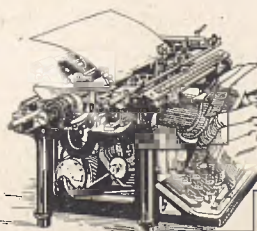

**LA PINACOTECA
DE GASPAR ESMATGES**

MARCS I GRAVATS
Exposicions permanents

P. GRACIA, 34 - Tel. 13704 - BARCELONA

*Una màquina
per a tota la vida*

Underwood

GUILLEM TRUNIGER, S. A. - Balmes, 7 - Barcelona

BADRINAS

MOBLES MODERNS

Agençament d'habitacions

Ceràmica - Catifes - Vidres

Teles-estampades-Porcellanes

Diagonal, núm. 460

Telèfon 73963

Entre P. de Gràcia i R. de Catalunya

Tallers :

Neptú, 2, i Dr. Rizal, 36 (G.)

BARCELONA

LA NOVA REVISTA

PUBLICACIÓ MENSUAL DE LITERATURA I D'ART

PÀGINES ANTOLÒGIQUES

L'ALEGRIA DE PASQUA

*L'*alegria de la Resurrecció es la més forta que puga haverhi, perquè arrenca del dolor i de la mort. Aquesta Pasqua hauria d'esser la festa dels poetes, perquè ells també, de la passió llur, ne treuen el cant gloriós. Sense passió, no hi ha cant fort; ni sense cant, passió ben redimida. El cant ha d'esser la passió mateixa transfigurada. Com Jesús, que ressucità amb les llagues encare fresques de la Passió, però que s'havien tornat ja alegres en son cos glorificat.

“Ressucitarém amb el còs—se llegeix en la Iglesia en tal dia—; mes se sembre el còs animal i ressucitará el cos espiritual”. Aixís ha d'esser el cant per la passió del poeta: nó la passió mateixa amb el seu enterboliment i les seves impureses i el plorar i gemegar, sino com la resurrecció gloriosa qu'ensenya encare fresques les senyals del martiri, però ja sense dolor i en pau. Aixís hauria d'esser el cant; aixís hauria d'esser l'art, i aixís la Pasqua de Resurrecció, la festa dels artistes i dels poetes.

Pero encare hi hà més alegries en aquesta festa. Hi ha la de trobarse la Llei antiga amb la Llei nova, fonentse en una sola Llei tota lluminosa. Aixís la Pascua hauria d'esser també la festa dels que fan las Lleis. L'anyell de l'antiga Pascua jueva s'hà tornat l'Anyell de Deu que treu els pecats del mon. Jesús, que vingué a donar a la Llei un sentit nou, complí la forma antiga menjant la Pascua amb els seus deixebles, i justament en la mateixa Cena del culte antic, institueix el sagrament nou, la Eucaristía, qu'es el sagrament dels sagraments.

L'anyell de la Pasqua jueva ha restat entre nosaltres; transfigurat, això sí, pero sempre en forma d'anyell.

Es formós quan entren a ciutat els remats tant pacífics allí, al Divendres Sant cap a la tarde, portantvos un sentiment de les montanyes llunyanes i dels prats solitaris hon peixían, i de la vida encantada dels pastors. Ai! ¡quina alegría de veure entrar a casa l'anyell voltat dels infants, embojits per la presència d'aquell animaló salvatge i pel rustec baf de la llana! El pobre anyell, a casa nostra, hi vé també per esserhi una víctima com ho era en la casa dels jueus; pero ¡de quina altra manera hi es mirat! En la expressió d'enterniment, gaire bé humá, del seu rostre i en tota la mansuetut del seu cos, sembla que s'hi senten també l'encontre y l'abracada de les dues lleis.

"El Senyor vos entrá en la terra que raja llet i mel; per que la llei del Senyor estiga sempre en la vostra boca". ¿Veiéu qué dolça que s'hà tornat la llei? Es el confús ideal de llei que sempre té'l poble: la llei d'una terra que raji llet i mel. Ai! aquest paradís terrenal que'ls homes no's poden treure del cap i que'l seu resplendor es en el cel de totes les festes humanes. ¿Qué será aixó? ¿una memoria, una esperança? Una o altra, o potser totes dues en una; ¡qué profundament solcades en la nostra naturalesa! ¡quín dalé més alt!

"Aquest es el día que féu el Senyor; alegrémnoshi". El día que feu el Senyor... Es dir, que'l mon torna a esser tal com va sortir de les mans de Deu. Sempre's renova aquesta visió del primer día del mon: es una eterna visió de primavera que hi ha al bell fons del ánima humana.

I héusela aquí que ressurt en els aires del día de la Resurrecció del Redemptor, qu'es també el día primer de la primavera. No hi fà res que la primavera hagi entrat temps ha: sols la divina commemoració li dona tot el sentit. Per la Pascua, ens adoném de que es primavera, i per primera vegada la cantém dignament. Avants de la nit de Pascua, n'hi há hagut segurament d'altres clares i estrellades, i més d'una cançó s'hi sentí, d'algué que cantá d'esma, com el rossinyol, porque entrava el bon temps. Pero els de la nit de Pascua son uns altres cants: tenen més sentit, son més humans; sembla que'ls homes ho saben mellor que cantan, aixís com els aucells ni ho saben, i les altres nits els homes cantavan com els aucells.

Els aucells no'n tenen de festes: la festa es una cosa essencialment humana, es un acte de consciencia. Aixís es qu'encare que fassi molts dies que veiéu fónbres les neus, i corre lliurement les aigues desglassades, i sentím la carícia dels aureigs, i ens adoném de que'ls arbres se vesteixen d'una verdor nova i que s'obran algunes flors, i trobem que tota la terra fa un aroma, tot aixó ho sentím no més com la terra mateixa i les flors i els aucells: no es encare un sentiment ben humá. Venen els dies de la Passió, i ja tot comença á péndre'us un significat. A la tarde del Dijous Sant i al matí del Divendres, començém a mirar la verdor tendre dels camps i la llum del cel d'un altra manera: hi há, llavors, en totes les coses, una sagrada espera... Pero, a la fí, sentim tocar les campanes de la Pascua i, al rebombori que fan, esclata una joia immensa, la nit s'ompla de cançons i d'estrelles, el día se fa clar d'una llum nova i, si avans alguns, llavors tots ens llencém a la llibertat dels camps.

I els camps bé son els mateixos del día avans, igual la verdor, igual el sol, iguals els núbols del cel; pero nosaltres tot ho veiem nou. Doncs, ¿qu'há passat? Es la Resurrecció, la festa, que la dúiam dintre i que surt i tot ens ho ilumina. I ja som més que'ls aucells, més que les flors i la terra; ja tením el sentit de la nostre alegria: ja som homes. La Primavera s'ha fet Resurrecció, s'ha humanisat, el misteri diví ha sigut entrevist. "Aquest es el día que feu el Senyor: alegrémnoshi".

JOAN MARAGALL

DOS DIÀLEGS CLÀSSICS ⁽¹⁾

ULISSES I GRIL·LUS

QUAN Ulisses deslliurà els seus companys i obligà a Cleric a tornar-los llur primera forma, cadascun fou despullat de la figura d'un animal de què Circe l'havia revestit per l'encís de la seva verga d'or. Només Grihlus, que era esdevingut un porc, no es decidí mai a esdevenir novament home. Ulisses usà endebades de tota la seva eloqüència per tal de persuadir-lo a tornar al seu primer estat.

Plutarc ha dit alguna cosa d'aquesta faula i jo l'he creguda un tema bo per un diàleg que demostrí que els homes serien pitjors que les bèsties, si la sòlida filosofia i la veritable religió no els sostenien.

* * *

Ulisses.—Grihlus amic, no esteu content de tornar-me a veure i de poder reprendre la forma que teníeu?

Grihlus.—Etic molt content de veure-us, predilecte de Minerva, però del canvi de forma bé us plaurà de dispensar-me'n.

Ulisses.—Ai pobre amic meu! Ja sabeu com sou? No teniu certament una bella figura: un cos gros corbat cap a terra, unes llargues orelles que us pengen, uns ulls menuts que quasi no podeu obrir, un morro horrible, una fesomia repulsiva i un pèl eriçat i grosser! En fi, sou una persona repugnant; us ho dic per si no ho sabíeu. Per poc raonable que sigueu estareu ben content d'esdevenir altra cop home.

¹ Fenelon, del bescantat clàssic segle XII, ha estat estimat per totes les èpoques; com a nota curiosa del seu constant interès remarcuem que l'enfolllit surrealista Louis Aragon n'ha fet un elogi des del seu pim-pam-pum literari *Traité du Estil*. Els nostres lectors apreciarian el valor d'aquests diàlegs d'un tema humaníssim sempre actual.

Grillus.—Podeu ben dir, que no en treureu res; fer de porc és molt més bonic. És clar que la meva figura no és gaire elegant, però no em miro al mirall i així en prescindeixo. Altrament, tal com sóc d'un quant temps ençà, no he de témer que l'espill de l'aigua em retregui la meva lletjor, puix m'estimo més un fangar que una clara fontana.

Ullisses.—I, aquesta brutícia, no us horripila? No viviu sinó d'immundícies; us rebolqueu en llocs infectes i pudiu tant, que si un hom se us apropa li ve cobriment de cor.

Grillus.—Què se me'n dóna? Tot depèn del gust. Aqueixa olor per a mi és més dolça que l'ambre i aqueixes immundícies són nèctar per a mi.

Ullisses.—M'avergonyeixo per vós. És possible que hagueu oblidat tan de pressa tot el que la humanitat té de noble i d'avantatjós?

Grillus.—No me'n parreu més de la humanitat; la seva noblesa no és sinó imaginària; tots els seus mals són reals i els seus béns no són més que a la fantasia. Tinc un cos brut i cobert d'un pèl aspre, però no em calen vestits; i vós fóreu doble feliç en les vostres tristes aventures si teníeu el cos pelut com jo per poder-vos-en passar. Jo arreu trobo el meu aliment, àdhuc en els indrets menys volguts. Els plets i les guerres i tots els altres neguits de la vida, no existeixen per mi. Ni em cal cuiner, ni barber, ni sastre, ni arquitecte. Heus-me ací lliure i feliç amb poca cosa. Per què lligar-me novament amb les necessitats dels homes?

Ullisses.—És cert que l'home té grans necessitats; però tot el que ha inventat per satisfer-les el glorifica i el fa feliç.

Grillus.—És més senzill i més segur estar lliure d'aqueixes necessitats que no pas posseir els mitjans d'atendre-les per meravellosos que siguin. Val més gaudir d'una bona salut sense cap ciència de la medicina, que no pas estar malalt tenint remeis excel·lents per guarir.

Ullisses.—Però, estimat Grillus, així vós no teniu en res ni l'eloqüència, ni la poesia, ni la música, ni la ciència dels astres, ni la de les figures i dels nombres! Heu renunciat a la nostra pàtria estimada, als sacrificis, als festins, als jocs, a les danses, als combats i a les corones que són el premi dels vencedors? Responeu-me.

Grillus.—El meu estat de porc és tan bo, que em situa per damunt de totes aqueixes belles coses. M'estimo més grunyar que no pas ésser tan eloqüent com vós. El que m'allunya de l'amor a l'eloqüència, és que ni la vostra, que iguala la de Mercuri, em convenç, ni em commou. Jo no vull persuadir ningú, ni em serviria de res que em persuadissin. Sóc tan poc curiós de la prosa com de la poesia; ara tot això per mi és vianda fada. Els jocs de disc, la lluita i les curses, els deixo de bona gana als qui s'apassionen per una corona com els infants per llurs joguines; ja no sóc àgil per aconseguir el premi, però no l'envejaria pas a un altre més lleuger de greix que jo. He perdut el gust de la música i el gust és el tot en les coses; el que a vós us hi uneix, a mi me n'allunya; no en parlem més. Torneu a Itaca; un porc té la pàtria arreu on hi ha glans. Aneu, regneu, torneu a veure Penélope, puniu els seus amants; per mi la meva Penélope és la truja de la vora; jo regno en el meu estable i res no torba el meu imperi. Molts reis en llurs palaus daurats no poden assolir el meu goig; hom els diu peresosos i indignes del tron quan volen regnar com jo sense neguitejar-se i sense turmentar tot el gènere humà.

Ulisses.—Vós no penseu que un porc està a la mercè dels homes, qui només l'engreixen per degollar-lo. Raonant tan bellament acabareu ben aviat el vostre destí. Els homes, entre els quals no voleu que se us compti, menjaran el vostre greix i els vostres pernills.

Grillus.—Certament que aquest és el risc de la meva professió; però la vostra, no té també els seus perills i les seves inquietuds? Jo m'exposo a la mort tenint una vida dolça i d'una delectança real i present; vosaltres us hi exposeu de la mateixa manera amb una vida desgraciada i per una glòria imaginària. Jo opino que és millor ésser porc que heroi. Encara que el mateix Apolló cantés un dia les vostres victòries, ni us remeiaria les penes, ni us preservaria de la mort. La vida d'un porc és millor.

Ulisses.—Així, doncs, sou prou insensat i prou embrutit per menysprear la saviesa, que quasi iguala els homes als déus?

Grillus.—Al contrari, és per saviesa que menyspreo els homes. És una impietat creure que s'assemblen als déus, ja que són orbs, injustos, enganya-

dors, desgraciats i dignes d'ésser-ho, estan cruelment armats els uns contra els altres i són tan enemics d'ells mateixos com llurs veïns. A on porta aquesta saviesa tan elogiada? No esmena pas els costums dels homes; no fa sinó afalagar i acontentar llurs passions. No fóra millor no tenir raó, que no pas tenir-ne per fer i autoritzar les coses més irracionals? No me'n parreu més de l'home; és el més injust, i, per consegüent, el més desenraonat de tots els animals. Sense afalagar la nostra espècie, un porc és bastant bona persona; ni fa moneda falsa ni convenis falsos; no perjura mai, no té avarícia ni co-bejança; la glòria no li fa conquerir res injustament; és ingenu i no té malícia; passa la vida bevent, menjant i dormint. Si tothom fos com ell, tothom dormiria en pau i vós no fóreu ací; París no hauria robat mai Helena; els grecs no haurien enderrocat Troia després de deu anys de setge; vós no hauríeu anat per mar i per terra a mercè de l'atzar i no us caldria conquistar el propi reialme. Així, doncs, no me'n parreu més de raó, car els homes no tenen sinó follia. No val més ésser bèstia que no pas foll i dolent?

Ulisses.—Us confesso que no sé estranyar-me prou de la vostra estúpidesa.

Grillus.—Bella meravella que un porc sigui estúpid! Cadascú ha de conservar el propi caràcter. Vós gardeu el vostre d'home inquiet, eloqüent, astut i pertorbador del repòs públic. La nació a la qual estic incorporat és modesta, silenciosa, enemiga de la subtileza i dels bells parlaments; sense raonar, va, de dret, al plaer.

Ulisses.—Almenys no em negareu que la immortalitat, reservada als homes, no elevi infinitament el seu estat per sobre del de les bèsties. Estic espantat de la ceguera de Grillus quan penso que no aprecia les delícies dels camps Elisis, on els homes sapients viuen feliços després de llur traspàs.

Grillus.—Atureu-vos si us plau. Jo no sóc pas tan embrutit que renunciés a ésser home, si en l'home m'hi ensenyéssiu una vera immortalitat; però per no ésser més que una ombra vana després de la meua mort, i encara una ombra planyívola que, àdhuc en els camps Elisis, enyora els plaers d'aquest món, us confesso que no val la pena de violentar-se. Aquiles en els camps Elisis juga a palet sobre l'herba; però donaria tota la seva glòria,

que és tan sols un somni per ésser el malvat Tersites en el món dels vius. Aquest Aquiles, tan desenganyat de la glòria i de la virtut, no és més que un fantasma; ja no és ell mateix; hom ja no hi reconeix ni el seu coratge ni els seus sentiments; és un no sé què que resta sols pel seu deshonor. Aquesta ombra vana no és Aquiles, així com la meva no és el meu cos. No espereu, doncs, eloqüent Ulisses, enlluernar-me amb una falsa aparença d'immortalitat; jo vull alguna cosa més evident; a falta d'ella, persevero en la secta brutal que he triat. Ensenyeu-me que l'home té quelcom més noble que el seu cos, que és lliure de la corrupció; ensenyeu-me que el que pensa en l'home no és el cos i que això perdura després que aquesta màquina grossera s'ha malmès; en un mot, feu-me veure que el que resta a l'home després d'aquesta vida és un ésser veritable i veritablement feliç; demostreu que els déus no són injustos i que després d'aquesta vida hi ha un premi per la virtut que al món sempre ha de sofrir; i tot seguit, diví fill de Laertes, correré darrera vostre a través dels perills; sortiré content de l'estable de Circe; no seré més porc, esdevindrà novament home i estaré a l'aguait contra tots els plaers.

Per qualsevol altre camí, no em menareu pas a on voleu. M'estimo més ésser tan sols porc gran i gros, content de la meva brutícia, que no pas home feble, lleuger, maligne, enganyós i injust qui després de mort espera ésser només una ombra trista i un fantasma entristit de la seva condició.

DEMOCRIT I HERACLIT

Demòcrit.—Jo no em sabia acostumar a una filosofia trista.

Heràclit.—Ni jo a una d'alegra. Quan un hom és assenyat, en el món no hi veu res que no estigui fora de lloc i que no li desplagui.

Demòcrit.—Us preneu les coses amb massa seriositat; això us perjudicarà.

Heràclit.—I vós us les preneu massa riolerament; el vostre aire mofeta

és més aviat el d'un sàtir que el d'un filòsof. No us commou de veure la humanitat tan cega, tan corrompuda i tan extraviada?

Demòcrit.—Em commou molt més veure-la tan impertinent i tan ridícula.

Heràclit.—Però, a fi de comptes, aquest gènere humà del qual us rieu, és el món sencer, és la societat dels vostres amics, és la vostra família, sou vós mateix.

Demòcrit.—Jo no em preocupo gaire de tots els folls que veig, i burlant-me'n em crec assenyat.

Heràclit.—Si són folls, vós no sou gaire assenyat ni gaire bo de no plànyer-los i d'insultar-los per llur follia. Altrament, qui us dóna fermaça de no ésser tan extravagant com ells?

Demòcrit.—No puc ésser-ho si en tot penso el contrari del que pensen.

Heràclit.—Hi ha diverses menes de follia. Potser a força de contradir la dels altres heu pervingut a un extrem contrari que no és menys foll.

Demòcrit.—Creieu-ne el que us agradi, i ploreu encara per mi si teniu llàgrimes que us sobrin; per la meva banda, jo estic content de riure dels folls. No ho són per ventura tots els homes? Responeu.

Heràclit.—Ai, massa ho són; això és el que em dol; vós i jo estem d'acord en què els homes no segueixen pas la raó. Però jo, que de cap manera vull fer com ells, vull seguir la raó que m'obliga a estimar-los; i aqueixa amistat m'omple d'una gran compassió per llurs esgarriaments. Faig mal fet de tenir pietat dels meus semblants, dels meus germans, del que podria dir-ne una part de mi mateix? Si entréssiu a un hospital de ferits, us riuríeu de llurs ferides? Les plagues del cos no són res comparades amb les de l'ànima: us avergonyiríeu de la vostra duresa de cor si haguéssiu rigut d'un malaurat que tingués la cama tallada; i sou prou inhumà per burlar-vos del món sencer que ha perdut la raó.

Demòcrit.—El que ha perdut una cama és de plànyer, perquè no se l'ha pas tallada ell mateix; però el que perd la raó la perd per culpa seva.

Heràclit.—I en això és més de plànyer. Un boig furiós que ell mateix es tregués els ulls, fóra més digne de compassió que no pas un orb.

Demòcrit.—Entenguem-nos: tots dos ens podem justificar. Arreu hi ha coses que fan riure i coses que fan plorar. El món és ridícul i jo me'n ric. És deplorable i us fa plorar. Cadascú l'esguarda a la seva faísó i segons el seu temperament. El cert és que el món està capgirat. Per obrar bé i per pensar bé, cal obrar i cal pensar distintament de la majoria: guiar-se per l'exemple i per l'autoritat del comú dels homes és de ximpls.

Tot el que dieu és cert; però vós no estimeu res i el mal d'altri us alegra. Això ni és estimar els homes ni la virtut que ells abandonen.

FENELON

Traduït per C. DE BALANZÓ

J. SUNYER

AL DESIG

*Desig: ets un corser molt foll
que res t'atura, ni t'espanta.
De blanc color és el teu coll,
ulls negres, boca fumejanta,
crinera al vent i el llarg el pas
amb els sentits plens d'alegria
i un ésbufec joiós al nas
amb una mica d'ironia.*

*Desig, corser que talles net
l'aire migrat que poc t'empara,
no em facis ésser el teu genet
que el goig de córrer m'aclapara.
Que l'infinit és tan avar
i cavalcant no el puc atènyer,
com més correm, més corre encar;
corser, no sents com vol empènyer
aquest paisatge de records
que ens deixa breu, a revolades?*

*No sents com ells són ja ben morts,
aquests records d'amors passades?
No sents com xiula veritat
la set de pau que ens aclivella?*

*Corser no siguis tan malvat
que la dolor se'ns torna vella.
Atura l'embranzida ja,
que puguem pendre alè de vida,
o foll corser, desig humà,
no em neguis dur-te per la brida!
Que si no puc deixar-te mai
vers un camí més bo t'inclini
i seguiré, sense l'esglai,
la teva cursa, en mon domini.*

ANTONI CLOSAS

PLA

L a cara una mica tallada pel fred, la parpella una mica més closa quan somriu, Josep Pla ha tornat del Nord ple de projectes i vessant de disigs. Haurà arribat a temps de gus-
tar els primers èxits del seu llibre MADRID, i per fer-nos sentir altra vegada el goig de la seva conversa agradable. Tornarà a rodar món? Plantarà rels a l'Empordà? Aneu a saber-ho. Faci el que faci, el seu llibre ens deurà deixar el desig de llegir-ne algun altre.

* * *

PLA

La carta una mica tallada
del fred, la parpella
una mica més closa quan
somnia. Josep Pla ha tornat
del Nord ple de projectes
i vessant de desigs. Han-
ta arribat a temps de gar-
tar els primers éxits del seu
llibre MADRID i per fer-los
sentir altra vegada el goig de
la seva conversa agradable.
Tornar a rodar mont Piana-
rà tots a l'empordanç. Aneu a
saber-ho. Falt el que falti, el
seu llibre ens dóna deixar el
desig de llegir-ne algun altre.

VINYETES ⁽¹⁾

PER

JOAN DE ARMAZA

ALONS Bulnes, conegut pel seu pseudònim Juan de Armaza, va situar-se, amb el seu llibre *Viñetas*, entre els millors prosistes Sudamericans. Qualitat artística i emocional, do de les imatges, fina sensibilitat; heus aquí les característiques d'aquest delicat escriptor. En la literatura xilena, Juan de Armaza ocupa un lloc ben preeminent, per les seves *Viñetas* i els seus exquisits medallons, esmaltats d'una tènue poesia, i de la ressonància profunda d'una aturmentada depuració interior.

L. N. R.

¹ Gravats a la fusta per Marta Villanueva.

PL. V - J. TORRES - GARCIA : PINTURA

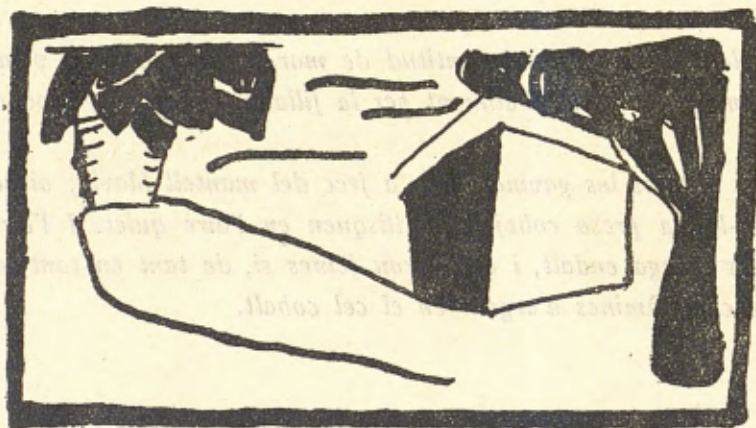
LES GAVINES

El vaixell—blancs els pals; el casc negre—gavina que creix en l'arc llunyà de la badia. Surten totes a rebre'l, amb esgarips de maquinària mal engrassada.

Entra lent el vapor, amb lentitud de mare velleta que no vola. Torna de córrer mons en busca d'aliment per la fillada, i marca la seva estela en el mar.

Voleien sedoses les gavines, frec a frec del mantell blavis; aixequen estiregassant-la, la presa cobejada, i llisquen en l'aire quiet. I l'aire se les enduu i les amaga endalt, i amb prou feines si, de tant en tant, es veuen mirallejar com làmines d'argent en el cel cobalt.

LES CAVINES

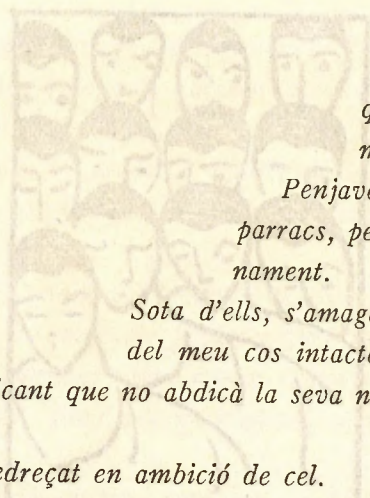

EL SALZE

*Rectilini,
llançant-se vers l'altitud,
és un crit de la prada fecunda.
Les fulles tremoloses s'han lliurat,
a la carícia errant de la ventada.
Si és ombra, ombra pàl·lida, movable,
teranyina d'ombres sota la cremor del sol.
Artista, al retruc del dolor, desprèn l'auri
ornament de les fulles. Mor tranquil, i en tornar
cada hivern, veu podrir-se en els fangals sa
catifa esgrogueïda.
Sempre llunyà,
ell, és l'horitzó.*

L'EUCALIPTUS

*Vaig ésser,
quan no em coneguéreu,
mendicant.*

*Penjaven dels meus braços els
parracs, però sabia portar-los dig-
nament.*

*Sota d'ells, s'amagava la delicada escorça
del meu cos intacte.*

Vaig ésser un mendicant que no abdicà la seva noblesa.

Avui, ja em veieu.

Visc sol, i sempre redreçat en ambició de cel.

*El vent em festeja, i si quan ell em masega pareu l'orella, sentireu en-
tre les meves branques, un cruixir de portes invisibles.*

PENSAMENTS

Era una sola taca acolorida ran del prat verdejant; una d'aquelles devotes catifes que les nostres àvies se'n duïen a la seva missa. L'airet de primavera, aletejava en el lluminós matí.

Vaig anar-me'n cap a la prada, i aquella tela s'esbocinà a petits fragments---grocs, blaus i violacis---que semblaven esfullar-se per damunt el verdós llençol.

Vaig decantar-m'hi al damunt, i---Gulliver en el país dels nans---va sorgir als meus peus una incomptable gentada que implorava pietat. Eren éssers deformats---testes enormes sobre cossos raquítics---cares i més cares girades cap a mi, les quals, àdhuc per un moment, varen semblar-me que ocultaven l'horitzó.

Ni una remor, ni una queixa, però---grocs, blaus i violacis---tots m'esguardaven.

Vaig decantar-m'hi al damunt, i com fos que el meu florir era buit, amb la somrient feresa del més fort, vaig anar escapçant al poble acolorit.

TERRES AUSTRALS

I. LA REGIÓ

Cada paisatge diu una paraula.

La pluja és la paraula d'aquest paisatge gris, boirós de sobre, humit de sota, enclotat entre les carenes que onegen.

N'hi ha d'altres que tenen cels profunds; aquest no té cel: amb prou feines una boirina com una tenda esblanqueïda, que es recolza en les carenes.

I sobre dels camps arraulits i extensos, la vida es fa sorda, silenciosa com les vessants avellutades.

Plou;

gota a gota o a xàfecs,

la pluja repeteix la seva frase de seda.

Diria's aquest paisatge, un vas de Copenhaguen, una taca grisenca que un dia descobreix inesperats matisos.

S'enriqueix la gama harmoniosa; verdegem els sostres molsosos, i els camps allunyats; s'encenen vora els rius de llet, els rogenys bardissers; i, a l'horitzó, grups de salzes en els quals s'enreden els núvols, semblen esvair-se en la groguenca bravada.

Plou;

gota a gota o a xàfecs,

la pluja murmura una frase de seda.

És un paisatge de conte escandinau, que espera l'ànec gris d'un vas de Copenhaguen.

II. ELS PALS

No s'ajunten en grups amicals, ni se'n van a l'atzar per les prades; enfilats a un marge del camí, regularment espaiats, se'ls veu sempre propers als filferros.

No caminen amb afanyós caminar, ni rumbegen ardidese de joventut. Torts, geperuts, decantats els uns vers el camí, els altres cap a la prada, dibuixen per sota del cel gris, una interminable caravana de vellards. Creuen l'hivern; i se'n van forats de moltes per l'esponjosa maresma.

Però un fil s'allarga de l'un a l'altre, i els guia durant la jornada, i dels camps veïns, dels bardissars on els brots ja despunten, les diucas ¹ i els passarells porten ja vers el fil, la gatzara primaveral.

Es perdran en l'horitzó abans del bon temps? És la seva marxa tan imperceptible, que potser arribi el sol a torrar les moltes, i eixugui l'aiguamoll, i sigui blava i verda la simfonia camperola, sense que la corrua interminable, s'hagi allunyat del seu indret.

¹ Pardals.

III. CREPUSCLE

El vent se n'ha anat.
Tota la nit, a grans cops d'ales ha sacsejat els fràgils casalots de justes,
i ha posat en les cases la seva alenada de temença.

La pluja duia mànegues intermitents que trucaven de tant en tant a les finestres, i continuaven després el seu viatge horitzontal, arrossegades en la frenètica volada.

Tot va quedar convuls. Fosc i esmaïerats els núvols. Angoixós el paisatge.

I ara torna altre cop la nit, i hom la sent com es filtra dins del camp enravenat. Cornetes d'ànecs estridents, enllà, pels corrals; barboteig de gripaus en les gorgues; llums que s'encenen en les barraques de les voreres, i llisquen esmicolats fins el fons de tot del riu.

Tot és silenci; però en la tímida bravada que munta del paisatge, hi ha com un interrogant; hi ha una veu que pregunta si amb la nit ja propera, tornarà novament l'ocell monstruós de vigorosos cops d'ala, que provava d'esmicolar els fràgils casalots.

LOS JOTES ¹

Migdia.

El cel és un rectangle de blau intens, per sobre del pradell maragda que enquadren les velles salzeredes. No es sent la més lleu remor. Tot és quiet. Fa olor d'eternitat.

Una ombra llisca pel trèbol flairós. Se'n va, s'allunya, i torna, i passa; sembla empresonada entre les altes salzeredes.

S'estava avui el negre estol en l'infecte pudrimener, i disputava als porcs les deixies. Després s'aixecaren un a un, en mandrosa volada.

Per sobre del trèbol, l'ombra passa i torna a passar. Ara giravolta i creix. S'eixamplen noves ombres. Una espiral de mort, baixa sobre la prada.

¹ Voltors.

COE JONES

EVANGELI

No temis a la mort. Voleia alegre en la llum meridiana, i siguis com els ocells que al morir de la tarda s'endinsen confiats en l'ombra de la teulada.

No temis a la mort, gaudeix intensament de la vida. Que cap dels seus fruits et sigui desconegut; no et saciïs de cap, i un dia, quan ja siguin ti-vants i a punt de trencar-se les cordes de la teva ànima, deixa callar l'instrument ja incapaç de més grans harmonies.

Més tard o més aviat. Què hi fa això? Sempre ha d'ésser breu la teva vida. Posa en el moment llevat d'eternitat, no miris la continuïtat dels moments. Així has de mesurar la teva vida; pel desgast del cor; no per l'exterior isocronisme de pèndols i calendaris.

Si alguna cosa et mortifica, vés en cerca de les profunditats; les arrels llunyanes de les coses, xuclen la saba de serenor; aixeca fins al brancatge de la teva cimera sempre verdejant, l'aliment pietós de les petites arrels serenes.

Tanca els ulls sense tristesa; baixa a la terra hospitalària, deixa que l'aigua dels camps, pastis colors i perfums en la misèria del teu cos, i marca en topar amb el solc, la curva gentil d'una sement caiguda al pas d'un invisible Sembrador.

JUAN DE ARMAZA

(Trad. Maria Perpinyà.)

HORES D'ESTIUEIG

I

QUAN els empordanesos de terra endins, volem passar uns dies d'estiueig fora del nostre poble, no ens cal pas allunyar-nos-en massa. La nostra Costra brava, és allà amb tots els seus atractius i amb totes les seves múltiples seduccions.

Per què, doncs, aniríem a cercar lluny, allò que tenim, pot dir-se, a l'abast de la mà?

Tanmateix, una gran dificultat se'ns presenta molt sovint. Quin escollir d'entre tants i tants indrets, que si l'un és bonic, l'altre encara ho és més?... Sant Feliu, Llafranc, Sant Sebastià, L'Escala... Sant Feliu, el qual a l'encís de les seves platges, i els seus banys, i els seus meravellosos recons a frec d'aigua, ajunta el de la seva exquisida ciutadania. Llafranc i Sant Sebastià: la blancor d'un poblet mariner, al peu d'una "muntanya de llum coronada de pins". L'Escala: brunesa austera i dos esplèndids miradors: el passeig i el Trencat d'Empúries. Qui no vacil·laria?

L'estiu passat, nosaltres vacil·làrem molt de temps. I no fou sinó després de llarguíssimes discussions, que vàrem posar-nos d'acord, decidint, per fi, anar a L'Escala.

* * *

Va ésser un instant d'una profundíssima emoció, el de la retrobança del mar, després del meu allunyament de tant de temps.

Encertaré a reproduir-la aquí amb tota la seva intensitat? En dubto

Tanmateix, vull provar-ho. Si per res més no, per retenir-ne el fugaç record.

Passades les hortes de L'Escala, quan ja érem a punt d'arribar al terme del nostre curtíssim viatge, la carretera es corbà en un inesperat revolt, i vingué una costa que l'auto va pujar esbufegant.

A la dreta, hi havia una petita muntanyola, tota àrida i pelada, amb una torre al cim. A l'esquerra un rec d'aigües peresoses i un pont. Llunyanya, la verdor dels pinars d'Empúries.

Llavors l'aire refrescava com més anava més, i, dintre l'auto, l'expectació feia esllanguir les converses.

Ara!... Ara!...

Tot d'una, davant nostre, l'horitzó va eixamplar-se bruscament. Fou com si el cel tremolés. Com si la llum, en un cruixir sobtat, envaís l'espai. I dins d'aquesta llum, sota aquesta llum, un vívid espurneig d'acer, un llampec de blau. El mar!!!

Després d'això, estones i més estones (a la fonda, a passeig) de guardar dintre l'ànima aquella mica de llumenet d'èxtasi que va encendre'm les ninetes davant la blava meravella.

* * *

Les vuit del vespre. De tornada del passeig, vàrem entrar a l'estanc a proveir de segells. Bé calia anunciar als amics la felicitat arribada.

Mentre la meva germana acabava d'enllestir la compra, jo, per entre les malles de la cortina, esguardava el carrer. De prompte, quin salt el cor! No és Víctor Català aquella?

Efectivament: la nostra gran amiga, era allà davant la porta de l'estanc, sostenint animada conversa amb una altra senyora.

El que vaig sentir i pensar, al trobar-me, quan menys ho esperava, tan a prop de la insigne escriptora, no ho sé pas. El que sí sé, és que encara no havien passat vuit segons, que ja la seva mà i la meva s'estrenyien en afectuosa encaixada.

Conversàrem, després, breus moments, de lletres i dels amics de Barcelona, i, per fi, em féu prometre que la visitaria sovint.

Amb quin goig vaig fer-la aquesta prometença! I quina impaciència fins que la vaig complir!

II

La nit és bella pertot, però ho és més, encara, vora el mar. Sembla, aleshores, que el silenci prengui el so de totes les veus per parlar a l'ànima. I sembla, també, que en respondre l'ànima, totes les coses callin per millor escoltar.

L'endemà de la nostra arribada, anàrem a passejar vora el mar, en aquell deliciós passeig de L'Escala, que és com un mirador encarat a totes les immensitats. Era ben fosc ja, i en el cel tremolaven les estrelles. Molt lluny, molt lluny, sobre l'aigua negra, es veien els llums de les treïnyes (barques) que pescaven.

Vàrem passejar una estona, i, en aturar-nos, jo vaig recolzar-me a la barana del passeig. I vaig posar-me a mirar i a escoltar. Més ben dit, a escoltar només, car, per mirar, els ulls de carn em feien nosa. Eren els de l'esperit que em calien, per endinsar-me i penetrar el misteri dels profunds abismes que la fosca m'ocultava.

Però la fressa de l'aigua botent contra les roques. quina cosa! Quina atracció, quin encant, quina suggestió tenia per a mi! Era només una aquella fressa, i, no obstant, qui diria la diversitat de remors que jo hi destriava? Ressons de pregàries en veu baixa, cruiximent de glaç, aigua caient pausadament...

Vaig estar qui sap l'estona escoltant, i vaig anar-me'n amb recança. I és que mai com en aquella nit, no havia sentit amb força tan arrossegadora l'encís de la mar.

III

Vaig anar dues vegades a casa de Víctor Català. Hi anàrem un dia cap al vespre, la meva germana i jo, i no la hi trobàrem. Havia sortit d'excursió. L'endemà hi vaig tornar, i llavors sí, llavors hi era, i vàrem parlar llargament. Gairebé tres hores.

Quines hores aquelles!

Jo duia encara l'ànima impregnada del bon record de la tarda anterior, que fou certament una bella tarda—això, malgrat l'absència de la il·lustre escriptora—, passada quasi tota conversant amb la seva mare, distingida i amabilíssima dama.

El tema de la conversa ja es suposa. Víctor Català de primer, Víctor Català després, i Víctor Català, encara, a l'acabament. La seva infantesa inquieta i reclosa alhora; l'adolescència; les primeres manifestacions literàries; els primers èxits; l'origen del seu pseudònim.

Quin relleu, quin encant, quina major transcendència prenien aquelles inestimables revelacions maternals, fetes a mitja veu, confidencialment, en

PL. VI — J. TORRES - GARCIA : PINTURA

aquell saló amable de la gran casa pairal! Un saló de tons vermells, tot amarat d'un bell aire d'acolliment i senyoria.

Després, encara, per si no fos prou, la bona dama volgué mostrar-nos l'estudi de la seva filla.

Estudi he dit... Millor hauria estat dir despatx-biblioteca, museu i taller de pintura i escultura, car de tot això té una mica l'estudi de Víctor Català.

Dues vastes sales atapeïdes, fornides, de tota llei d'objectes diversos. Tot era ple. Armaris i *mundos* vessants materialment de llibres; prestatges amb escultures; un altre armari amb objectes trobats a Empúries. Quadros de totes dimensions a les parets...

Cal remarcar, que molts d'aquests cuadros i escultures són obra de Víctor Català.

Era un goig, ben cert, de contemplar aquell bé de Déu de coses, totes belles, totes interessants, per un o altre concepte. Però encara ho era més, veure l'aire d'ingenu contentament, amb què la mare de la notabilíssima artista i escriptora, acollia les nostres sinceres manifestacions de sorpresa i d'entusiasme.

* * *

Després de tot això, vingué la tarda de l'endemà. D'aquesta, potser valdria més no començar a parlar-ne, car tinc por que, un cop hi seré posada, no me'n sabré deixar. Qui sap estar-se'n, però?

Érem tota una colla en aquella gran i fresquíssima entrada. La meva germana. Una senyora que em va ésser molt simpàtica; és la mestressa del xalet "Solitud". La mare de Víctor Català, el seu germà, ella i jo al seu costat.

Com voldria ara poder-me recordar de totes les belles i bones coses que allí es digueren! És impossible, però. Vàrem tocar tantes qüestions...

Del que més es parlà, naturalment, fou d'art i literatura. Si en varen sortir, si en discutírem de noms, d'escoles i de tendències!... Poesia i prosa, música i pintura, classicisme, modernisme, avantguardisme. Rafael, Picasso, Dalí—aquest el comentàrem molt apassionadament—, Derlaine, Marinetti, Salvat-Papasseit, Sánchez-Juan...

Però tot això, apassionant, interessantíssim, va quedar a segon terme, quan, no sé per quins viaranys, sortírem a parlar de la processó del Dijous Sant de Verges. Llavors sí que jo vaig posar-m'hi anib tota l'ànima, amb

tot l'entusiasme. I els altres també s'ho prengueren amb molt d'interès. Encara tinc present la joiosa exclamació que llançava Víctor Català a cada detall que jo els donava sobre els pintorescos anacronismes de la nostra processó. Aquell seu "Ai, que bonic!", sembla que encara l'estic sentint.

Al mateix temps m'emocionà molt també, el constatar amb quin interès, amb quina fervor podríem dir, em va parlar de dos amics d'ella, els quals són també bons amics meus. Com traspuaven de càlid afecte amical les seves paraules! Jo me'n vaig sentir, i me'n sento encara tota joiosa.

I tantes, tantes altres coses que van impressionar-me d'aquella conversa! Però, per reportar-les ací, es necessitaria més bona memòria de la que jo tinc.

* * *

Ens vàrem acomiadar, que ja era fosc. I jo vaig anar-me'n amb un regust de tornem-hi...

IV

Aquella tarda, vàrem sortir a passejar quasi sense ganes. Estàvem una mica cansades, i no volíem anar gaire lluny. On anar que fos a prop i bonic?

—I si seguíssim aquest camí—em digué la meva germana—qui sap on ens duria?—Era un camí que s'enfilava carena amunt, entre mig dels pins.

—Ja hi estem anant.

Vàrem fer cosa de vuit o deu metres, i tot d'una, la meva germana, que s'havia avançat una mica, féu un crit: —Oh, que és bell! Cuita, vina.—Em poso a córrer, i, efectivament, era bell, molt bell, bellíssim... Tenia, davant meu, tota la gran extensió del golf de Roses. Mar gris-fosc, tranquil·la. Cel de plom. Muntanya violeta. Era un dolcíssim blau violat el d'aquelles muntanyes de Recasens i Sant Pere de Roda, que es perfilaven nítides i claríssimes, en la tebior de l'aire.

El lloc que vàrem triar per asseure'ns, era meravellós. Tenia un aspre, i dur, però incomparable encís. I era tan silenciós i reposador, que fins semblava que l'ànima s'hi ajegués, com en un coixí de quietesa.

Només cal figurar-se una vessant de carena, tota roca nua, gris-rosa a trossos, i a trossos d'un ocre desmaiàt. Aquesta vessant, és tota plena de

clivelles, de punxes i de bonys, de manera que el peu ni sap on deturar-se. Ni un pam de llis, ni un bocí de planes. Si fos aplicable el qualificatiu, diria que és una roca histèrica, de tant convulsa i torturada.

Una veritable desolació per als ulls, no?

Sí, però, i les tonalitats suavíssimes del color? I aquelles balmes d'immòbil aigua verdosa, que hi ha entre roca i roca? I el ritme etern de les ones que no paren mai d'arruixar-la d'escumes?

Vàrem davallar amb penes i treballs, i ens vàrem asseure freqüentment a freqüent de l'incansable abisme. Unes passes enllà, hi havia un pescador que, de tant en tant, amb una sotragada, aixecava un cueteig d'argent. Ràpida, una vela va passar, blanca.

I passaven lleugeríssimes les hores. Però jo m'havia oblidat del temps.

* * *

Crepuscle. L'ombra es feia densa, i el mar s'anava enfosquint a compàs del cel. De les aigües, negres, es desprenia una agudíssima atracció, que m'estirava, que se m'enduia...

Voldria... Què voldria l'ànima? Lliscar damunt la movible planura ondulada? No pas això. Més aviat, potser, enfonsar-hi fins a penetrar-ne el secret...

—Anem-se'n?—em digué tot de cop la meva germana.

Aquestes paraules m'arrencaren a l'encís. És veritat, calia partir. Però jo no hauria pas volgut anar-me'n encara. Jo hauria volgut desxifrar-lo aquell misteri. El misteri de les ones eternament inquietes. El de la immòbil ratlla enigmàtica de l'horitzó, tan llis, tan dret, tan impassible...

V

Ens havien fet tantes ponderacions de Montgó i de la seva platja, que ens sabia greu que s'acabés el nostre estiu sense conèixer aquell indret, que sembla gaudir d'una especial anomenada de bellesa. I vàrem decidir d'anar-hi el diumenge abans de marxar de L'Escala.

Aquest projecte, em feia una il·lusió particular. Me'n prometia tantes coses d'aquella excursió!...

Em semblava que havia de fruir d'una manera especial. Que les im-

pressions havien d'ésser més que mai intenses i delicioses. I molt més íntima i profunda, la compenetració de l'ànima amb el paisatge.

Cal dir, que les meves esperances no foren pas decebudes, puix, tot i que vinguéren algunes inquietuds a torbar la placidesa radiant d'aquell dia, vaig gaudir tant en canvi, per altres conceptes, que res no podria expressar la meva íntima joia.

* * *

Que boniques, la badia i la platja de Montgó!

Tan quieta la platja, tan recollida, tan pulcra, tan deliciosament solitària! Amb les seves roques, i els seus pins; amb els seus claps de vinya, i les seves etzavares...

I la badia, que sembla un llac, de tant que l'aigua és encalmada...

Ningú diria que, més enllà, s'hagi de trobar encara tanta de mar. Us fa l'efecte, talment, que només hi ha d'haver aquella: la de la badia. La que es veu enclosa entre aquelles dues muntanyes tan àrides que, només de mirar-les, se us estreny el cor. Dues muntanyes que tenen la base protegida per un cinnyell de roques, que les ones bufetegen constantment.

Sobre una d'aquestes roques, la més grossa i planera, vàrem dinar.

* * *

I, en havent dinat, vàrem pujar a Montgó.

La pujada va ésser molt dura, certament, però quina compensació, la magnífica vista que es descobria a mesura que ens enlairàvem! Anàvem pujant lentament, i a cada passa, vinga, més cel i més mar. I com més en véiem, naturalment, més les ganes de pujar creixien i el delit s'augmentava.

A mi em feia l'efecte que fugíem de la terra.

* * *

Tot just d'arribar al cim, va ésser un enlluernament i un oblit de tot. Enfora, els tristos pensaments, les idees enutjoses, els records que haurien pogut distreure d'aquella gran bellesa la meva atenció. Jo no volia pensar en res, sinó en el paisatge. I res més no volia ésser llavors, que una fervent i entusiasta enamorada del paisatge.

Després de contemplar detingudament la torre antiquíssima i una mica enrunada que cimeja Montgó, em vaig asseure a una punta molt sortint de

la muntanya—un espadat que fa basarda, gairebé a plom sobre el mar—i allí vaig passar, no sé quan, potser dues, potser tres, hores delicioses.

Que n'era de bell tot allò, Déu meu, i com em feia sentir! A dos cents metres sobre l'aigua, de cara a la mar lliure, de cara a Itàlia, de cara a Grècia. Era un embriagament de mar i de cel... blau, blau, i més blau. L'esguard s'hi perdia, i l'ànima s'hi enfonsava. Que n'és de bonic el món, Senyor!...

El que més impressió em feia, era aquella sensació de solitud completa i absoluta, que experimentava. Sola amb Déu i amb la bellesa del món! Oh si no hagués hagut de partir...

Entretant, sota meu, les aigües no paraven de moure's. Però era una mena de moviment el seu, tot estrany. Un moviment fet de quietesa, diria; les ones ondulaven un instant, un segon només, i es desfeien tot seguit. Però, damunt d'elles, l'escuma restava. Clar que es movia també, i s'agitava amb l'aigua, però no es desfeia fins al cap d'una estona relativament llarga. De manera que aquell dia, el mar era mig blanc, mig blau. I era una cosa meravellosa, creieu-me.

* * *

I jo mirava, mirava, sense cansar-me mai; i bo i mirant no podia treure'm del cap la poesia de Maragall "Excelsior". Sobretot, dos versos que em burxaven continuament, i semblava com si em fessin néixer ales. Eren aquells que fan:

*...Sempre amb les veles sospeses
del cel al mar transparent;
sempre entorn aigües esteses,
que es moguïn eternament.*

.....

*Fora terres, fora platja,
oblida't de tot regrés:
no s'acaba el teu viatge,
no s'acabarà mai més.*

No m'he pogut estar de posar-los aquí. I no me'n planyo pas, car ells seran, em penso, el millor corollari a les meves impressions.

MARIA PERPINYÀ

TORRES-GARCIA

Si Torres-Garcia hagués apurat fins a les últimes conseqüències qual-sevol dels innumbrables aspectes de la seva gran dotació pictòrica, avui fóra un pintor amb honors oficials, mimat dels *amateurs* i amb una plèiade de deixebles que ben segur se'l disputarien.

Torres, però, no ha procedit així. Ha hostatjat dintre seu el dimoni de la inquietud, que l'ha portat a contínues recerques i l'esperit d'auto-crítica l'ha devorat constantment. La seva inclinació filosòfica sobre l'art l'ha portat a especular sobre la pròpia producció i al trobar les seves obres en contradicció amb les seves idees estètiques, no ha volgut mentir i ha inventat un nou llenguatge plàstic per a ésser sacrificat a una nova recerca i així un nou crepuscle ha succeït a una nova albada...

Hi ha qui suposa que això ha perjudicat enormement la seva obra. Des del punt de vista pràctic indubtablement que sí. Fixant-nos només en la seva obra de la Diputació és innegable que si l'hagués prosseguida tal com fou iniciada en els primers plafons, ningú hi hauria oposat discussió i avui podríem admirar el Saló de Sant Jordi acabat de la seva mà tal com ens delectem amb les pintures del Sagrament de Sant Agustí.

Però l'artista neix com neix, i la seva idiosincràsia no pot pas corregir-se. En Torres hem d'acceptar-lo i estimar-lo tal com és, l'etern Don Quixot, com el titllaren als Estats Units, un nou jueu errant, cercant eternament la seva terra de promissió, l'home mancat de tot sentit utilitari de

la vida i incapaç d'aprofitar-se de les seves inesgotables riqueses de la seva pedrera espiritual.

D'aquesta pedrera que molts artistes n'extreuen i n'extreuran tresors incalculables!

Tant si juga la pasta espessa i untosa, de les seves realitzacions directes, que suporten la comparança amb els mestres realistes de tots els temps, com quan plasma el moviment amb la seva original visió de la vida moderna (les grans ciutats, els ports, les màquines), o bé amb la seva última manera (que li ha valgut el *Non possumus* del passat Saló de Tardor parisenc)—un llenguatge que ni ell mateix sap fins on pot conduir-lo—en la qual el moviment fugacíssim de les coses es barreja amb un arabesc d'eurítmia original, sempre és En Torres el pintor dotat de naixença, que sap dividir el rectangle de la tela amb harmonies lineals insospitades i amb nous valors plàstico-pictòrics.

Si En Torres és, doncs, un pintor dotat, sap compondre i domina una infinitat de modalitats expressives, què hi ha en la seva pintura que topi amb la visió corrent i escandalitzi en general al públic aficionat?

És la negligència de la correcció del dibuix. Les seves obres són esplèndidament dibuixades; no són, però, *correctament* dibuixades..

Cal advertir a tots els espectadors d'aquesta i tota altra pintura expressiva que la correcció *en si* no és més que una carcassa morta, que res té a veure i per tant no es cotitza en l'art veritable. La pintura és emoció, és sensibilitat, exaltada al roig per una passió, per una impressió sostinguda amb intensitat. Tot l'altre hi és addicional.

Cal situar-se comprensivament davant de tota obra d'un artista dotat i no voler escatir si anirà al Museu o si caurà en l'oblit; això és el temps

qui tindrà cura de resoldre-ho. És l'esforç de l'artista que cal mesurar i agrair per a obrir-nos un nou camí de beutat. Sense esforç no hi ha progrés, i és l'artista que a n'ell té de sacrificar-se. Les arts en si no evolucionen, no evolucionarien mai, si no hi hagués artistes prou abnegats disposats a anar al sacrifici. Com poden evolucionar les pobres arts totes soles! Degeneren totes soles a còpia d'anar-les reproduint, però l'alè nou de renovació és amb material humà que cal injectar-li.

Saludem, doncs, amb emoció, a aquesta *élite* d'artistes escampats pel món que lluita per fer avançar les arts de tota mena i admirem-los sense ironies cruels i sense reserves mentals. A aquesta colla d'herois que, com diu l'amic Benet, s'ho juguen tot sobre una carta i aquesta carta vol dir, gairebé sempre, el benestar material i les coses més cares que tot ésser vivent, per llei biològica, necessita indispensablement.

Saludem al mestre Torres-Garcia, l'etern jove, qui ha volgut mostrar-nos, en aquestes festes passades la seva constant renovació, exemple alligonador per la majoria dels nostres pintors, que massa còmodament sentats davant el cavallet exploten el filó de les aptituds fàcils i obliden sovint que tota cosa estancada és corromp de pressa i que el moviment és suprema llei de vida.

ANTONI BADRINAS

Els pintors mateixos, molts d'ells acullen amb prevenció l'obra d'En Torres titllant-la de pintura decorativa! I si així fos (la qual cosa és només veritat a mitges, car En Torres, com hem dit, té múltiples aspectes), és per ventura un rebaixament als seus mèrits? La majoria de pintors del Renaixement desenrotllaren a la paret les seves millors concepcions; Puviss de Chavannes és un exemple.

Però si accepten el fet que En Torres-Garcia és un decorador, com no ha mogut a cap d'els seus companys, que no poden donar l'abast als immensos encàrrecs, a fer-lo partícipe de les seves empreses, mal fossin les sobres que tenen de confiar a segona o tercera mà? Com el benestar fa oblidadissos els homes i els lleva aquella dolça caritat, virtut tan exaltada pel Cristianisme!

NOTES XINESES

CHOU You. És el seu nom poètic. Sovint el xinès o la xinesa, apart dels de família, empren un nom poètic. Se l'han posat ells mateixos o bé una altra persona; de vegades com a memòria d'una data, d'un cas; també pot ésser que hi jugui l'enamorament. Els primers dies de tractar-nos, Chou You m'allargà la targeta amb els seus noms de casa (tres mots). Però avui, havent-me escrit unes apuntacions que em convenien, li he demanat de signar-les. Ell ha posat uns caràcters xinesos i l'equivalent en lletres nostres: Chou You, i m'ha dit: És el meu nom poètic.—Jo m'ho prenia com una reserva, i m'ha assegurat que, al contrari, significava una distinció, una prova de major confiança: *envers votre famille, dans laquelle j'ai été si gâté.*

* * *

Chou You estudia sobretot una especialitat. Però s'interessa per tantes coses! Com molts companys, ve a París a sadollar-se d'occident. Posa al barri de les escoles superiors. Entra pertot, de tot pren nota; escorcolla i saqueja, sense fressa, amb dits furtius i passos de gat, però amb una íntima golafreria, com qui té el temps comptat.

És més aviat petit, de pas menut i elàstic, com si no deixés mai les batuses de pell de cocodríl. Vestit al darrer figurí europeu, amb cosmètic en el cabell negríssim, fa l'efecte d'un ninot de corda preciós. En la seva

cara que oliveja, els pòmuls separats marquen molt l'os sota la pell que hi pren uns tocs llunts com en els bronzes; les galtes sembla que tivin, fins a aplanar-lo quasi a nivell, un nas carnós tot base amb uns grans badius rodons. Parla un francès voluntariós i lent, tot treballat de recolzaments i redoblants. Té les mans ossoses i migrades; i les gemmes dels dits aixafades i fines, quan fullegen un llibre o posen un objecte talment l'acaronen. Amb la mateixa intensitat pacient agafa la tassa del te com cala foc a les baguetes d'encens destinades al culte domèstic dels avantpassats que ha portat del seu país. Aquestes mans ossoses, premades i com repassades al paper de vidre són escasses de gestos, i tant com escassos aquests gestos solen ésser ben personals. Ara mateix, tot dient que no tenia veu pel cant, ho ha recolzat acotant momentàniament la mà oberta a la boca amb un gest hieràtic; però, com si hagués acabat la corda, torna a abaixar-la sobre la cuixa i a romandre amb el bust dret d'uropeu que tem descompondre's, en visita; o bé amb el cap tombat contra respatller o paret, escoltant, o parlant sospesat, amb una veu totjust matisada d'un que altre to més greu de fervor o de compliment, que sembla que hagi d'evocar visions.—És al vespre al volt d'una làmpara baixa color d'aubercoc molt madur.—Algún que altre moment els seus ulls atravesats s'animen d'un vellutament solapat o devot, com darrera el més prim dels vels negres, o es tornen encara més punxaguts d'un somriure de cua d'ull, d'una malícia guspirejant de pensar-se'n alguna. I és fàcil que el sorprengueu observant-vos o responent-vos directament—això sobretot a les senyores. I altra vegada un silenci, amb la cara reservada d'ulls empedreïts que no revelen res dels miratges secrets que esteu esperant.

JOSEP LLEONART

VASCO

Al vespre, a taula, En Tauf abocava el rom sense escatimar-lo. En Plessis bevia amb la boca i amb el nas. La dona d'En Tauf, una mestissa negroide d'ulls malignes, girava l'esquena a la Dinah que tornava a tenir el rostre trist dels dies amargs. I quan al defora es clogué la llòbrega nit paumutuana, damunt els fanals i els focs del campament, hom oí els crits de la dona que anava de part, sota les palmeres feixugues. Cridava com un ca que lladra a la mort, fent un plany que s'enfilava i queia. Durant tota la nit, des del seu catre, Vasco oí aquell crit que creixia i decreixia. La seva pròpia angoixa tenia els mateixos alts i baixos. Sabia que llur desestrugança els preparava alguna "història" i que el moment d'aquesta s'apropava. I en aquell crit d'infantament inconsolable li semblava oir la seva pròpia por, que esfereïa, per moments.

* * *

La "història" estigué covant tres mesos. El dia que esbotzà féu al través de les illes un sorollós escàndol; la justícia s'hi va barrejar. És possible que el fet aquell sigui encara motiu de conversa entre la gent de les mars del Sud. Jo em limitaré, però, a resumir la narració de Vasco.

A desgrat de la repugnància que sentia pel seu nou ofici i de la poca aptitud que hi tenia, En Felip volgué fer-lo com cal. En Plessis, En Tauf i ell es compartien els equips de desbrossadors, de plantadors i de collidors. Tasca pesada: a trenc d'alba, els dissortats paumotuans ja s'havien d'enfonsar entre els matolls que creixien, dusos com coralls vegetals, en l'escòria cremant de l'illa i havien d'extirpar-los amb les mans car els havien retirat les falç. Les brutalitats d'En Tauf, el qual, malgrat les observacions de Vasco, s'entestava a "mantenir la disciplina", el turmentaven odiosament. Quan el menaçava de fer-ho saber a En Johnny, el mestís replicava que En Johnny ja sabia el pa que s'hi donava. A més, Johnny només volia saber una cosa: les trenta tones de copra que havia d'embarcar cada goleta. I bé calia donar-les-hi. Una revolta? Només amb la mà forta es podia conjurar o ofegar. Quant als paumotuans que treballaven allí, no calia inquietar-se'n. No anirien pas fins a Papeete amb llurs miserables piràgües.

Era dolent, el mestís; la seva dona, a més a més, una altra mestissa vanidosa, l'encoratjava a maltractar els obrers per a que mantigués el seu prestigi, superior al dels dos blancs. En Tauf era bevedor. Cada vespre, i en això En Ples-

sis li feia companyia, s'embriagava. En Felip assistia, esverat, a aquelles infernals sessions en què, l'un al davant de l'altre, omplint i buidant a cada pas els vasos, aquells homes que s'odiaven s'afrontaven en la camaraderia del rom.

Aquest odi encomanadís dominava Vasco. El mestís li inspirava una horror sense nom que amb la impotència s'exacerbava.

"...En Tauf se m'apareixia en somnis. Hi havia nits en què m'esprenia el cervell pensant com em podria desfer d'aquella bèstia bruta. Suprimint-lo, matar-lo: això vaig arribar a pensar. Sabia prou bé, però, que no en tindria ni la força ni el valor i això era el que més fàstic em feia..."

Aleshores, amb tota la seva desesperació, el xicot es refugiava prop d'En Plessis. Estic segur que no ho feia, en aquella febrosa atmosfera de l'illa de corall, sense una mica d'esquirria per aquell home de "pega" que era, en fi de comptes, el fautor d'aquell exili, per aquell àngel malastruc la presència del qual era, al seu costat, un averany de dissort. Com a Tautira, En Plessis es barrejava en la comunitat indígena i en veure'l enraonar amb l'un i l'altre entre les cabanes del campament, hom hauria dit que fomentava qualche revolta. En realitat, i sempre amb el mateix interès apassionat, estava a l'aguait per sorprendre els paumotuans en un impuls de llur natura selvatge, per conèixer llurs supersticions i per palpar i enverinar llur còlera. Sovint, quan a l'entorn de les fogaines, els indígenes vetllaven i cantaven per conjurar la terror que els infonien els morts, ell es barrejava amb ells i esdevenia per a ells una mena de cap ocult, d'home-tabú. I, cosa singular, En Plessis exercia la mateixa influència damunt Vasco, el qual, en la monotonía d'aquella vida d'ilota, aquesta ja no tenia interès per a ell sinó quan es sentia dominat per l'ascendent d'aquell company seu, alternativament execrat i admirat, estimat i temut.

A vegades, enmig d'aquell pesombre de llum engegadora i de vegetacions extravagants que l'illot llançava al seu damunt, implacablement, Vasco dubtava de la realitat de la seva situació, de la seva pròpia identitat. I es preguntava per quin absurd maquiavelisme el destí l'havia transportat de les gàbies crepusculars d'Europa a aquell empresonament damunt un anell de corall entre els focs conjugats del cel i de la mar. Exili sense profit per tal com allà i tot es sentia lligat i encadenat a un mester degradant que el privava de tot descans, de tota fugida i d'aquesta pau interior que tan desitjava. Ja no gosava interrogar-se, i evitava de pensar, d'obrir un llibre o el periòdic que tenia costum de dur al damunt, corcat com estava per aquest pensament: quin acte, quin gest podria avançar el deslliurament? I la seva impotència a sotmetre el destí el deixava atùit.

Una mòrbida angoixa el prenía afavorida per l'esgotament físic i també per preocupacions que passaven del domini moral al de la realitat més positiva: mancaven els queviures. La goleta d'En Gibson no tornava. A què era degut el seu retard? Més tard, quan la cosa anà als tribunals, En Johnny va allegar els ciclons i les avaries. Fos el que fos, les conserves en dipòsit del magatzem s'anaven acabant; calgué reaccionar-les; un bol d'arròs al dia per cada treballador. Delmades, les tortugues ja no es presentaven. Els paumotuans percaçaren les

aus marines. La visió d'aquells selvatges encaçant a cops de roc i amb bastons les gavines i els albatros assenyala per molt de temps, en l'esperit abatut de Vasco una obsessió atroç. Amb tot això, En Tauf s'entestava a fer sirgar la gent; gairebé només tenien la meitat de la càrrega per quan arribés la goleta. En Felip cregué que havia arribat el moment de la revolta. "Ja ho veurem, ja ho veurem", feia En Plessis. Allò podia ésser l'alliberament.

Hom no veié sinó, un bon matí, davant la cabana, cinc homes lligats amb cordills de pescar i que gemegaven. Durant la nit, En Tauf i el seu equip havien treballat. Un dels paumotuans havia estat talment baldat, que ja no es queixava. Es deia Kahita; fou enterrat el mateix dia i el treball fou reprès.

El destí no es serveix dels camins on l'esperen. Amb la manca de queviures En Felip veia el remei d'un mal: com que mancaria el rom els embriagaments cessarien. Les damesjoanes estaven gairebé buides. Un vespre, però, En Tauf posà triomfalment damunt de la taula una botella: "Proveu això." Era un líquid de color fosc que tenia un gust barrejat de pomes agres i de petroli. L'home havia fabricat aquell alcohol mortífer amb el fruit del pandanus. Ell sol s'engolí les tres quartes parts de la botella. Hom el va oir vociferar a mitja nit.

Esverats, cregueren d'antuvi que cridava a la seva dona o un dels seus esbirros. Però el mestís es revolcava pel jaç com si l'escanyessin i deia un nom que els altres coneixien prou: "Kahita... Kahita..."

Quan el llum fou encès, les dues dones, tremoloses, es sostenien estintolant-se l'una amb l'altra. "*Tupapau!*", repetia la dona del mestís, amb els ulls esgarriats. Afirmava que el paumotú mort havia tornat. Era el que afirmava En Tauf quan, posant-se les mans a la gorja i obrint els ulls groguencs, les havia reconegut a l'espona. Més tard, durant el procés, sostingué el mateix amb un convenciment que vencé tots els dubtes: a desgrat de la barreja de sang blanca, sobrevivia en aquell mestís l'entera creença en les més antigues supersticions de la seva raça. Per als maoris, i per als paumotuans en particular, és un article de fe que l'ànima d'un home mort violentament erra amb la seva ombra venjativa mentre subsisteix en la terra la despulla assassinada. Només quan els ossos es tornen cendra la fantasma deixa de tornar.

En Tauf continuà bevent. En Plessis l'empenyia a fer-ho amb daler; hom hauria dit que tenia el secret desig d'esguerrar-ho tot. Cada nit, el mestís tenia noves allucinacions, les quals no trigaren a encomanar-se a la gent del campament. Les seves clamors nocturnes escamparen, amb el nom de Kahita repetit de cabana a cabana, un contagi d'esfereïment que obligava els paumotuans tremolosos a llevar-se i a cercar la fantasma amb uns fanals. Durant el dia regnava la terror. Molts se n'anaren a l'interior de l'illa, a amagar-se pels matolls. Dues piràgües desaparegueren. En Tauf encara féu amarrar uns quants indígenes més. "Un d'aquests dies me l'estovaran", deia En Plessis a En Felip. Vasco confiava que el mestís acabaria per enverinar-se amb el seu alcohol negre. En Plessis era pres d'una agitació desordenada, d'una embriaguesa ombrívola

i, després de beure, deia irònicament al mestís: "Mentre En Kahita estigui colgat en terra, vindrà a estirar-te els peus." L'altre esmussava les dents i assegurava que ja sabia fer-lo estar quiet allà on era.

"...I així fou com esdevingué la cosa. Una nit—ningú no podia dormir abans de què acabessin les crisis d'En Tauf—quan l'hora era arribada, en lloc del crit habitual hom oí que ell saltava en terra, feixugament. Vaig veure passar la seva ombra pel brancal de la porta i darrera d'ell una llanterna, la seva dona que el seguia. En la cambra del costat, En Plessis es revolcava; el seu llit gemegava. De sobte, vaig oir que també saltava. No el vaig veure eixir, però vaig tenir immediatament la certesa de què arribava el moment decisiu. També vaig saltar jo. La Dinah volia privar-me de sortir. Vaig trobar-lo a fora, davant la porta del magatzem, que murmurava: "El petroli... Han agafat tot el petroli." Removia caixes buides. "Els poca-vergonyes... ja ho veuràs..."

"No vaig tenir ni temps de comprendre el què volia dir. En Tauf de pressa se'n partia cap als matolls, que em costava de seguir-lo. Hom creuà els cocoters, cap a la platja. Caminava com un foll, tirant sempre al dret..."

"Aleshores, dels cocoters, al davant nostre, eixí una claror immensa, adés vermella, adés grogosa, que illuminava fins la mar. En Plessis s'aturà. "A poc a poc, a poc a poc, hem de veure el que passa..." Dos indígenes de l'equip d'En Tauf sostenien els brandons, en una clariana del bosc, prop del mestís. Encara n'havien lligat un en un arbre... I En Tauf cavava, cavava sense parar, mentre un altre dels seus esbirros treia la sorra a grans paletades. Era la fossa de Kahita. No els costà gaire de desenterrar el cos. Jo no comprenia el que volien fer. Vaig voler apropar-m'hi, però En Plessis m'aturà. Estàvem a dues passes d'ells, darrera una soca. "No et moguis, sobretot no et moguis." M'estenallava amb la mà i vaig veure que devorava amb els ulls quelcom que hi havia entre els arbres: dos o tres caps d'indígena que ho estaven espiant. "Espera, espera... No comprens que vol cremar-lo... Si hi cala foc, ja ha begut oli." Jo començava a comprendre. El paumotuans no li perdonarien mai aquell sacrilegi: Per a ells, un mort és una cosa sagrada. Les llaunes de petroli ja estaven a punt, prop d'En Tauf...

"En prengué una amb les dues mans i volgué passar-la a un dels seus esbirros perquè la vessés. Però l'home no es mogué. Els altres tampoc, no es mogueren. Semblaven de pedra. Vaig sentir com el cor d'En Plessis bategava prop meu. Jo sentia el desig furiós d'acabar amb aquella bèstia bruta. Si hagués tingut una arma, em penso que hauria fet foc... Potser... Potser?... Tot de sobte vaig veure com les mans d'En Tauf buidaven damunt la fossa dues llaunes de petroli. I encara n'hi deixà escórrer una altra, a puntades de peu. Després hi llançà un brandó tot fent un salt enrera. Es produí una terrible flamarada, un núvol de fum, una olor i una cridòria esfereïdora... Esfereïdora! Vaig creure, per un moment, pels crits que feia, que l'home lligat cremava també. A mi

les cames no em sostenien. Tot el que vaig poder veure al través del fum fou com En Plessis saltava com un felí i, davant dels ulls esverats dels indígenes, agafava En Tauf pel coll i l'apretava, l'apretava com si l'escanyés... *Que era, precisament, el que jo hauria volgut fer!*

"El que esdevingué aleshores, ja no ho sé. Vaig caure, no sé com. El cap em rodava. En voler-me estintolar a un arbre, devia relliscar. Gairebé ni vaig sentir el cop que vaig donar amb el cap. No tinc idea del temps que vaig romandre així, mig estabornit. Del que em recordo bé, però, és que en tornar a obrir els ulls, ho reconeixia tot: la platja, els cocoters, i em recordava d'En Tauf, d'En Kahita. Però no assolía tornar en mi. Em deia: "El dec haver mort... el dec haver mort." Sentia que tenia les mans crispades, encara... *Com si jo fos En Plessis...*"

III

Com és que avui només estic per recordar, de tota aquella història de Maupitia, aquest detall de la narració d'En Felip, gairebé fos amb els altres: "Com si jo fos En Plessis"? Tot l'episodi i les seves conseqüències només ofereixen als meus ulls aquesta fràgil i única dada a tenir en compte pel que constitueix, al meu entendre, el problema del destí de Vasco. Cal dir que, en el fet de que per uns moments, l'abassagadora personalitat d'En Plessis hagués subjugat la seva en el seu esperit torbat, només s'hi pot veure l'efecte passatger de l'esfereïdora escena que m'acabava de descriure i de la commoció física que l'havia seguit. Almenys, aleshores, no vaig pensar res més.

Diverses contingències, més carregades de conseqüències pràctiques, havien d'assenyalar la fi de la història de Maupitia. Per a En Felip semblava que l'afec s'hagués acabat del tot amb aquella darrera feta d'En Plessis, amb l'encegament final que, sense pensar en els riscos o en les conseqüències, l'havia abraonat al coll d'En Tauf. Per tot l'altre, tot i sortint-ne baldat, En Tauf no podia contar. Hom l'havia deixat allà en terra, però, l'endemà, hom el va veure tornar, tot compungit. Quant a la impressió produïda en l'esperit de Vasco, la voluntat d'En Plessis d'acabar d'un cop amb el mestís i el seu gest espontani, eren els fets culminants de tota la història, que equivalien als ulls d'En Felip a l'acte homicida que hauria pogut realitzar el seu heroi si hagués dut el seu intent fins a la fi.

El que havia passat després—l'arribada inesperada, al cap de pocs dies, en aigües de Maupitia, d'una goleta que duia a bord un magistrat instructor enviat a corre-cuita per la justícia local alarmada (un dels paumotuans fugitius havia pogut arribar en piràgua a la capital de l'arxipèlag i contar amb esverament els

incidents de Maupitia, que tot seguit foren comunicats a Tahití), l'enquesta i el processament de què foren objecte ell, En Plessis i En Tauf, llur retorn llas-timós a Papeete, on, en produir-se l'escàndol, hom els acusava de totes les abominacions del mestís—tot això es formà en una allau de negres records que el temps anava esvaint confusament. Tanmateix, la catàstrofe tan temuda havia consistit en les acusacions infamants, el procés amenaçador que hom seguia contra ells i els xantatges d'En Gibson, que tenint por de rebre, els amenaçava encara amb el seu pagaré perquè ho carreguessin tot damunt d'En Tauf. Aleshores gairebé ni se n'adonà, menys commogut per aquella nova fatalitat del que ho havia estat per les seves temences, com si hagués esgotat en aquella llarga elaboració d'angoixes tota la seva capacitat de sofriment.

De retorn, deixats en llibertat provisional fins a la solució del procés, s'havien refugiat en l'antiga cabana d'En Plessis a Fautana, on, a desgrat de les preocupacions que els assetjaven i de l'hostilitat que els esperava cada vegada que havien d'anar al despatx del jutge, es complaïen en l'atmosfera voluptuosa de Tahití, a restaurar les forces perdudes durant l'estada a Maupitia. Entre el present i els dies que acabava de viure s'interposava, per a En Felip, un opac sentiment de buidor, un embà de torpor. De poc se'n mancava que no compartís la indiferència absoluta d'En Plessis per les conjectures. Com més acorralat es trobava En Plessis per la seva "pega", més semblava ignorar-ho. Què podien fer-li? De què el podien acusar? D'haver apretat una mica fort la gorja d'aquell bergant d'En Tauf... Des del moment que li havia deixat prou alè per a que respongués de la mort d'En Kahita i dels altres, què havien de témer, ells? Els paumotuans parlarien. A més, ésser o no condemnat, què li importava? La pressió de posts que hi havia al país era ben poc sòlida. Per més tard, ja sabia el que havia de fer...

Aquesta confiança era compartida per En Felip. Ben mirat, aquell afer els havia alliberat. En processar-los i endur-se'ls, el jutge d'instrucció els havia tret d'un infern. Quant a En Gibson, estava desarmat, amenaçat com estava de què hom fes revelacions sobre el seu sistema esclavatgista. Per aquesta banda, tot estava salvat. És clar que en romandre a Tahití, després d'aquesta història, no calia ni pensar-hi: la vida, ja difícil per a ells, els seria impossible. Caldria anar a una altra banda.

Amb un to lleugerament provocatiu, En Plessis deia al seu company: "Sempre podràs entornar-te'n al teu bell país".

Tornar? Vasco es mantenia en la paraula llançada. Mai! Havia dit adéu a la llogiguera. En retornar a Maupitia havia trobar cartes del seu pare i d'Harland que l'invitaven a tornar i li enviaven els cabals necessaris; quant al seu esdevenidor, ja li trobarien quelcom a París o fora de París. Bonica perspectiva, per Vasco! L'engabiament o l'enfangament, el cel gris i els climes tristos. I la frase irònica i mofeta del seu amic li galvanitzava la voluntat d'alliberar-se a

PL. VII -- J. TORRES - GARCIA : PINTURA

desgrat del fracàs de les seves primeres temptatives, a desgrat de tot. Segurament, la vida agradable de les illes hi era, per molt, en el seu refús de tornar; li havien agradat massa les illes perquè la seducció del clima tropical no fos, per a ell, una raó romàntica de romandre-hi. Hi havia, però, un altre motiu que devia cristallitzar obscurament en ell: una partença com la seva, un semblant rompiment d'amarres tenia un sentit pregon, una finalitat amagada que encara havia de descobrir. Li calia prosseguir l'experiència fins al capdavall. On aniria?

"I la teva illa?", deia En Plessis, que flairava la seva nostàlgia. I era realment en la seva illa en allò que somniava Vasco: l'illa-miratge, l'illa de gran soledat, de suprem oblit, l'illa, en fi, Nuhiva.

I aquesta solució apareguda sobtadament, l'ajudava a suportar les dificultats del moment, fent-lo passar dels negres turments, que tot just el deixaven, a una nova illusió que li vessava enfora. Els interrogatoris, les anades i vingudes al través de la petita ciutat atrafegada pels negocis, no assolien arrancar-lo d'aquell somni. Quan tot allò hauria acabat, ja sabia on aniria. I passava com un sonàmbul per entre les mirades de reüll i les ironies brutals de la gent. Sentia distretament la conjuració hostil que En Frelon, a qui trobà un dia a la porta del tribunal, li havia revelat: "Malfieu-vos... Us la tenen jurada... Tancat o no, us volen perdre. El millor que podeu fer és embarcar-vos". Era el que els altres haurien volgut. Però Vasco ni se'ls escoltava. Embarcar-se? Sí, sí; bé s'hauria d'embarcar, per a anar-se'n, amb En Plessis i la Dinah, cap a Nuhiva...

Quan el procés es va fer, el xicot no havia eixit encara d'aquella semiinconsciència. En aquell tribunal, el columnari del qual havia interrogat amb tanta de curiositat la nit que desembarcà, entre les parets emblanquinades de la sala curulla i des del banc dels acusats, entre En Tauf, En Plessis, per dues vegades se les hagué d'heure amb un president voluminós i furiós, amb toga vermella, que cridava i manava entre dues figures de cera, als seus assessors muts. Però ni les enraonies dels defensors ni el tolle tolle de la munió no assoliren desvetllar en ell interès per la seva pròpia causa...

Només s'emocionà quan veié arribar al lloc dels testimonis els paumotuans de Maupitia: hom n'havia fet venir una dotzena entre els més maltractats. Quan desfilaren davant de les togues, vestits, per aquella avinentesa, amb uns pantalons i unes camises flotants, els fantasmals caçadors d'ocells que dreçaven contra En Tauf els braços magres en una explosió de furor intraduble, En Felipe cregué trobar-se en ple pesombre. Aleshores, però, el debat fou entre En Tauf, els indígenes i l'home roig; ja només es tractà d'En Kahita, de la fossa, d'espectres i de petroli: "un veritable procés de fatilleria". Aquest procés durà tres dies, durant els quals el mestís, amb la magra defensa que pogué fer-se i acusat pels paumotuans, per En Plessis i sobretot per En Gibson, guanyà les antipaties de tothom. La qual cosa no impedí, quan fou l'hora, que el fiscal acusés als que ell anomenava els còmplices.

Fou aleshores quan, en caure de cop la seva torpor, En Felip havia cregut veure en la sala fosca, on els vestits blancs s'apretaven, una restallera de punts brillants, d'esguards que s'adreçaven a ell i en els quals fulgurava aquesta joia maligna que tantes vegades havia vist en els ulls d'En Frelon. Tingué la sensació de les malles de la xarxa, es sentí com agarrotat. Per una sobtada reacció s'adonava d'on es trobava, del perquè s'hi trobava i sondejava el fracàs de la seva vida, inevitable fi de la seva partença insensata i de la seva temerària amistat. Una vegada més sentia que la dissort, a punt d'esclatar, els venia al damunt, atreta per aquell rostre provocatiu i crispat que tenia al costat; ja temia per la condemna amb què acabaria aquell plet macàbric. El desenllaç podia venir sense que es realitzessin les esperances previstes. Ho veia tot negre...

Quan el president tornà per donar la sentència, hom sabé que només En Tauf era condemnat. Els càrrecs que els feien no havien estat presos en consideració. Per tant, eren lliures.

* * *

Lliure, lliure... En l'exígia coberta de la goleta que el duia a les illes Marqueses, Vasso tingué tot el lleure necessari per a contemplar la seva llibertat finalment conquerida i el caire nou que prenia la seva vida. Ja estava alliberat de tota mena de trabes—deutes, negocis, gent—alliberat de la sòrdida humanitat. El desenllaç de la història de Maupitia l'havia deixat de tot intent de subjectar-se altra vegada mentre se li anava desvetllant, cada vegada més misàntrop, l'instint de fugir, la passió d'anar més lluny, de trobar-se més sol, d'ésser Vasco. Pràcticament, els diversos milers de francs que li havien tramès el seu pare i Harland perquè se'n tornés a França li permetien d'instalar-se a les illes "Nuhiva" com deien indistintament els mariners maoris de la goleta. Isolot al nord dels altres agrupaments oceànics, l'arxipèleg de les Marqueses havia servit de refugi, d'ençà de Gauguin, que hi morí, a d'altres trànsfugues de condicions i races diverses. En Plessis hi havia sojornat força temps i hom podia menar-hi gairebé sense despeses—"algunes caixes de llibres i de queviures, res més"—la vida natural al fons de les edèniques valls. Era aquesta la vida que li calia. La seva temptativa de Tahití havia estat un engany; hom no s'evadeix pas del món exercint una professió i servant preocupacions materials. A què era degut la seva lamentable aventura, sinó a aquest error inicial? Calia saber-ho deixar tot, com En Plessis. Per fi havia sabut decidir-se d'una vegada i assajar l'experiència suprema, partint devés l'indret que el cor li assignava. Ara es sentia deslligat de tot.

"...De tot, fins d'En Plessis."

En Plessis era, per altra banda, qui ho havia volgut així. En eixir del tribunal, quan es passejaven pel moll on se n'havien anat a respirar l'aire de la mar, el "desesperado" havia insinuat el seu projecte. Arrossegant-se pel port havia trobat un vell conegut, el capità d'un veler, compatriota seu, amb qui ha-

via fet, en altre temps, un viatge a Xile. Aquest personatge, que aleshores comandava un gran barco comercial d'En Frisco, feia a risc i a profit seu, i sense que ho sabés la companyia, el contraban de rom en el port californià. L'home cercava un auxiliar que passés, a bord, per passatger. Els beneficis eren prou grans per enllemnir qualsevol: "És cosa de tres viatges" assegurava En Plessis. Aquest ja no podia suportar de viure a costelles d'En Felip, el qual, a no trigar gaire, estaria tan pelat com ell. L'home tornaria per a assegurar-los a tots una bona vida a les Marqueses a Tantira o allà on fos. En Felip l'esperaria a Nuhiva, ja que era a Nuhiva on volia anar. Vasco esguardava el seu company amb estupor, amb admiració, amb malfiança...

"...No me'n sabia avenir", em confessava. Per vagabunda que hagués estat la vida d'En Plessis, per allunyat que es trobés de les seves primeres velleïtats d'artista, per molt que l'abellís rodar per les platges, no li semblava que fos de la fusta d'un contrabandista de rom. Una expressió dura i resolta, una expressió tota ianqui es dibuixà en aquell moment en el rostre d'En Plessis i Vasco es captení de què encara no el coneixia a fons. Calia ésser ell per emprendre aventures com aquella i deixar-s'hi menar a les palpentes. "Evidentment", afirmava En Felip en esbossar-me aquesta nova singularitat del seu amic, "era un home d'una altra raça..." i, amb un matís amarg per a ell mateix afegia: "sobretot, d'un altre temperament. Era un home..." repetia i la seva mirada semblava cercar al seu davant el rostre inoblidable.

— "Un home que fas més gran del que era, que tu faïsones a la teva guisa, reimaginant-lo, em sembla", vaig aventurar-me a dir-li, irritat i torbat d'aquella fervor seva per un home que l'havia arrossegat a fer tantes ximpleries. El seu prestigi era produït en molt pel seu exotisme; no hi havia dubte que si no hagués estat "d'una altra raça" no se li hauria imposat tant. "...Un home que no calculava mai les conseqüències, que *realitzava sense dubtar totes les seves possibilitats...*" digué entestadament i enigmàtica Vasco, afegint amb desleny: "És gaire corrent, això? Tu no en pots saber res, pobret!..."

La separació havia estat dura. En Plessis els havia acompanyat a la goleta, a ell i a la Dinah, que romania fidel davant d'aquella nova partença, malgrat les seves alarmes. Ell s'havia d'embarcar uns dies més tard en el veler: "adéu... abans d'un any..." havia cridat des del moll. I mentre s'elevaven pel damunt de la rada, amb la mateixa tranquil·la esplendorositat que el primer dia, els cimals verds i blaus, Vasso contemplà llarga estona com s'anava esborrant prop del moll, en el formiguer blanc dels docs, la silueta familiar. Tornaria a veure mai més aquesta terra on havia conegut el millor i el pitjor de la seva vida, aquell company a qui devia les seves joies més punyents i els seus moments més ombrívols? Aquell estranger que l'havia arrencat de les dolceses d'una existència planera entre un despatx i un jardí, que li havia obert els seus camins lliures, que li havia donat la Dinah, que li havia mostrat el secret de l'illa, el desinterès i la temeritat... era la causa de totes les seves dissorts. I no li tenia es-

quírria, no, Déu ho sabia, ni per les coses pitjors. Les hores terribles viscudes al seu costat l'havien lligat a ell més que totes les altres, subjectant-lo gairebé magnèticament. I a desgrat del que passava, encara l'havia de veure més sovint, massa sovint, potser, amb la seva mirada blava i dura i el seu rínxol d'or cendrós damunt del front colrat, la cara allargada del seu "desesperat".

* * *

Travessia interminable, primer sota l'alisi contrari, al través de torbonades i borrascades, després amb calmes ensopidores durant les quals, amb les veles fluixes, la goleta era el pàbul d'un sol de foc i semblava haver renunciat per a sempre a atènyer un tros de terra. Trenta dies, entre el camarot ple de bestioletes, de la Dinah i els quatre pams quadrats de la coberta de popa. Allà hi trobava, únic passatger després d'ell, un missioner calb i adventista que es passava les hores mortes a torrar-se i pelar-se els braços i el crani. En Felip s'hi passejava com una bèstia engabiada i interrogava l'esdevenidor. A desgrat de les tristeses encara tan recents que seguien obsessionant-lo, el jove es girava, no sense fe, devés aquest esdevenidor. No hauria sabut dir ben bé d'on li venia aquesta mena d'esperança ni per què, tenint tants de motius per témer un fracàs definitiu, es sentia invenciblement arrossegat devés aquelles illes perdudes.

"Us hi morireu de fam o de fàstic", li havia dit En Tolmar al moll. "Allà només hi ha morts. Us hi trobareu sol per collir el copra..." Ell no hi pensava pas, en el copra. Els darrers marquesans es deixaven morir? Les riques valls, abandonades, se les anaven menjant els matolls? Doncs era precisament això el que ell volia: un meravellós sojorn de solitud. Estranya fascinació! Cal, però, sorprendre's, de què per a una natura tan refractària a la vida humana, hagi pogut sorgir d'aquella extremitat del món, una fascinació semblant? Anar-se'n cap allà era, per a ell, quelcom més que una aventura romàntica, quelcom més que una etapa; era la finalitat definitiva vers on l'empenyia una secreta inspiració emanada del fons del seu ésser, com una vocació religiosa. A la fi del seu viatge havia trobat la "seva" illa.

La "seva" illa! El sobrecàrrec de la goleta la hi havia mostrat en el mapa de bord: entre els paral·lels, negre i eriçada, dibuixava "una mena d'hipocamp", de cavall marí—Hiva Oa, la més gran de les "Nuhiva", l'illa que cent anys abans havia estat el darrer refugi de la civilització polinèsica, on s'havien lliurat les més ferotges guerres canibalesques, la terra dels grans *marae*s de sacrifici i de les monstruoses ídoles de pedra, únics vestigis d'aquells temps de glòria i de crueltat. I l'home li havia mostrat en una reconada del tortuós contorn, la badia d'Akeani, la fotografia de la qual conservava encara d'ençà que li fou donada a París. Era allà on volia que el deixessin, era allà on volia desembarcar.

“I què hi aneu a fer?” li preguntava, irònic, el sobrecàrrec. La plantació del *Pacifique Sud* ja fa temps que és abandonada, per falta de mà d'obra. Precisament, però, dos dies abans d'embarcar-se, i d'acord amb el seu successor al *Comptoir*, En Felip havia estat autoritzat a ocupar la cabana abandonada i a explotar, a mitges, la vainilla d'aquell indret. I per què, preguntava el mestís, no se n'anava més aviat a Atuona, al centre de l'illa, on hi havia dos comerciants, un o dos colons, un metge administrador i una missió? Seria més agradable i, sobretot, més segur. Vasco volia, de totes passades, romandre a la seva badia solitària. “La companyia no us molestarà pas” feia, mofeta, el sobrecàrrec. L'indret aquell era el punt més allunyat d'aquella illa despoblada. El seu veí més pròxim, a un dia ben bé de camí, seria el vell missioner que regentava la llebroseria de Tahuka. “Trobareu potser una trentena de selvatges en tota la rodalia. Tant de bo en trobeu... En fi, no haureu pas de maldar gaire per trobar cabanes buides...” En Felip assegurava que no desitjava res més. Ultra la Dinah l'havia seguit el seu fidel Terii. Sentia, però, a vegades, en pensar què cosa seria “realment” l'illa i ple de tota l'experiència passada que no l'havia assenyat pas, un obscur pressentiment l'advertència del qual havia ja negligit en el seu primer viatge.

Com aleshores, la seva exaltació era filla d'aquest refús. Un matí, però, quan de la mar ombrívola i sota un cel fulginós i de núvols que s'arrossegaven veié eixir “Nuhiva”, es degué retre a l'evidència—l'evidència sota els aspectes de la fantasmagoria més eixalabrada: aquelles arestes i cimes titàniques, aquelles trombes de lava que reventaven una feixuga càrrega de núvols semblaven realment menys les fites del món la llinda infernal d'algun drama esquilià els personatges del qual fossin el cel i la terra. Aquella era només la primera illa: Na-Pu.

Passaven prop d'altres, menys llunyanes, i a mida que la goleta s'hi apropava, el letàrgic silenci era romput per milers de crits dels ocells marins que semblaven voler-les nimbar d'un cercle prohibit. Els esculls de la costa eren blancs d'excrements. Venien després basalts rubescents les caveres dels quals, a flor d'aigua, engolien les ones i les vomitaven per les xemeneies amb un polsim d'escuma. En altre lloc, drets com unes torres, els monolits circundaven el contorn d'una badia i en guardaven la porta, com sentinelles gegants. El joc, només, dels cetacis en les cales i les corredisses dels ramats selvatges en els pendissos revelaven que aquell paratge pertanyia a un món viu.

“Què us sembla el vostre país de caníbals? No està malament, oi?” El sobrecàrrec empipava Vasco. Ja s'hi apropaven. No hi eren, encara: última esperança. La tempesta del cel diluvià acabava d'atuir-lo. Els cims s'encaraven com en una batalla amb els núvols baixos i escometedors i hom veia davallar cascades dels penyals que s'esllavissaven pels flancs llatzerats de la muntanya. La goleta creuà una mena de canal estret entre penyassegats altíssims i plens de morrots, contornejà massissos desèrtics i planells desolats. Per fi, al cap

d'unes hores, el cel es tranquil·litzava i a la tarda veien que s'obria al davant d'ells una mena d'amfiteatre: la goleta s'hi entaforà. Era la badia...

...En mig del circ calmós de palmeres s'acabava de fondre una boira baixa. En la clariana de la tarda purificada, la muntanya es tenyia d'un blau trist i solemne, santificat pels núvols que la nimbaven. De terra eixia una fumerola humana. Vasco reconegué la muntanya, els núvols, el fum. Aquell era el termini tan desitjat.

I com si fos la resposta del destí al seu desig, sense que hom l'hagués vista venir, una piràgua anà a abordar contra el casc de la goleta:

"Ballava endiabladament, la piràgua. Els remers anaven gairebé nusos i duïen uns tatuatges blaus a la cara i per tot el cos. Cridaven la goleta amb uns crits d'ocell afamat, tot deixuplinant les ones amb llurs remes primitius. N'hi havia un que duïa un barret de feltre cremat pel sol i una medalla al coll... Uns veritables salvatges. Ja no podia recular. El sobrecàrrec feia dur les caixes a coberta i instal·lar una escala de corda... Em donà un "a reveure" que fou la seva pitjor ironia. I vet aquí... Estàs enterat? La piràgua ens desembarcà."

IV

"I què més?", vaig preguntar, car En Felip, una mica ronc, havia callat. Ja feia una estona que semblava estar cansat d'enraonar, cansat de dir-se a si mateix, com si hagués esgotat en la narració de les seves transformacions l'abundor que el record dels temps venturosos havia suscitat, per un instant, tan apassionadament. A vegades el seu monòleg s'interrompia, sotrats d'un ressort que s'acabava d'espatllar. I l'evocació d'aquesta arribada semblava assenyalar-ne, per una mena de recul davant d'una continuació encara més llòbrega, l'ensopegada final.

"I què més?" Jo volia saber-ho tot. Aquest col·lapse em feia venir de massa lluny, car jo volia seguir la seva vida fins al capdavall, fins a una explicació d'aquest secret que jo sentia que el turmentava constantment. D'això no me n'havia dit res encara i a desgrat de la fatiga que hom llegia en el seu rostre, a desgrat de la mena d'horror que endevinava en ell, de dir-me més coses, potser per por d'encomanar a la meva ànima el mal de la seva, jo no el volia deixar anar.

—"És massa tard", féu sobtadament. Procedent del pollanc que tremolava davant la finestra oberta, una fresca humida s'havia insinuat; un tremolament sobtat semblava haver-li recordat per què havia vingut a la cambra. "És massa tard"... I mirava les espelmes amb un esguard inquiet.

Jo provava bé o malament de fer-lo arrancar. "I què més? Devieu estar ter-

riblement tristos... Almenys, era bonic el país? Més que l'altre? Tant, almenys, com t'ho havies imaginat?

“Bonic?” Tingué un ímpetu nou. “No comprenc el que vols dir. Bonic? Inhumanament... Un sojorn d'ombres. La part amagada del món, si vols. Imagina't una illa dominada de cimals, esberlada per abismes blaus. Dintre d'aquests baixos fons, però, hi havia unes valls bíbliques, plenes d'aigües cantadores, curulles de fruites. Gairebé desertes, aquestes valls. Al través de les palmeres queia, com al través d'uns vidres de color, la llum inefable, la llum de dalt... Uns Edens... i uns cementiris, també... Una desfilada de terrasses negres, amb cabanes esbotzades, on es tornava agra l'olor dels mangos caiguts. Ah! Hom hi trobava la pau, la veritable, la pau sobirana; la pau de la mort.”

—“De totes maneres, bé hi havia gent encara?” Jo provava d'atiar aquest lirisme renaixent. No veia encara què cosa podia covar.

—“L'última... Uns éssers massa vells per poder viure. Calia veure'ls al davant de llurs cabanes, entre llurs infants neulits i llurs toixons negres, espiant, amb una mirada mofeta i un rostre carregat d'ombres, la mort i els forasters... N'hi havia una trentena a Akeani, a una hora de les meves terres de vainilla... Ah, vaig pensar que els podria desvetllar!...”

“I vaig creure que ho assoliria! Llur cap, En Kava, ens havia adoptat. Era un vell caníbal d'ulls d'àguila, tatuat de blau. Aquells dissortats es nodrien d'una pasta agra que havia fermentat en una mena de sitges. Es morien els uns després dels altres... Unes quantes visites, una estratègia de canvis i d'adopcions recíproques, uns quants presents i de mica en mica començà el desvetllament. En Kava s'havia interessat a aquest joc; els indígenes es posaren a reconstruir, a fer plantacions i venien a treballar en la nostra “vainillera”. Hom féu altra vegada la pesca a l'encesa i hi hagué memorables caceres de bous selvatges, per la muntanya. Hom partia a trenc d'alba amb ells, que anaven nusos, untats d'oli de palma i de safrà i cavalcant uns cavallets-fantasmes; encalçaven el bou amb tota febre pels barrancs, pels planells; al vespre, la tropa portava la carn assolida. Allò era la vida, el desvetllar, les danses de nit a l'entorn del vi de palma... Ja no es morien...”

I tot això caigué tal com havia vingut. Fou un foc d'encenalls. Tot de sobte, sense que jo comprenguéssim com ni per què, bona nit tot: la feina, les caceres, les danses... Aquella gent romania acurrucada que movien el cap quan jo els cridava... Per què? Ja pots donar-hi voltes, ja... Jo em tornava tarumba pensant-hi... I un bon dia, darrera mateix de llurs cabanes, vaig descobrir una tenda... i sota la tenda, entre un fonògraf i una cadira de tisora, l'adventista calb, el missioner de la goleta. Ell també havia anat a instal·lar-se allà. Els predicava els Sants del Darrer Dia... El darrer dia no trigà a venir, gràcies a ell. Una tarda vaig trobar En Kava ajaçat amb els ulls brillants; des de la seva cabana contemplava un bagul que s'havia fet fer i més enllà una fossa tot just oberta que ell mateix s'havia buidat. Vuit dies més tard, dues velletes ventaven amb fulles seques un mort que hom havia massat a bastament i curull de presents, tot lla-

drant els mots rituals a honor seu... *Ké... Ké... Ké... â... â... â...* Deu vegades *Ké*, nou vegades *â*... Després se n'anaven a fumar una pipa. I les altres continuaven.

"Després, no hi hagué res a fer. Fou la fi."

* * *

Jo observava Vasco. Hom sentia que aquesta darrera trifulca havia comptat, prou i massa, sens dubte, en les tristeses del seu exili. Però amb l'aire de cosa llunyana i oblidada que tenia en parlar-ne, veia que allò no era més que un nou episodi, que un núvol més en la turbonada que la seva temeritat havia cridat. No fou certament això el que el féu decidir a tornar; segurament hi havia quelcom més al fons de l'angoixa que el minava. I això era precisament el que ell no volia revelar. Jo em feia, tanmateix, una pregunta: com havia pogut suportar, en la seva solitud, aquell veïnatge de mort, l'atmosfera fúnebre que regnava allà? Jo li ho vaig preguntar en altres termes. Ell s'exaltà:

"...Fúnebre... Si no hagués estat més que fúnebre, rai! Com t'ho donaré a entenent, però? Caldria que t'expliqués i que coneguessis llurs creences en els esperits famolencs dels morts, en la presència immanent de genis sanguinaris que roden al llur entorn. Ells els veuen, els segueixen amb llurs sàdics d'homes que ja no són caníbals, però que en el dia de demà també seran morts..." La meua pregunta havia donat resultat. Vasco continuà, més inquietant encara:

"Això, allà, és encomanadís. Creu-me. Flota en l'aire. Quan te'n vas pels matolls, per la selva, topes amb unes grans figures que fan ganyotes, llurs *tikkis*, plantades al teu davant, que et riuen al nas amb una rialla assassina gravada en vermell damunt la pedra negra. Un verdet de llebrosia macula aquestes divinitats mofetes. I n'hi ha per tot, al bosc, en els llocs encimbellats que dominen els ports de les muntanyes. Essent així, ja ho comprendràs, acabes per somniar-ne despert i tot..." I afegí amb més fredor: "Formen part del paisatge."

Em creia haver trobat la bona pista, disposat a suposar el desllorigament tropical, les visions... Hom hauria dit que ell m'havia endevinat el pensament. Li vaig fer una altra pregunta: "I tu, com vivies, allà?"

—"A tot arreu les vides s'assemblen. Jo vivia entre la meua "vainillera" i la meua cabana. Mira, era aquí" I em mostrà en una fotografia una cabana de teulada angulosa, coberta de canyes d'un gris d'argent, dreta sobre una plataforma de blocs negres. La vegetació densa, la muntanya que li queia al damunt, una boira—cascada o núvol—li feien de fons. "Al peu del cim, com el peu d'una catedral. L'indret era d'una pau total, d'una grandesa que et feia plegar les mans. A la dreta, el flanc ombrejat de la muntanya, davant el forat lluminós de la badia; a l'entorn, la mateixa profusió que a Tahití: arbres de pa, flors badades. Però hi havia a Akenai, en aquell refugi, una ombra flotant, un halo que no era en cap altre lloc, com l'enrondament d'una idea greu, d'un alt pensament. On tornaré a trobar-ho?"

Afegí, tot mostrant-me el gravat: "...Això, la vainillera—cada any se'n podrà treure una tona d'aquesta serra assolellada—i els meus llibres... Vet-aquí! És tot el que volies saber?"

Una vegada més havia fugit d'estudi, entestat en no voler-se trair. No era possible; allò no acabava aquí. Vaig tornar a insistir: "No tenies veïns? No veies ningú?"

—"Ningú... El metge d'Atuona, una o dues vegades. Atuona era a cosa d'una jornada d'Akenai i ell, que era a la vegada metge i administrador, era sempre fora. Ningú més..." Dubtà un segon i afegí: "...i també veia, alguna vegada, el frare de Tahuka..."

—"Qui era aquest frare?", vaig fer, encuriolit.

S'enrojolà de sobte i féu:

—"Qui era? Oh! Aquest sí que no era pas un home com els altres... No era un home, era un sant..." I repetí la paraula. "Feia trenta anys que regentava l'hospital de llebreros. Trenta anys, sense una ombra de defalliment! Un pagès amb figura d'apòstol... Semblava comprendre-ho tot. Era un màrtir, també; mai no he vist una elefantiasi més horrible que la que ell arrossegava sota la sotana, pobre; tenia les cames envaïdes pel *fefé*, com diuen allà, una malura monstruosa que encoixina els membres d'un tou de carn més dolorós de suportar que una cadena de ferro i que a la llarga mata, lentament, però segurament..." Vasco s'interrompé, de sobte. "I ningú més..."

—"En fi, com podies suportar aquella solitud?, vaig preguntar.

Ell tingué un altre sobressalt, com un nou accés de febre:

—"Suportar? Que no em comprens? Si jo no cercava altra cosa, home! Era precisament la solitud el que em donava força. Què necessitem, sinó solitud, per saber què som, i per ésser realment nosaltres? Només allà vaig saber com m'era necessària la solitud. Ves: ho vaig saber un dia, a la muntanya, mentre els indígenes d'Akeani percaçaven bous. Hi ho vaig apendre per sempre més. Era en una mena de planell que en diuen la Terra Deserta. No tenia al meu entorn sinó les cimes i la mar, la mar que fulgurava pels quatre punts cardinals, amb les seves taques d'illes perdudes i la seva calitja... la fi del món. Aquell dia vaig sentir-me un déu..."

Verament, allò era massa quimèric, el seu orgull era massa insensat; no era possible; no era aquella la resposta que jo esperava. I no vaig poder callar una pregunta brutal: "Aleshores, per què has tornat?"

Aquesta pregunta el féu davallar del cim de la seva insensatesa. Hom hauria dit que el feria en l'indret més vulnerable. El xicot estava al meu davant, abatut, literalment aixafat, amb els senyals d'una veritable angoixa a la cara.

—"No sé... No ho puc dir... Amargors... Però què t'importa?"

Jo no tenia dret a inquirir més. Tot amb tot, com a l'atzar, vaig fer: "I En Plessis?"

Déu sap que la pregunta no era gens ni mica premeditada i que no n'esperava gaire cosa! D'antuvi semblà que no l'havia oït. Visiblement, un instant, havia lluitat si em feia o no em feia una confessió. I encara estava lluitant-hi.

—“No tornà?”, vaig insistir jo tan suaument com vaig poder. I vaig admirar-me gairebé de què em respongués, car em semblava perdut entre altres penaments.

—“Sí... sí... Tornà...” Els pacients d'una experiència d'hinopsi tenen, com ell tenia, un so de veu llunyà, poc segur.

—“No m'ho havies dit... I segueix allà?”

—“Sí.” Semblava anegar-se en un dubte insondable... “en una pregona vall, allà, en una caseta...” Vasco em tornà a mirar amb un esguard pel qual havia passat una mena de boira de follia.

“Pitjor per tu si no ho entens. És una història estranya... Almenys per a tu. Ja no era el mateix home. Naturalment, el seu negoci havia fracassat! Amb la pega que tenia... Havia tornat gairebé amb les mans a la butxaca. En fi, ja era allà... vivint a la vora de nosaltres, en una cabana del costat...”

Semblava que li arranquessin les paraules de la boca.

“...Ja en tenia prou, penso jo, d'esguerrarr-les totes! Ja covençava a donar-se... L'home sabia que allò era la decadència que començava. El veies com una ànima en pena, sense saber que fer, sense treballar... Res no l'abellia. Ja no suportava la solitud i tanmateix sempre volia romandre sol. Fugia de si mateix... L'únic home que veia era el frare, a Tahuka, en la llebroseria... Hom hauria dit que aquell lloc li agradava... Em penso que tenia certa inclinació pels llebrosos... Tu no ho has vist, no saps el que és... No t'ho pots imaginar... Una podridura vivent, uns éssers en descomposició, uns monstres malalts... Ell hi anava, tanmateix. Sens dubte que el qui l'atreia era el frare, aquell admirable ancià malalt... Jo m'ho penso... No ho sé del cert...”

“...La Dinah i jo, però, tinguérem la mateixa idea. No gosàvem de dir-nos-la, per bé que ens l'endevinàvem, una idea que no ens deixava en repòs. La Dinah es limitava a dir: “Em penso que està malalt.” Jo pla savia el que volia dir. Un dia, en anar a banyar-me al riu, prop d'allà on vivíem, des de la riba el vaig veure mig ficat a l'aigua, en una posició estranya; el cap per avall, un braç en l'aire, com si volgués veure's quelcom a l'esquena... Jo vaig fer com si no ho hagués vist. Ell no em digué res, ni aquell dia ni els altres. La idea, però, s'arrelava en nosaltres, esdevenia una certitud.”

—“Quina idea?”, preguntava jo, no gosant comprendre... “la llebrosia?” En Felip mogué el cap pensativament:

—“Sí... per mor d'aquella dona de Moorea que un dia se n'anà amb ell, per mor d'aquell tros de terra tabú on havia viscut a Fautaua, per mor, que sé jo?... del seu horòscop, de tot plegat...”

—“I és ara a la llebroseria?” Tota aquesta història tan penosament confessada em donava un terrible malestar. Però el seu esguard fix al damunt meu em pesava encara més intolerablement.

—“Sí... a la llebroseria.” I afegí de pressa:

“I no és llebrós.”

Me'l vaig mirar fit a fit, dubtant, de veres, que no fos boig. En Felip, en observar-me, tenia laire de meditar un fet consternador, però indubitable.

—“I què és, en fi de comptes, aquesta història?”

—“No és una història. Ja t'he dit que no ho arribaries a entendre. No és un home com els que tu coneixes... Ben segur que tu et penses que te les heus amb un foll. És clar, que ho penses. Jo també ho vaig creure la nit que es decidí... Jo també.”

Semblava que al davant dels meus ulls s'anés formant una visió.

“...Quina nit! Quina nit! Impossible d'oblidar aquell temperi!... Ell s'estava estirat prop de la finestra, amb els peus en fora, com de costum. Jo era al seu davant. Feia una xafogor atùidora!... Estava posternat com si s'ofegués. Obria i tancava els ulls de quan en quan, sense dir res. En la fosca, només veia el seu rostre blanc i el moviment dels parpres que llampeguejaven. Impossible d'oblidar-ho. Jo em creia que m'anava a confessar la malaltia. Sentia que lluitava amb si mateix. I vet aquí que de sobte es girà devés mi; tenia l'aire transfigurat, com el d'un home que ha pres un greu determini. Aquest aire ja l'he vist en un altre rostre... I em digué—si te les deia, no comprendries les seves paraules—que se n'anava a viure amb els llebrós.”

—“Quins paraules?”, fiu jo, enormement sorprès. El to de veu d'En Felip s'havia tornat tan estrany i el que em deia era tan singular, que vaig pensar que tot allò no fos més que una allucinació. Tot amb tot, em seguia mirant fit a fit com si m'espies els pensaments.

“Quines paraules? “Em faig llebrós...” No comprens? Jo mateix només ho vaig comprendre més tard. Ja t'he dit que a la llebroseria hi havia un frare, un pobre home atacat d'elefantiasi. El metge volia fer-lo tornar a França; era això una qüestió de vida o mort, per a aquell dissortat. En Plessis havia sol·licitat el seu lloc... Ho comprens, ara?

Per fi jo comprenia quelcom. Allò no era una allucinació, sinó que prenia una aparença de sentit. No arribava a capir, però, els motius d'aquell acte insensat. Això de què el “desesperat”, fos per l'obsessió de la llebrosia, fos per un atractiu encara més morbós, arribés a tancar-se en un hospital de llebrósos, fins les que fossin les virtuts d'aclaparament que tingués el clima de les illes, era una cosa que jo no entenia. Fins aleshores l'interès que m'havia desvetllat En Plessis era en funció d'En Felip. Aquest darrer acte, però, em feia vesllumar aquell home sota un aspecte tan inesperat que arribava a oblidar-me de Vasco. Aquest, però, de colzes a la taula, en una agitació febrosenca, continuava enraonant, com si es parlés a si mateix:

“...I jo, jo el vaig deixar... Per *covardia*... M'entens? Per *covardia*... Vaig tenir por. Vaig embarcar-me en el primer barco. Ell va romandre allà, en la caseta blanca de Tahuka, entre els llebrósos... El vaig deixar. Ho vaig deixar tot, tot el que estimava, tot el què era la meva raó de viure. Em vaig deixar a mi

mateix, *a mi mateix*, allà amb ell... Què hi faig, aquí, ara? Sóc menys que no res, sóc menys que un home... Què sóc, què sóc?

Hom hauria dit que interrogava la seva ombra, la seva ombra que vacillava al seu davant, en la blancor de la paret.

Vaig esperar que es calqués. El desastruc estava en el paroxisme de la seva crisi—d'una crisi, el sentit de la qual jo no acabava encara de comprendre, per bé que semblés que ell ja ho havia dit tot. Totes aquelles coses, la seva soledat, el clima, tot havia alterat poc o molt la seva raó, també. Ell, tanmateix, havia estat assenyat i havia tornat. Jo no em treia l'altre del magí, l'altre, que havia romàs allà. Què havia pogut decidir-lo a aquella follia? Em va passar pel cap una hipòtesi. Una vegada més vaig interrogar En Felip, amb precaució, com hom parla a un malalt. Tot aixecant-me per acomiadar-me'n li vaig dir:

—“En fi, si no era completament boig, En Plessis tenia algun motiu per obrar així... una vocació... Era creient?”

Vasco es posà dret, també, amb un moviment d'irritació que no assolí dominar.

—“Precisament era aquest el problema que plantejava el frare... El mateix... sempre el mateix... Doncs, bé, no; t'ho torno a dir, no; mil vegades no. En Plessis no creia, no creia absolutament res.”

Vaig perdre tota esperança de comprendre: —“Aleshores, per què? Diga'm, per què?”

La meua pregunta imprimí en la seva cara una expressió d'ironia amarga, aquella mitja rialla ambigua, aquella estranya manera dolorosa que ja li havia sorprès. Aleshores vaig adonar-me de què Vasco s'havia envellit força.

—“Per què?—féu ell—. Ves... ves...” I m'empenyia suaument cap a la porta. “Ves... ves... cerca'l tu, aquest per què.”

CINQUENA PART

El que voldrà salvar la vida la perdrà; el que l'haurà perdut l'augmentarà..."

LLUC, XVII, 33.

SULEIKA: "...Sigui la vida que sigui, hom la pot viure mentre es conegui a si mateix; res no és perdut mentre hom resta el que hom és."

HATEM: "És possible. Aquesta és l'opinió corrent; però jo segueixo un altre rastre."

GOETHE, *El Divan Oriental*

I

"Impossible... Impossible..." Aquesta fou la primera idea que em brollà del cap, en desvetllar-me, l'endemà d'aquella nit singular. No sóc impressionable, però sempre m'ha agradat, amb passió, veure les coses clares. La història d'En Plessis no em deixava, tot i l'ensopiment del despertar, com si fos un accés de migranya.

En obrir-me les finestres, la vella servent em digué: "El senyor Felip se n'ha anat cap a París. Ha pres el tren de les set i ha deixat una carta per vós." Vasco s'excusava de no romandre amb mi. Deia que tenia feina a París. Afegia que no estaria gaires dies absent i que li faria favor si no em movia d'allà mentre ell fos fora. Per tant, a la tornada, esperava trobar-me.

Com que per mi res no tenia pressa, a desgrat d'aquella partença brusca, que era molt a la faisó de Vasco, vaig decidir restar. Renunciar a tornar-lo a veure després d'aquelles confidències incompletes, renunciar a assajar de tornar a aquell dissortat l'equilibri que semblava haver perdut, m'hauria semblat fer una infidelitat a la nostra amistat de joves. Sobretot, no podia resoldre'm a romandre en el desordre d'esperit en què m'havia deixat la fi de la seva narració.

Rumiant, rumiant, durant tot el sant dia vaig repassar els detalls que En Felip m'havia donat sobre En Plessis i per més que els comparava, no assolí trobar un lligam de lògica, o, si més no, de versemblança entre aquells detalls i aquesta suprema dimissió de si mateix que l'havia menat a "fer-se llebrós". És clar que no cal cercar lògica en una natura desesperada, però en el caràcter eixelabrat d'En Plessis res no em semblava propici a empènyer-lo devés aquella immolació que només hom podria explicar per una fe xardorosa o per una caritat sobrehumana.

Més d'una vegada, durant la narració de Vasco, havia observat en aquest una tendència, palesament inconscient, per part seva, d'"inventar" En Plessis, si puc expressar-me així, subratllant tot el que podia ésser en el seu amic senyal o aparença de desprendiment i evadint tot el que només era cinisme i tossuderia, en be-

nefici d'aquella ombra romàntica de dissort que projectava al seu entorn. Aquesta tendència, però, sí podrà explicar certes deformacions, certs doblegaments de fets que, per instint, jo redreçava deixant-los en llur probable realitat, no em podia donar la clau del fet immensament torbador que En Felip m'havia finalment revelat. Pensant-hi bé, també havia estat suspecte la seva agitació, la seva actitud allucinada quan havia descrit i reviscut, en una pesombrosa barreja d'obscuritats i de detalls gairebé massa precisos, els patètics minuts de la determinació d'En Plessis.

En mig d'aquestes nebuloses sospites i d'aquestes preguntes sense resposta va trobar-me, al cap de dos dies, la lletra d'Oswald. El carter del poble me l'havia donat a la terrassa i tot duent-la jo mateix a la cambra d'En Felip, mentre em mirava el segell postal d'Oceania, vaig fixar-me amb el nom ja conegut de l'expeditor.

Ja he confessat la meua curiositat i les indiscrecions a què em mena, gairebé invenciblement, cada vegada que un interès viu l'esperona. El nom d'Oswald m'havia recordat tot seguit, amb netedat, el retrat que Vasco m'havia fet del seu primer company de Tahití. Em recordava encara de la frase incisiva amb què ell havia atiat el desig d'En Felip d'entrar en relacions amb el "desesperat". La lletra, segurament, la lletra copiosa a jutjar pel pes, d'aquell vell observador d'homes i amic d'aventures, havia d'ésser rica de detalls sobre el país que Vasco havia abandonat, això si no es referia a les seves darreres peripècies. En fi, si cal encara cercar una excusa, diré que en posar la lletra damunt de la taula vaig adonar-me que el sobrescrit, fluix i rebregat pel llarg trajecte, es badava per un costat. No vaig haver de fer sinó ficar-hi el dit.

Avui encara la tinc al davant meu, aquesta lletra, així com la majoria dels papers de Vasco. Tot confirmant les meves primeres sospites, aquella lletra havia d'assenyalar-me el camí d'una indiscreció més gran, la qual fou causa de què el propi Felip em donés l'explicació del misteri. Vegem la lletra primera, però:

Papeete, 15 de setembre de 192...

Car amic:

Què us heu fet? Altra vegada em teniu a Tahití, d'on vaig eixir, com sabeu, poc temps després de la vostra partença cap a Maupitia. I estic desolat de no haver-vos retrobat, car els bons amics no s'obliden. La gent m'ha assabentat del vostre retorn a França.

He assaborit, amb força comentaris, diverses versions sobre les vostres sonades aventures a la terra dels paumotuans. Entre nosaltres us diré que haurieu fet més bé de seguir el meu consell de no embarcar-vos amb aquella au de mal avenir. En fi, de res no serveix predicar!

Pel que es refereix a ell, sens dubte us plaurà de tenir-ne notícies. Acabo de veure'l poc canviat---per bé que una mica menys brillant, tammateix---per les dues

anyades durant les quals no l'havia vist. Potser no sabieu que aquest distingit cap de trons, el vostre amic, amb l'habilitat que el caracteritza, havia trobat la manera de ficar-se entre les cames de la Prohibició, la qual el féu agafar sense contemplacions. La qual cosa no l'ha privat, car és home que té constància en les coses, de tornar a desembarcar, fa cosa de tres setmanes, en el nostre moll florit, on ha sabut per la vostra ex-companya la vostra partida de les illes Marqueses. Imagino la seva desillusió, sobre la qual, naturalment, no ha dit res. Per ara, l'home se la passa sol en la vella cabana tabú de Fautana esperant sens dubte de poder partir per Tautira. Darrer detall sobre el vostre Píladès: ha heretat un doble o triple capell de feltre, assatz tronat, que per a les petites i malencòniques passejades per la platja, escau força a la seva fatal beutat.

Quant a la bella Dinah, la qual s'està refent un xic del seu sojorn entre els caníbals, segons ella mateixa m'ha donat a entenent, vós l'heu sotmesa a proves molt dures i sembla que no ha gustat tant com vós les dolceses de la vida eremítica. Sembla que començàveu a no tocar-hi gaire, allà... Però si calgués creure tot el que contenen les dones! En fi, em sembla que heu tingut molt de seny en pendre el barco. La mossa ha adoptat a Papeete un gènere de vida més frèvol i més en harmonia amb els seus gustos, després d'aquests anys de reclusió. No li manquen sollicitants i, tot i la meua edat, no desespero d'assolir un d'aquests dies els seus preciosos favors. Em penso que, trobant-vos tant lluny, ja us en consolareu...

Aquesta és, ja ho veieu, una de les poques maneres bones d'assaborir aquest incomparable país. És esfereïdor, però, de constatar que aquestes illes del Sud atrauen, precisament, els que menys preparats estan per trobar-hi la ventura. Un dels vostres antics veïns de Tautira, un altre Don Quixot dels cocoters i adepte, com vós, de H. D. Thoreau ¹, després d'haver gustat durant massa temps la solitud i la vida-natura, s'ha obert les venes heroicament amb una fulla d'afaitar Gillette, en la platja idíl·lica que a vosaltres dos us abellia tant. Una vella canaca que des de casa seva contemplava aquest fet d'armes hi intervingué quan els crancs començaven a rosegar-li les orelles... Sense massa pessimisme pronostico al vostre amic Plessis un acabament d'aquest gènere. En fi, de gent així n'hi ha a tot arreu! He corregut prou món perquè poguen creure'm.

Això, però, que no us desencoratgi de tornar, sobretot! Sempre em plaurà reveure-us i seguir-vos. Doneu-me noves vostres i perdoneu l'incorregible parlo-teig del vostre vell.

OSWALD

¹ H. D. THOREAU, autor de *Walden o La vida en els boscos*. En aquesta obra, publicada als Estats Units en 1854, Thoreau preconitza, en llargues meditacions per a ús dels homes cansats de la civilització, la vida-natura que ell menà durant anys i anys en les bosquíries de Massachusetts. Aquest era un dels llibres favorits de Vasco, que va passar-hi en gran part la inspiració de la seva dissortada experiència. La ironia d'Oswald només s'adreça al mal ús que de la seva doctrina féu el seu "Don Quixot dels cocoters". El propi Oswald havia practicat durant força temps i de la faisó més eficaç el saludable exemple de Thoreau.

És inútil dir que després d'aquesta lectura no deplorava gens ni gota la meua curiositat. Aquesta lletra, no solament m'informava del tot de la sort d'En Plessis sinó que amb la seva somrient ferocitat em confirmava clarament el que ja havia pressentit, ço és, que la imaginació de Vasco tant s'havia immiscuat en les seves dissorts com en els seus entusiasmes, representant-li un paper predominant. El tò cruel amb què el suís subratllava, com si no fos res, les il·lusions, els capricis i les tendències saturnianes de Vasco em palesava quin era el marge que envoltava la seva història. Sobretot, però—pel moment era el que més m'interessava—aquella carta em revelava aquesta extraordinària impostura: En Plessis no havia tornat mai més a les illes Marqueses...

Què significava, per part d'En Felip aquesta fabulació, la inverosimilitud de la qual ja havia justament observat? Al·lucinació? Tanmateix, en mig de la seva agitació, Vasco no havia cessat de conservar una absoluta coherència... Desig d'enlluernar-me amb una història extravagant? Aleshores, què volia dir aquella febre, aquella emoció evidentment no dissimulada que a les acaballes l'havia pres amb una violència que no hauria estat superior si la història hagués estat certa.

No havia de trigar a saber-ho. En treure els ulls de la lletra d'Oswald vaig veure al meu davant, damunt de la taula, poc dissimulat per les fotografies els papers que ja havia vist el primer dia, sense gosar tocar-los. Diré que no em calia l'estimulant de la lletra que acabava de llegir per agafar-los tot seguit i llegir-los àvidament?

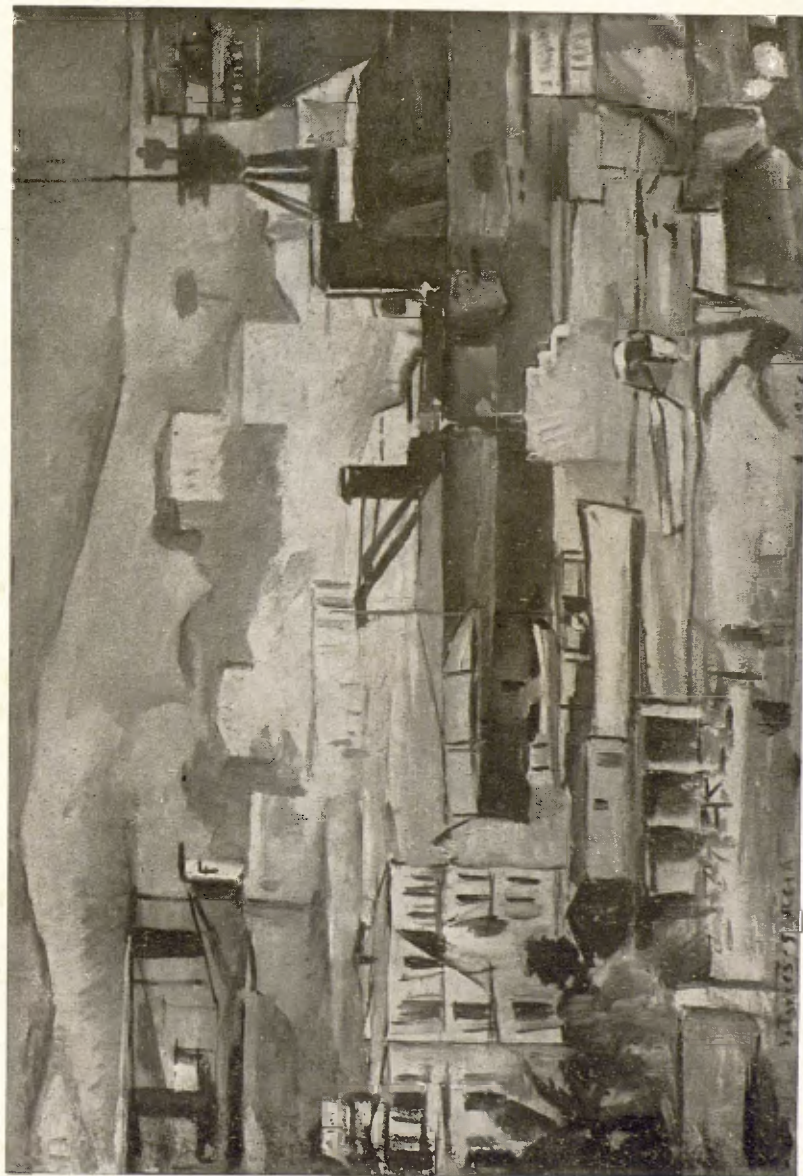
Dietari deslligat, notes escrites a la bona de Déu, cites de llibres anotades durant les lectures, assaigs inacabats, un paperam gruixut, on hi havia lletres esparces i on hom podia llegir, en aquelles planes plenes de gargots al llapis i a la ploma, tota l'odissea de Vasco, des del moment de la partença. A les primeres planes ja vaig trobar, puc dir que gairebé amb el seu mateix accent, la història que m'havia contat, amb el mateix lirisme i les mateixes hipèrboles. No m'ha costat gaire, amb l'ajuda d'aquest dietari que, com he dit, posseeixo encara, de restablir la seva narració. Durant aquest primer desxiframent, però, no em vaig aturar gaire a considerar el que ja sabia de les seves aventures. L'estranya invenció que m'havia denunciat la lletra d'Oswald, l'enigma plantejat per En Felip sobre les raons de la seva tornada m'intrigaven molt més. De pressa vaig anar a llegir les darreres planes.

MARC CHADOURNE

A. MASERAS

trad.

(Segueix)

PL. VIII — J. TORRES - GARCIA : PINTURA

BUTLLETINS DEL TEMPS

I

De les diades del llibre, voldriem que en pervingués algun resultat de profunda tradició dins el cerimonial de les festes repetides. Una mena d'agrupament dels amics del llibre amb propòsits editorials, orgànics i definits que fes possible la realització de certa antiga Ponència—és just de recordar la col·laboració de Joaquim Folguera—la qual comprenia els cicles de les publicacions escolars i post-escolars més essencials.

A part dels llibres estrictament docents, resten a l'abast de les iniciatives d'escaient realització, els llibres per l'adolescent a partir del d'iniciació a la lectura amb fragments capitals estimuladors de la curiositat de l'esperit, les antologies monogràfiques de la literatura nostrada comprensives de lemes generals com la mar, el paisatge, la ciutat, la fe, la pàtria, l'amor; les biografies exemplars estimuladores de vocacions i enaltidores de la fidelitat; les iniciacions especialitzades de literatura, filosofia, art, oficis; els diccionaris d'estudiant...

I resta també en espera de l'atenció intelligent i pacient dels amics del llibre, la formació de petites biblioteques infantils circulants, la catalogació de la producció bibliogràfica, la formació d'un repertori de les revistes; la variada exposició anual dels treballs d'impremta per mitjà de la qual la propaganda de la indústria del llibre es dignifiqui sense discursos, sense imperatius vexants, sense seduccions miserioses, amb la generalització de l'amor al llibre tots els dies de l'any i amb l'aprofitament de les lliçons tècniques de l'experiència industrial d'un Stanley Unwin quan ens diu la veritat del negoci editorial.

II

Un bon clima retòric ajuda la benestança dels jocs de l'enginy sense enderriament i de la intel·ligència sense fatiga, tals com el llibre del senyor Charles Chassé, Styles et physiologie, en el qual la documentació es vesteix de passatemps per tal de fer-se més agradable entre les dades concretes i les evasions imaginatives dels enigmes i de les endevinalles.

Naturalment, les classificacions no hi són absolutes i l'autor ni arriba mai a definir el somriure que l'acompanya, com el senyal de salut de la bondat del clima retòric.

Estils fisiològics, estils regionals, estils dels partits polítics, estils professionals... Molt bé, però amb actualitat de tafaneria més que amb actualitat de vida.

L'estil nou no s'acomoda als climes de la retòrica. Llibres com *Les ciutats* i els anys, de Fedin, i *Manhattan Transfer*, de John Dos Passos, fugen de les comoditats acceptades i ens agiten amb una mena de vibració periodística una mica anticipada (notícies de demà passat, diríem, encara que la cronologia dels fets sigui retrospectiva) i una mica desreverenciada com certes pàgines de les memòries d'Isadora Duncan.

Altres llibres—Nadja, d'André Bréton, és dels més típics, diríem que tornen a enyorar l'estil professional. També l'intrusisme, amb totes les seves terboleses, enyora el públic exercici legal de les professions titulars lliures. I a André Bréton no li caldria pas la trapaceria mistificadora dels intrusos...

III

Moltes, moltes, moltes revistes. D'avantguardisme, d'afirmació regional, d'expansió literària.

Embriaguesa de l'èxit. Pressa d'arribar, pressa de començar altra vegada i de tornar a ésser nous.

Interrogants en disjuntiva: Intelligència? Caràcter?

El ball una mica a la manera de l'esport i els esports com el ball. A vint-i-cinc anys sou vell i a vint anys menyspreàveu la generació anterior.

Manca només que ens oblidem de llegir i escriure i estarem damunt de les preocupacions morals. Nuesa sense escrúpols. Desempesiment sense daler. Si tornés la curiositat, tornaria el pecat.

Mentrestant, pobres pecadors de nosaltres, aprenem altra vegada, de cara al futur, de llegir i escriure i de valorar l'abstracció.

La curiositat nova és el llibre Fèlix Vargas, de l'Azorín, i el llibre Cántico, del poeta Jorge Guillen.

I dèieu que d'alguns noms i d'alguns temes dels primers noucents, no en parlariem mai més?

J. M. LÓPEZ-PICÓ

Panorama internacional de les arts i les lletres

"MOLINOFF", DE MAURICE
BEDEL.

MAURICE Bedel, se'ns presenta en aquesta obra, digna successora de "Jerôme", com un mestre refinat en l'art de fer moure els seus personatges. Amb una ironia subtil que transpira constantment de tots els moments de la seva obra, ens demostra quina és la seva posició davant les innombrables tragèdies engendrades per la post-guerra. L'argument mateix de "Molinoﬀ", no és el que era i el que és; entre el que més que un joc de contrastos entre hauria d'ésser i no és. En els dos termes de l'obra—dos protagonistes en el primer, dues societats radicalment oposades en el segon—se'ns presenten en una coexistència paradoxal, un ric bolivià completament ignorant del que és riquesa intel·lectual i artística, i un comte rus—Molinoﬀ—jove, fi, elegant, però sense un bri de la fortuna que abans tenia i que li van

prendre els Soviets; una societat esfereïdorament heterogènia composta de totes les nacionalitats del món, temporalment aplegades en un dels més bells indrets estiuençs de la Touraine, i l'antiga noblesa reialista d'aquesta mateixa regió, que no sap veure el món més que a través els prejudicis de Maurràs i Daudet. Aquest afany del contrast, l'autor de "Molinoﬀ" l'apura fins a l'últim extrem, quan buscant una posició on desenvolupar la vida del seu protagonista, el simpàtic comte rus, li'n troba una al capdavall de l'escala social: la de cuiner. I així, el pobre Molinoﬀ té de lluitar constantment entre la realitat del seu ofici, i l'idealisme romàntic que, com a bon rus, té arrelat fins al fons de l'ànima.

Però aquí està justament el secret de Maurice Bedel: els seus personatges no són gent de carn i ossos que es mouen lliurement en aquest món injust; són titelles moguts per

un ressort només d'ell conegut: l'habilitat; i els seus moviments mecànics, tenen aquella precisió incomparable que no posseeixen els vulgars mortals. No us pensessin pas, per això, que la seva vida falta d'humana vivor. Cada una de les seves ànimes, amaga una terrible tragèdia que la finíssima ironia de l'autor no fa més que aguditzar més i més. Són unes tragèdies silencioses que tot just si arriben a flor de pell, i que escapen més d'un cop, a l'ull ràpid del lector apressat. Es respiren en l'ambient—en l'ambient dels personatges que les viuen—i us fan estar constantment amb l'ai al cor per por que explotin en el moment més impensat. Però si voleu precisar-les, si burxeu d'aquí d'allà per descobrir el seu origen, enlloc d'una tragèdia esgarrijo-sa us trobeu amb una escena ultracòmica que us fa esclatar impensadament en una gran riallada. I és que els personatges de Maurice Bedel vénen a ésser com unes figures esterilitzades per la ironia de l'autor; pateixen interiorment sense deixar anar ni un bri de la seva tragèdia i no perden mai l'elegància incomparable dels seus moviments. En una paraula: són uns éssers profundament inhumans—són uns titelles en mans de l'autor.

Aquesta estreta dependència entre l'autor i els seus personatges, es nota molt principalment en el protagonis-

ta, Molinoff. Dibuixat amb sols quatre ratlles—les més indispensables per a que el lector sàpiga de qui es tracta en els curs de la novella—pot dir-se d'ell, que res el defineix millor que la pròpia acció. És a dir, que es defineix a si mateix, a mida que es va escorrent el curs de la novella. Per això, fins al final, no sabeu del cert quina mena de personalitat és la seva.

Personatge sense relleu moral—com aquelles imatges antigues que tenien dues cares igualment planes per una i altra banda—es mou amb una arbitrarietat que escruixeix. I, no obstant, sempre està en la posició justa, sempre fa allò que li pertoca amb precisió matemàtica, i mai el veureu donar un pas endavant o endarrera que no entri dins els límits prèviament assenyalats a la seva acció. En una paraula: és un ésser mecànic. Però és un ésser que sent, és un ésser que pateix, és un ésser que estima. I encara està dotat d'una mena de magnetisme que atrau totes les dones—joves o velles—al seu darre-ra, i que hi fa veure amb més horror la seva falsa situació en mig de l'antiga noblesa de la Touraine, que, per una pura casualitat l'acull com un gran heroi (a la gran guerra, havia combatut en el front rus) quan no és més que un... cuiner. És, doncs, un personatge que sols es pot acceptar com una creació original de Maurice

Bedel. Però, quin personatge! I quin habilitat en fer-lo moure!

Al voltant de Molinoff, papallonegen una sèrie de figures, les unes més reeixides que les altres—o més ben dit, les unes més estudiades que les altres—però totes interessantíssimes. Presentades amb l'habilitat acostumada en l'autor, semblen talment dibuixades pel llapis d'un avantguardista. Per això, en més d'una ocasió apareixen desfocades sobre el fons de la novel·la, i prenen actituds d'una exageració poc menys que inadmissible. Però el tot està dit amb una serenitat tan immensa, que les situacions més inacceptables prenen l'aire d'una perfecta naturalitat; i per més que no vulgueu, teniu que llançar un crit d'admiració. Així, d'aquell bisbe portuguès—Mgr. da Costa—que se'ns presenta en la seva moderníssima residència de la Touraine, presidint una societat perfectament heterogènia en el seu compost de totes les nacionalitats del món. Per més que no és aquesta l'única ocasió que apareix en el curs de la novel·la, pot dir-se que la definició de la seva personalitat està continguda en els breus moments en què recita uns moderníssims versos de Coctau, davant la concurrència abans esmentada. Presentació breu, ràpida—però magistral.

Les figures que es mantenen d'una manera més constant en el transcurs

de la novel·la, és, sols per la relació que hi ha entre elles i Molinoff. De totes, la més sobresortint—però la menys reeixida—és, indubtablement, Françoise, la noia forta i ingènua que no ha sortit mai de la Touraine, i que no sap el que és una gramola. L'autor ha volgut dibuixar-la com les altres, és a dir, amb quatre trets característics que la definissin per a tot el curs de la novel·la; i amb això creiem que s'ha equivocat, puix que la seva personalitat simplíssima—i per això mateix difícilíssima—demana un detingut estudi, que ell, obsessionat per la lleugeresa transparent del seu estil, no ha volgut dedicar-li. Tot i això, conté—com les altres figures que la rodegen—un interès apassionant, que els defectes abans esmentats no poden fer desaparèixer.

Podríem, doncs, resumir aquestes impressions, dient que "Molinoff" és una novel·la jeta amb una traça inimitable. La seva densitat literària, potser no és gaire gran; però això no ho podem considerar com un defecte, perquè és una cosa volguda i fins buscada per l'autor. En efecte, la seva lleugeresa sumament voluble, és, junt amb l'eterna ironia que l'acompanya, la característica dominant de l'obra. I això no vol pas dir que el seu valor sigui petit; és un valor d'enginy, d'imaginació, d'actualíssima intuïció; però res té que veu-

re amb la realitat i la intelligència profunda: aquestes són qualitats que l'autor negligeix voluntàriament.

ERNEST NOBLE

* * * * *

EL RETORN A L'ANTIC

FARIA bo de veure la cara que posaria qualsevol dels nostres habituals assistents als concerts quotidians, al sentir alguna cosa d'Arthur Honegger, si abans hagués llegit el que en diu un dels seus més entusiastes comentaristes.

Durant la lectura, de moment potser creuria que el modernisme—per ell tan enutjós—ja havia fet la seva fi; ara hom diu que els músics més novells tornen a la música vella. Així ho diu, almenys, Artur Noérée, referint-se a Honegger.

“Jo constato—diu ell—les dots de renovament del músic de Judit. Un renovament no formal com el de Strawinsky, sinó un renovament de pensament, a la manera de Bach. Llegiu d'aquest últim les *Sis sonates* per a orgue, totes a tres veus l'una exposant, l'altra responent a la *quinta*, la base usant rarament del tema. Damunt divuit moviments, deu almenys, tenen una forma idèntica i ningú negarà a Joan-Sebastià la varietat i el renovament en les *Sis sonates* d'orgue. És d'aquesta mateixa manera que Honegger entén el retorn a l'antic.”

I més avall segueix dient Hoérée, al referir-se a l'última producció d'Honegger:

“És un admirable bloc de música

que va tot dret sense parar-se mai, a la manera del primer temps de la *cinquena de Beethoven*.”

I bé, si el que llegint això s'hi enresques gaire l'advertim que al sentir *Pacific* 231, d'Honegger, veuria que la música pren el tema del moviment i el ritme d'una locomotora amb la seva marxa i el seu accelerament i el trip-trap in comptable de les rodes a gran velocitat i el xiulet de la màquina i l'escarritx dels frens. O bé si escoltava *Rugby*, del mateix autor veuria que la idea primordial és una mena de cant a la màquina i al muscle triomfant, el crit de la multitud seguint el moviment dels jugadors damunt del camp.

A nosaltres, tot això ens agrada molt. Però temem que el nostre aficionat perdés una mica l'esma i el gust de sentir música. Li ho advertim, doncs, una mica a temps per quan Honegger s'incorpori d'una vegada als nostres programes.

* * * * *

LA UNIVERSALITAT DELS DISCOS.

HI ha coses tanmateix massa evidents perquè hom pugui tancar-s'hi d'ulls. No fa pas massa anys un fonògraf era un signe palès de mal gust. Avui gairebé ja és tan corrent com qualsevol altre estre familiar. I no pas perquè hagi baixat el to general del bon gust; un perfeccionament de tècnica en la construcció i de selecció en la impressió fa que una per-

sona mitjana situada enfront d'una gramola no hagi de passar aquells mals de cap per dissimular a l'amo de l'aparell el seu contratemps i la seva repugnància.

Ens suggereixen aquests comentaris alguns dels últims discos que hem sentit, la "Invitació al vals" de Weber, per exemple, i l'anunci de la impressió de "Petrusca" de Strawinsky.

Potser serà la gramola la que s'anticipi als directors de concerts a rehabilitar aquest Weber massa negligit. Potser serà la gramola qui habituï els nostres públics a escoltar amb gust la música de Strawinsky.

Són tantes les persones que al concert es donen un cop de colze com dient:---Això ho toca la nostra gramola---. Són aquells que abans quan tocaven Chopin (fos el que fos) deien---Això ho toca la nena---.

Deurem encara a la gramola que ens hagi habituat al saxofon i ens hagi fet adeptes del jazz-band. S'han dit tantes coses desatinades en contra d'ells que hom gairebé s'esporugua de confessar la complaença davant de llur música. L'audició clandestina, diguem-ho així, dels Revelers i de les orquestres de Pensilvània ens han anat ensenyant l'equivocació dels seus detractors.

D'altra banda no podríem deixar de preocupar-nos una mica dels discos, davant del seu valor internacio-

nal que tenen. És una de les millors característiques del segle present la possible universalitat de totes les coses. Ens deia suara un literat francès que l'emoció que causava als negres africans l'audició d'uns "blues" impressionats a Nordamèrica. Sabem de temps la universalitat inigualada d'un Charlie Chaplin.

Dirieu que les coses veritablement segle XX es propaguen con endutes pel vent i els corrents marins.

No serà la gramola---quan hagi arribat a la millor perfecció---l'ideal pels partidaris de la música individual? Podria molt ben ésser. Tancar-se a una cambra confortable, sense l'enuig d'un públic heterogeni i escoltar les millors interpretacions de Bach o Mozart, seria el summum.

Perquè, cal dir-ho tot, la gramola és essencialment individualista. Contra tot el que pugui pensar-se no hi ha altre instrument més antifamiliar. Si no, féu una prova.

Congregueu tots els vostres parents sota el pretext d'escoltar un nou disc. Preparareu la màquina, col·locareu els seients en semicercle, un silenci de mort tancarà totes les boques i esmolarà totes les oïdes. Però engegueu el disc, poseu l'agulla; immediatament comencen les converses, el xiuxeig, el tumulte, els crits i no us adoneu que el disc ja ha acabat les seves voltes perquè estareu abocats de ple en la discussió de

qualsevulla cosa, tant important com volgueu però sense cap relació ni amb el disc ni amb la música.

Decididament és qüestió de fer-s'ho tot sol i pensar que al mateix temps en altres mil recons del món sonen altres discos i altres gramoles. Una bella manera d'escoltar música i sentir-se internacional.

* * * * *

L'ART RELIGIÓS

AQUEST tema que hauria d'ésser sempre actual en un poble en perenne construcció, s'ha aguditzat una mica aquests dies amb motiu de projectes arriscats.

Davant d'un art de construcció tan anàrquic i poca-solta, aquestes últimes anyades, potser seria més sensat no inquietar les coses constituïdes i amb la pols de la història al damunt i preocupar-se de construir edificis nous que siguin veritablement nous i autènticament edificis.

Per dir-ho curt, caldria preocupar-se de què les esglésies que es construeixin d'ací endavant siguin veritablement esglésies en el seu sentit artístic i religiós.

Vet-ací el que René Schwob en diu de tot això en el seu llibre *Moi, juif...*

"Les obres d'art dins d'una església poden ésser les més torpes; i això no m'hi fa cap nosa. Perquè jo no cerco en aquestes representacions plàstiques el que cercaria si fossin a fora el carrer o quan jo mateix visités l'església com a turista. I si jo em sento fàcilment iconoclasta da-

vant d'objectes religiosos d'una plàstica molt perfecta, al contrari sento una necessitat d'obres d'una plàstica incerta. La seva excessiva beutat em forçaria l'esperit a pendre-les per fi de la meva contemplació. La millor decoració d'una església és l'ànima piadosa que la compon. No cal barrejar la virtut religiosa amb l'habilitat tècnica. L'església no és ni un palau ni un museu. Però tampoc ha d'ésser una cella o una presó.

"Jo he comprès molt malament a Pàdua, a Florència i a Assís el Giotto i l'Angelico, aquests pintors que m'enutjaren perquè hi buscava allò que llurs admiradors pretenen de trobar-hi; virtuts plàstiques; i aquella perfecció que ells estimen igualment en Veronése, Ingres o Wateau.

"Si el Giotto i l'Angelico em decepcionen fou perquè jo hi buscava altres virtuts que la humil pietat. Ells són pintors de l'Església i s'oposen a tots aquells amb els quals hom confon.

"És una aberració d'omplir amb ells una sala de museu i buidar les capelles que havien decorat. Les seves obres participen del culte i no poden viure sense ell."

I més avall:

"La religió no s'oposa pas a l'art, però no s'hi rendeix. Ella és la condició d'un art particular i que no es concep pas sense la col·laboració del culte.

"Sembla que l'art religiós, aquell que determina tots els altres, és aquell que imposant la seva forma al pensament dels fidels, manifesta exteriorment la unitat de llurs ànimes i el caràcter de llur comunió; és

per això que tant com viu una religió, si el caràcter de les ànimes que la componen i llur concepció de Déu va evolucionant, l'estil de la seva arquitectura, també hauria d'evolucionar de la mateixa manera. Un temple ha de perseguir la perfecció plàstica, igual que la profana, perquè erigint-se a la plaça pública i mostrant-se a tots els homes, existeix en si abans d'existir com les obres de l'interior dins l'atmosfera religiosa de la meditació dels fidels.

"Aquesta arquitectura exterior realitza una més alta autonomia. Ella ha d'ésser l'expressió suprema d'allò que constitueix la unitat de totes les obres profanes de l'època—l'essència de llur estil, és a dir, del caràcter que distingeix els segles entre ells. És el lloc de tangència de l'interior on les ànimes i el passat dominen, amb l'exterior on domina la raó i les inquietuds del moment.

"Una religió no és veritablement religió si no gosa d'apropriar-se, dels monuments profans, el caràcter particular que les necessitats del temps els hi imposen, i si no sap ésser en totes les seves manifestacions la més perfecta i la més simple."

Totes aquestes consideracions, a nosaltres, si més no, ens semblen molt interessants, i creiem que haurien de fer meditar una estona als nostres artistes.

* * * * *

UNA CARTA DE LÉON BAZALGETTE.

Una carta inèdita—una de les últimes que escriví—de Léon Bazalgette, el malaguanyat home de lletres

francès—que fou abans que tot, un home—adreçada a Joaquim Sunyer, amb el qual el lligava una antiga i segura amistat, i que dóna una idea, pel to i per la tendència, de la pròpia qualitat humana del crític d'art eminent i del traductor definitiu de Walt Whitman.

"Pau, 15 desembre 1928.

Vieux frère,

Com me dol que les meves notícies t'hagin trobat al llit, patint una de les teves crisis! Què difícil és de desfer-nos dels nostres vells enemics i com se'ns arrapen! Crec que no ignores que, en el teu cas, has de prescindir en absolut de certs aliments tòxics, sota no importa quina forma. És molt important. Espero que uns dies de llit t'hauran refet i que treballis de nou.

La propaganda a favor de Pau, del seu clima, etc., conté, com totes les propagandes, una part de facècia. És un clima plujós i humit, on hom retroba tota la gama dels nostres països del nord: boires, fred, cel gris, etc. L'única diferència és que la temperatura, per terme mig, és més suau i que quan el sol es deixa veure escalfa de valent. Fora d'això, no hi ha gaire diferència. En la vegetació no hi ha una sola essència d'arbre diferent de les que trobem al nord.

Com que continuo afeblint-me, a desgrat d'altres símptomes favorables, és probable que el clima de Pau no em fassi res i que el metge m'envisi a un altre lloc. Això serà decidit abans de Nadal. Mentrestant, faig llit.

Amic, t'ho prego. Tot i la joia que això em produiria, no em vinguís a veure. Pensa que el viatge és molt llarg, en el cansament i en la despesa. A més, trobaries un home al llit, que ni podria eixir amb tu per a anar a beure un vas *jurançon* (el vi del país) i a menjar un tall de pollastre (aquí hi ha una aviram excellent). Per altra banda, és possible que el metge m'enviï als Pireneus Orientals, la qual cosa ens apropiaria considerablement. Ja ho veurem.

"Estem tots a l'entorn del foc", m'escrïus. Aquest quadro ha augmentat la meua nostàlgia i m'ha fet pensar en els meus grans escons de Normandia. Mentre que aquí estem condemnats als radiadors. Cada vegada m'abellen més les coses primitives, el foc de llenya que llengoteja i fins la claror és més suau de la llàntia de petroli...

La meua dona està molt enfeïnada prop d'un malalt que ja no té més forces que un infantó. Afortunadament, té bona salut. Ella t'envia records afectuosos.

Bon Nadal, *vieux frère!* Tant l'un com l'altre, en aquests dies que s'aproven, pensem en moltes coses del passat. Presenta els meus afectes a la teua dona i diga-li que voldria poder-me esclavissar en un avió (per a malalts) i anar-vos a sorprendre a tots. Besa de part meua els infants. Victòria ha d'ésser ja una gran persona impressionant.

Una abraçada del teu vell amic

Léon Bazalgette."

* * * * *

JULES RENARD VIST PER UNA DONA.

Jules Renard ha interessat al nostre públic. De cop i volta hem començat a parlar d'ell i hem desitjat de llegir les seves coses. Tot per la gràcia—que mai no agraiem prou—de la persistència de Joan Sacs.

Serà bo avui de reproduir algunes de les paraules que de Jules Renard ha dit Rachilde—la dona extraordinària—tot fent-ne un fogós retrat.

"L'humor és un corrosiu—comença dient Rachilde—que no permet la integritat dels sentiments. És una manera de veure més intensa, menys justa i gairebé sempre maliciosa. Unes ulleres grogues, color de fel, que enxiqueixen el subjecte principal per només deixar-ne veure la seva berruga o el seu defecte. La primera víctima de l'humor generalment és l'humorista."

Diu Rachilde que no veié mai a Jules Renard dubtant d'ell mateix i, tanmateix, sempre estava inquiet, no pel seu propi valor, sinó per la millor manera d'exterioritzar-lo. Rachilde guarda lletres d'ell i assegura que són molt divertides però no les vol ensenyar a ningú perquè potser farien conèixer un Jules Renard diferent del de tothom.

"Hi ha molts tipus dintre d'un literat, el millor és el que ell adopta."

Amb aquestes paraules sembla que Rachilde vulgui tancar de cop la porta als qui vulguin conèixer aquestes lletres.

Potser no tothom ho trobi bé en aquests moments d'enderiament a la recerca de tots els secrets i tripijocs

dels pobres homes que han escrit ni que sigui un sonet tan sols. Rachilde encara se n'assegura i va dient:

"En aquest moment, *els snobs*, la part aristocràtica del públic, tenen manies senils com els vells que han perdut consciència de les seves curiositats insanes. Jo en conec que no saben fullejar una novel·la parisenca sense preguntar frenèticament: "Qui és? Qui és?" Volen saber quina dona és la que ha fornit l'heroïna i quin home hi ha amagat sota l'heroi. És en va que els hi expliquen qualsevulla cosa. Ells volen creure que el crim fou comès i la violació consumada."

I més avall segueix dient:

"Tant se me'n dóna saber com ha estat concebuda una obra mestra. En tinc prou sabent que existeix. Per això cal prevenir caritativament els senyors *snobs* que hi ha tota una empresa de *Memòries Secretes* destinades a aparèixer després de la mort de la gent de lletres fabricades per aquesta mateixa gent amb l'únic fi de mantenir els aficionats pendents d'aquestes revelacions espantables... i així volen explicar les obres de pura imaginació a fi d'afegir-hi una punta de realitat ben revoltant. El pitjor del cas és que aquesta empresa cau damunt d'un públic futur que en el seu temps ja haurà perdut el gust pel sadisme literari i voldrà que hom bea-tifiqui... Gille Rais."

Aquestes consideracions, si més no, ens han semblat molt curioses i per això les hem anotat.

UNA ENQUESTA VIBRANT

La Revista *Cahiers de l'Etoile*, al finir el primer any d'existència, anuncia entre moltes coses una enquesta que vol ésser internacional amb la qual vol establir l'exacta posició i cercar la solució d'un problema que li sembla molt important —i a nosaltres també—i d'un viu interès.

Vet-ací els temes de l'enquesta:

A) Hi ha una inquietud particular de la nostra època?

B) 1r. La constateu en el vostre món?

Quines formes hi pren?

2n. Com s'expressa aquesta inquietud enfront de la vida social i dintre d'ella mateixa?

(La interdependència dels països, la condensació de la població dins els grans centres, el maquinisme col·lectiu, l'automatisme individual, tendeixen a anorrear la personalitat humana?)

3r. I dins la vida sexual?

4rt. I dins la fe?

5è. Quin és el seu defecte damunt l'activitat creadora?

C) La inquietud no és el sofriment d'una humanitat que cerca la seva unitat alliberant-se de les seves pre-sons (temps, espai i solitud individual)?

En aquest cas, no marcaria aquesta època d'inquietud el desvetllament d'una nova consciència? I si som dins aquesta època podem ja endevinar aquesta nova consciència i els seus caràcters?

Nosaltres prometem d'estar amants a les respostes i donar-ne al seu temps un resum orientador.

* * * * *

Enquestes i proposicions

Amb nosaltres i a malgrat de nosaltres, amb els historiadors i a malgrat dels historiadors, la història es va escrivint.

Els fets es superposen els uns damunt els altres a l'atzar dels temps i de les hores i van formant com una mena de columna rígida que l'oblit dels homes cuita a aterrar i desfer. Després ve l'historiador i recull els trossos esparsos, els posa en un ordre més o menys arbitrari i amb ells escriu la història.

Però la història no és ben bé això. Sense el pensament i les idees que han promogut els fets, la història és un museu de pedres deslligades sense cap sentit. En canvi, anar posant al costat dels fets el pensament i les idees que els provocaren, és convertir el museu fred en cosa que té vida i es belluga. Això és, al nostre entendre, fer història.

A vegades ens hem cregut amb un urc tot província que tots plegats érem una gent molt important. Sense necessitat de caure a l'extrem oposat—reacció que seria inevitable si estiraven massa la corda els infladors esborifats de la nostra cultura—podem creure que

efectivament, som alguna cosa. Alguna cosa que figurarà en una història o altra. Alguna cosa que pensa i que té idees pròpies.

Tenim un pensament i unes idees que no han d'ésser forçosament els millors del món, però que han d'ésser ineludiblement ben nostres. Passi el que passi, sigui com sigui, la nostra època deixarà un rastre. El deixarà per les coses que hagin pensat els nostres homes, per les idees que hagin informat les nostres multituds. Negligir massa el valor del nostre moment seria una tasca—millor diríem una mandra—suïcida.

Sense cap pretensió de realitzar una cosa definitiva, anirem mirant de saber com pensen els nostres homes, quines idees tenen els nostres artistes, quin és l'estat d'ànim dels nostres literats. Per això ens tornarem una mica indiscrets i un bon tros tafaners.

Què preguntarem? Què proposarem? En aquesta tasca tan impersonal ens fóra impossible de prescindir de la nostra persona. Preguntarem als altres el que ens hàgim preguntat més d'una vegada a nosaltres mateixos. No cal dir que cercarem sempre aquelles coses que

puguin tenir un interès i una importància generals. No ens interessa—de moment—si a un bon senyor li plau més Víctor Hugo que Shakespeare; per ell podrà tenir—i en efecte té—un valor decisiu. Per a la generalitat, no.

Un problema etern ha de preocupar als nostres pintors. Nosaltres mirarem de quina manera. Una revisió dels nos-

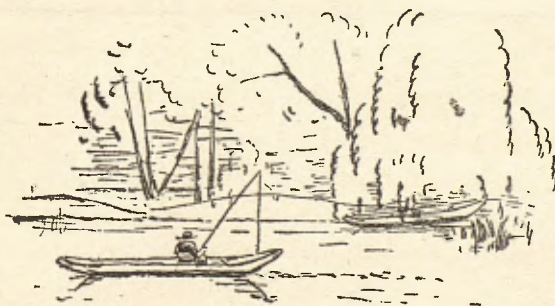
tres defectes i de les nostres virtuts col·lectives ha de sirgar per dintre els homes de lletres. Nosaltres n'esbrinarem els resultats.

I així anirem posant en ordre les nostres converses amb la gent de professió intel·lectual sobre qualsevulla qüestió que tingui un ritme noble o etern.

J. M.

La primera pregunta que fem i de la qual publicarem aviat algunes respostes és:

Què penseu de la mort?

L. MERCADER

S. D. C.
SERVEI DE DIFUSIO
CULTURAL

S. D. C.
SERVIZIO DI DIFFUSIONE
CULTURALE

SERVEI DE DIFUSIÓ CULTURAL

COMITE DIRECTIU:

J. BATISTA I ROCA

L. NICOLAU D'OLWER

CARLES CAPDEVILA

F. VALLS I TABERNER

JOSEP M. JUNOY

JOAQUIM XIRAU

SECRETARIAT GENERAL: ALFONS MASERAS

Les lletres demanant dades sobre el nostre S. D. C. arriben nombroses a la nostra redacció. La majoria pregunten en què han de consistir, pràcticament, els serveis oferts per L. N. R. Des d'ara, i sense que això vulgui dir que posem un límit a les nostres tasques, podem classificar els serveis en qüestió de la faiso següent:

- 1. Orientacions sobre organització de l'entitat per al seu major rendiment cultural.*
- 2. Orientacions sobre la seva activitat cultural.*
- 3. Orientacions sobre educació física.*
- 4. Orientacions sobre educació moral.*
- 5. Elaboració de plans de conferències i cursets culturals i educatius.*
- 6. Elaboració de plans de conferències i cursets de cultura professional i tècnica.*
- 7. Gestions prop de conferenciant.*
- 8. Preparació d'un servei de llibreries ambulants.*
- 9. Preparació d'exposicions monogràfiques.*
- 10. Preparació d'exposicions d'art.*
- 11. Preparació de concerts.*
- 12. Films científics i educatius. Projeccions.*
- 13. Intercanvi de projectes i d'iniciatives entre les diferents entitats adherides.*

14. *Preparació de visites d'intercanvi entre les diferents entitats adherides.*

15. *Preparació de visites culturals i instructives.*

16. *Recepció del Butlletí.*

Tots aquests serveis seran exclusius per a les entitats adherides.

* * *

La premsa comarcal s'ha fet eco de la nostra crida instaurant el S. D. C. F. Vergés, des del Baix Empordà, de Palafrugell, escriu unes paraules assenyades, plenes de saludables advertiments. El seu article acaba amb els paràgrafs següents:

"I verament, pensant amb els fruits que una tasca ben portada podria donar ens cal ésser optimistes. L'allunyament dels nostres intel·lectuals, la manca de relació directa esmorteix força l'energia de cada u. La freqüentació per mitjà de la conferència, de l'exposició, de la lectura, despertarà una nova idealitat, engendrarà un costum. Les necessitats no resoltes pel llibre o el periòdic ho seran per la conferència i l'exposició. En una paraula, es podrà comptar amb una obra completa, la qual cosa vol dir necessària i urgent.

Avui els catalans mantenen a bastament la seva cultura i aquest servei intensificant la mútua coneixença pot ésser el desvetllador d'esnobismes, principi, ben endegats, d'una força econòmica positivíssima. Tasca, altrament, possible amb joc net. I més d'un intel·lectual aprendrà en aquestes visites quelcom de vitalíssim i essencial de l'ànima catalana."

* * *

Llibertat, d'Igualada, publica, amb el títol de L'acostament dels solitaris un remarcable article els termes del qual agràim cordialment. En el curs d'aquest article reproduïx els paràgrafs essencials de la nostra crida i acaba desitjant-nos un "encert fructífer" i oferint les planes del periòdic per a la consecució de la noble finalitat moral, social i patriòtica que el S. D. C. es proposa.

* * *

Pla i Muntanya, de Balaguer, escriu:

"Apropar tota Catalunya, esborrar llunyanies geogràfiques i expandir pertot arreu el pa beneït de la cultura constitueix un programa temptador com cap altre. Anem, de fet, amb el pla del nou S. D. C., de cara a aquelles necessitats urgents ja alguns anys alludides sota el lema de "Catalunya endins."

Pla i Muntanya acaba l'article, que intitula Culturalisme, amb les paraules següents:

"Els nuclis culturalistes comarcals han d'agrair a L. N. R. l'atenció tan preeminent de què han estat objecte per part d'ella i en una forma tan escaient i profitosa."

* * *

Recomanem als redactors de la premsa comarcal que es serveixin trametre a la nostra redacció els comentaris que el S. D. C. els suscití. Així mateix recomanem a les entitats que trobin interessant el programa pràctic que publiquem en aquest butlletí i que pensin adherir-s'hi, que es posin directament en relació amb nosaltres.

Adreceu les vostres adhesions i correspondència al SERVEI DE DIFUSIÓ CULTURAL, LA NOVA REVISTA, Portaferriassa, 26, Barcelona.

LES
NOSTRES
EDICIONS

LES
NOTRES
EDITIONS

OBRES DE G. K. CHESTERTON

DIRECTOR: PAU ROMEVA

G. K. CHESTERTON I POLONIA.—
L'autor de "La Nova Jerusalem" és molt admirat a Polònia, on té un públic nombrós i divers. Aquest retall d'un peridic francès que inserim, a través d'una anècdota curiosa, ens en donarà una bona idea:

"Le gran écrivain anglais G. K. Chesterton a, en Pologne, d'ardents admirateurs. Lorsqu'il arriva, l'an dernier, à Varsovie, l'auteur de *l'Homme éternel* fut salué sur le quai de la gare, par un groupe d'officiers, et l'un d'eux prenant la parole lui dit:

"...Nous vous souhaitons la bienvenue, monsieur, en votre qualité de *cavalier raté*. Pour un homme, il n'y a, à proprement parler, que deux professions: celle du poète et celle du soldat de cavalerie. C'est cette première que vous avez choisie, mais nous autres, voyant votre courage, votre enthousiasme, votre brillant humour, nous vous tenons pour un splendide cavalier que la cavalerie a perdu au bénéfice de l'humanité."

Et ce discours a beaucoup plu à G. K. Chesterton qui a reconnu là sa manière.

* * * * *

Ha sortit ja, o està a punt de sortir el segon volum de les "Obres de G. K. Chesterton" traduïdes al català, EL QUE NO ESTA BÉ.

* * * * *

En el pròxim número de L. N. R. publicarem un gran article polèmic recent—que ha apassionat el món intel·lectual americà—de G. K. Chesterton contra Mencken, del "New Mercury".

* * * * *

Tot el que faci referència a l'esmentada col·lecció pot adreçar-se a la Direcció de LA NOVA REVISTA, on hi ha també l'Administració i el dipòsit central per a la venda.

PER AL SEPULCRE D'EN SALVAT PAPASSEIT

A "La Veu de Catalunya", el volgutíssim redactor de "Vida Literària" encapçalava la seva secció del 10 de febrer, amb aquestes paraules d'una noble finesa, que reproduïm:

UN LLIBRE I UNA TOMBA.—Es, probablement, la immortalitat de la poesia, allò que volta la mort i el repós dels poetes d'una mena de vida subtil. Ho heu notat? El salze de Musset i les violes de Keats, fan ombreta i olor no pas a unes cendres ben mortes. Pensem-hi ara que tenim a Sant Gervasi, damunt la tomba de Maragall, un plançó d'ametller, plantat de fresc.

Pensem-hi, sobretot, en llegir la iniciativa emocionant de set poetes qui no es resignen a veure traslladades a la fossa comú les despulles de Salvat Papasseit. Es tracta d'editar un llibret sobre el poeta de "La rosa als llavis", el rendiment del qual serà per al sepulcre de Salvat Papasseit. Amistat germanívola; pietat gentil! Una tomba per a Salvat

Papasseit. Una tomba amable que no faci pensar en la mort, ell que en la darrera conversa, dalt el cancell de les Galeries Laietanes, ens feia un elogi apassionat del color de rosa, que era el color-portada d'un llibre, antològic que acabàvem de dedicar-li.

I, ben mirat, és aquest i no el roig viu ni el lila el color dels seus versos. El temps no ha destenyit. Més perdurable que la coloraina amb què Salvat Papasseit, fadrí escultor, pintava sants i santes.

Fem una tomba al poeta; honorem el seu nom tan pur i tan clar, i només entelat d'enyorança!

* * * * *

S'ha obert una subscripció a LA NOVA REVISTA per tal de complementar, en la mesura que aquest projecte exigeixi, els ingressos de la venda del llibre que s'editarà.

COL·LECCIÓ DE CONTES I NOVEL·LES

DIRECTOR: JOSEP M. CAPDEVILA

LA CRÍTICA.—El nostre volgut amic Marius Verdaguer, un dels crítics més advertits i més escoltats de casa nostra, ha publicat a "La Vanguardia" dos excel·lents articles al marge dels dos llibres de la nostra col·lecció, ENTRE FLAMES i SANG NUA, que reproduïm a continuació:

ENTRE FLAMES.—Si el cielo, el aire, los rumores de las selvas, los resplandores del mar, el canto de los pájaros y el habla de los hombres; si todo ese espectáculo magnífico de la vida cósmica y espiritual pudiese obedecer a las leyes de la cristalización, concretarse en algo transparente, en ángulos precisos y en planos definidos reverberantes de la intensa luminosidad del cielo, de la pura diaphanidad del aire y de la tradición; si ese cristal, al ser herido, resonase con la vibración del pájaro y con los acentos más puros y más hondamente dulces del habla catalana; si fuese posible conseguir esa materialización de nuestra tierra en un cristal maravilloso, no habríamos realizado nada nuevo.

Esta cristalización de los paisajes, del aire, del mar y de la palabra catalana; esta obra de síntesis en la transparencia y en la pureza es la obra de Joaquín Ruyra.

Todo lo que ha escrito este insigne escritor nace tan directamente del espíritu honesto y sereno del alma catalana; es un reflejo tan vivo y tan dulce de nuestros paisajes y de nuestro mar; es una destilación tan magnífica de nuestra atmósfera y de nuestra palabra, que su literatura tiene en cierto modo la calidad de un fenómeno espontáneo, como el manar de una fuente o la floración de un árbol en la primavera. Todo parece nacer en él sin esfuerzo alguno, como obedeciendo a la misma ley del país que hace florecer el árbol y hace correr el agua por los regatos de la tierra fecunda. Su naturalidad es magnífica y nos hace comprender que así como en la naturaleza sazonan los frutos del árbol en el momento del mayor esplendor del sol, la obra de Ruyra, sazónada fruta literaria, es la manifestación más pura de que el Renacimiento de Cataluña, abandonando la brumosa línea del orto, se eleva esplendorosamente hacia el zenit.

Pocos escritores nos dejan, como este, una impresión tan inefable de transparencia y de gracia serena, de íntimo contento y de resplandor. Todo lo que este admirable estilista toca se transfigura e ilumina y sus narraciones se nos engrandecen por la maestría de una técnica pictórica que parece consistir en iniciar sólo los trazos precisos y confiar la emoción plástica a una especie de perspectiva aérea saturada de gaseosos resplandores.

Indudablemente, Joaquín Ruyra se sentará, en el porvenir, entre el coro de nuestros clásicos; no se concretará y simbolizará en él una época de romanticismo, de realismo, de renovación o de "sturm und Drang". Será sin duda el representante más legítimo de ese movimiento ascensional de la lengua catalana hacia la pureza, y aparecerá como el continuador sólido y profundo del honesto y recóndito espíritu catalán, aferrado a la tierra, nutrido de una savia espesa y no mezclada. Como dice muy bien el agudo comentarista A. Esclasans, Ruyra no podrá ser nunca olvidado por todo buen autor catalán que conozca bien la tradición literaria, plasmadora de nuestro futuro.

Ese sabor de clasicismo, de maestría con arreglo a un canon determinado, que tienen las obras de Ruyra, no le alejan sin embargo de nuestra juventud, no le enfrían en nuestro tiempo ni le dan en cierto modo una postura académica. Es un escritor del momento actual, compenetrado íntimamente con la sensibilidad catalana y esa armonía entre su fuerza clásica y su fuerza actual es la mejor reveladora de su potencia.

* * *

Esta impresión que el límpido estilista nos da en el conjunto de sus obras se mantiene y confirma en su último libro: "Entre Flames", que LA NOVA REVISTA ha publicado en su naciente colección de cuentos y novelas.

Yo creo que recalcamos demasiado y ponemos siempre por delante con harta frecuencia, al hablar de las cualidades de Ruyra, que éste es un consumado estilista. Con ser ésta una de las virtudes más sobresalientes del maestro, no es, ni de mucho, la prin-

cial. Ruyra no es un "tabu" a quien se le coma el estilo; no es un literato a quien se le coma la literatura. Su estilo, con ser impecable, pertenece ya a un canon un poco demasiado tranquilo para el hervor magnífico y violentamente matizado de la lengua catalana actual. Si la principal cualidad de Ruyra fuese la del estilo, acabaría ocupando en la literatura catalana un lugar parecido al que actualmente ocupa en la literatura castellana don Juan Valera, cuyas obras, concretadas en un estilo purificado por los rigores de la gramática y de la más exquisita educación, no tienen más valor que el de conversaciones muy agradables y muy cultas.

Ruyra es otra cosa. Este artista de la palabra levanta siempre por encima de su estilo su espíritu luminoso, su exquisita sensibilidad, su intuición segura para descubrir los misterios de la belleza y provocar sus recónditas sensaciones. El mira directamente a la naturaleza, y la transfigura y la transporta al plano del arte sirviéndose de la palabra del mismo modo que Manet se servía de los colores: por lo que tienen de indispensable para la expresión. Su estilo es, pues, una consecuencia espiritual y no el medio para hacer literatura. Esto explica que Ruyra, con imágenes y frases que obedecen a un patrón, que ya comienzan a tener esa factura estereotípica de lo clásico, consiga efectos sorprendentes, mucho más eficaces y bellos que los de muchos escritores que usan las nuevas técnicas literarias.

"Entre Flames", libro que ha nacido entre dos llamaradas: la del pavoroso incendio que devastó las Gabarres y la del amor que, con motivo de esta desgracia, sus amigos se afanaron en manifestarle; contiene todas las más altas virtudes de este escritor y hay en él, además, un dulce y atrayente espíritu franciscano, sincero y tierno, que nos arrebató y conmueve.

Hacia tiempo no habíamos experimentado una sensación tan íntima y tan cristalina como la que nos ha provocado la lectura de la corta narración titulada "Les coses benignes", incluida, junto con otra historia inimitable: "El frare escalfallits", en el libro "Entre Flames".

Estas dos valiosas joyas de la literatura catalana contemporánea, están saturadas del más legítimo espíritu franciscano, de la más diáfana pureza y guardan una ternura tan dulce y un perfume tan sincero que nos emocionan profundamente.

Estas cosas sólo puede escribirlas un gran artista, un hombre que pone el corazón y el espíritu por encima de todo. Y el corazón y el espíritu de Ruyra son hondamente catalanes, como lo es su palabra transparente que fluye dadivosa y sonora como el agua de las fuentes de nuestras montañas—MARIO VERDAGUER.

SANG NUA.—La cara del doctor Roig y Raventós parece salida del plano dorado y resinoso de un viejo retablo catalán; diríase la faz de un antiguo "conseller", de un honrado clavarero de aquellas famosas menestralías que dieron a nuestra ciudad un esplendor magnífico bajo el signo del caduco Mercurio. Las facciones flácidas, la nariz carnosa, la boca estilizada y que punza continuamente una sonrisa de hombre franco y bueno y unos ojos atentos a la realidad, velados apenas por las gasas flúidas del ideal que esfuman la desnudez demasiado precisa de la ciencia.

La prosapia catalana del rostro de este ilustre médico no desmiente el adagio popular; su rostro es el espejo de su alma, el espejo de su vida, símbolo de esa armonía profunda que liga en el trabajo incansable la ciencia y el arte.

En la ciencia ha elegido el doctor Roig y Raventós el camino más paternal, el círculo donde puede florecer más consoladora y más dulce la recóndita piedad de su corazón; donde su penetrante intuición médica puede adquirir un sentido más grato y más tierno. El doctor Roig y Raventós ha consagrado su vida de médico ilustre al mundo de los niños. No al mundo de los niños que rien y juegan, que llenan de alegría la casa, que nos dan la sensación de la fruta fresca y del pájaro libre, y en cuyos ojos muy abiertos vemos reflejadas las maravillas del mundo como iluminadas por una luz nueva. La misión del médico tiene la profunda dignidad de un sacerdocio y es con el sentido de esa dignidad como el doctor Roig y Raventós destaca su figura en el mundo de sus niños; de sus niños pálidos, de sus niños tristes, de aquellos que se estremecen bajo las garras crueles del dolor como los indefensos gorriones bajo las garras del milano; de aquellos que perdieron la sonrisa, y con sus ojos muy abiertos parecen contemplar, sin comprender, el lobo misterioso de algún cuento melancólico. Roig y Raventós es el amigo de los niños, a cuya cuna triste se acercan las madres para llorar.

En el fondo de esa misión consoladora del hombre de ciencia que intenta luchar contra la fuerza del destino poniendo un resplandor de esperanza y de consuelo en torno de la cuna palpitante de promesas que se desvanecen y agostan, palpita la dulce poesía de la ternura. Si nouviésemos fe, llegaríamos a creer que los sufrimientos de la inocencia son una cosa injusta, que el gusano que roe el botón de los árboles antes de que llegue la magnífica floración de la primavera no es una criatura de Dios. Quizás el médico, el hombre de ciencia, es el que pueda comprender mejor la armonía magnífica de la naturaleza y atisbar que este dolor de la inocencia es el dolor más fecundo de todos los dolores, el que clavó las siete espadas sublimes en el corazón de la Dolorosa, símbolo purísimo de todas las madres de la tierra.

De un modo lógico, derivando naturalmente del círculo en que vive, el espíritu del doctor Roig y Raventós, que tan de cerca contempla la honda verdad del dolor humano, se eleva y busca una noble compensación en el mundo del arte. Si él puso en el ejercicio de su misión social la ternura y la bondad de su alma de artista para mitigar y hacer humana la fría disciplina de su ciencia; pone en la realización de su obra de arte su profundo conocimiento de los hombres, adquirido en el contacto con la vida; su ojo clínico de observador seguro, su experiencia y su meditación. Y el caso de este médico ilustre que escribe novelas que gozan de una popularidad y de una aceptación extraordinarias, es un caso ejemplar, un caso interesantísimo que nos muestra cómo un hombre de corazón se esfuerza en embellecer la vida con su exquisita sensibilidad. El caso de este doctor no es único; en la memoria de todos están los nombres de otras personalidades científicas que se han dedicado con gran éxito a la disciplina literaria; pero en Cataluña, cuyo pulso marcha al ritmo europeo, es el doctor Roig y Raventós una destacadísima figura.

Lo que no podemos comprender es el que este médico literato pueda desplegar una actividad tan grande. La virtud del trabajo es indudablemente una de las más considerables y principales virtudes del pueblo catalán. En este sentido, el señor Roig y Raventós es un símbolo. Sus horas de médico famoso están acaparadas y, a pesar de eso, la obra literaria de este autor catalán es sólida y nutrida, no constituye ni da la impresión de un descanso en el diario trabajar, sino que nos da la sensación de un trabajo intenso, meditado, tenaz, para conseguir de un modo honrado y serio la expresión de la belleza.

Su última novela: "Sang nua", es una obra nutrida, meditada, hija de aquellos dones de observación segura que antes hemos indicado. En esta obra se adivina en seguida el noble esfuerzo de este autor para seguir un camino ascendente en la perfección literaria, y hemos de reconocer que lo consigue plenamente y que los innumerables lectores con que cuenta este novelista en Cataluña, encontrarán, en su lectura, acrecentado, el placer estético producido por las anteriores obras.

La mejor cualidad de esta novela es, indudablemente, el estar llena de vida. Sus personajes no tienen la categoría de esos títeres a los que se les ven demasiado los hilos que los mueven en el retablo de la ficción. El doctor Roig y Raventós ha hecho una novela, una obra imaginativa, levantada por encima del plano de la realidad; pero en este plano los personajes se mueven con tal fuerza, con tanta naturalidad, que llegan a parecernos verdaderos, y hemos de reconocer que esta calidad no llegan a conseguirla aquellos que

no tienen verdadero temperamento de novelistas.

Si unimos a estos personajes tan llenos de vida propia, la interesantísima trama en que se mueven y gesticulan, nos será fácil demostrar que un máximo interés aletea continuamente en "Sang nua", cuya tesis puede resumirse en las siguientes palabras de su autor:

"Cada hombre que nace para vivir entre los demás hombres, es influido por las vidas de los que le rodean. La influencia es, a veces, patrimonio de las condiciones raciales y la fisonomía es tan típica, que los hombres se pueden clasificar seguidamente. Así se forman los pueblos. Y así como hay pinares y riberas, hay pueblos de gente buena, avara, rencorosa, valiente, trabajadora, apasionada y patriótica."

"Sang nua" es una novela vista así. El protagonista es un personaje que se levanta por encima de la gente que le rodea, dejándonos una impresión de claridad y de optimismo. Claridad y optimismo es lo que aporta el señor Roig y Raventós, médico ilustre y novelista ejemplar, a la vida espiritual de Cataluña.—MARIO VERDAGUER.

* * * * *

UN ARTICLE DE V. COMA SOLEY.

—Un generós article de V. Coma Soley, publicat a les planes de "Recull", el simpàtic setmanari blanenc:

ENTRE FLAMES.—No és pas la meua intenció fer-ne la crítica; ja n'ha tingut cura tota la premsa de Catalunya, amb articles que reflectien una pregona admiració pel Mestre, el qual amb tots i els seus setanta anys ha palesat que la seva prosa vibrava i era tendra com una noia sanitosa que es desvetlla en el nou món de la pubertat.

"Entre Flames", és un llibre de circumstàncies, com deia molt bé en Tomàs Garcés, és un llibre que va infantar-lo l'entusiasme d'uns bons amics nostres en una nit xardorosa del més de setembre, en mig de la quietud de la vila de Sant Hilari. El telèfon, amb rapidesa de llampec va escurçar distàncies, i un d'aquells amics nostres, amb la seguretat de trobar-lo, visitava l'endemà a l'autor de "Jacobé" acompanyat del nostre estimat col·laborador el novellista Josep Roig i Raventós i el que escriu aquestes ratlles. La proposició que hom va fer a Mestre Ruyra no podia ésser més noble ni més desinteressada. LA NOVA REVISTA faria un recull de les seves darreres proses i les publicaria en un volum sense admetre res pel treball d'administració ni per la feina que representava tenir cura de la impremta, corregir les proves i tants altres detalls inherents a un llibre nou. La proposició fou acollida pel nostre compa-

trici amb les llàgrimes als ulls i d'aquella memorable conversa en sortí el pla definitiu perquè l'insuperable narració titulada "Les coses benignes" i tantes altres filles de la mateixa mà, tinguessin un marc decorós i estiguessin a l'abast de tothom.

L'aparició d'"Entre Flames" cap allà als últims de novembre fou un èxit de llibreria. En la primera setmana es varen vendre més de mil exemplars, però aquesta devoció del públic no es veié pas corresposta de primer antuvi pels diaris catalanitzants, però alguns dies després, contagiada també la premsa per l'entusiasme que desvetllaven aquelles planes càlides, saturades de llum i de color, planes que cada una d'elles era un himne a les bel·leses de Blanes, va trencar-se el silenci, amb articles de crítica i altres en forma de comunicats, que eren foguerades d'encens cremat en honor del Mestre. Els noms de Tomàs Garcés, Esclasans, Manuel de Montoliu, Foix, Melcior Font i especialment els dels companys de la premsa comarcal es feren mereixedors del nostre profund agraïment.

Mestre Ruyra pot estar content del seu èxit i L. N. R. també de la comprensió que ha motivat el seu gest, d'una exemplaritat evident.

El nom del Mestre, junt amb el de la benemèrita publicació, han estat durant tres

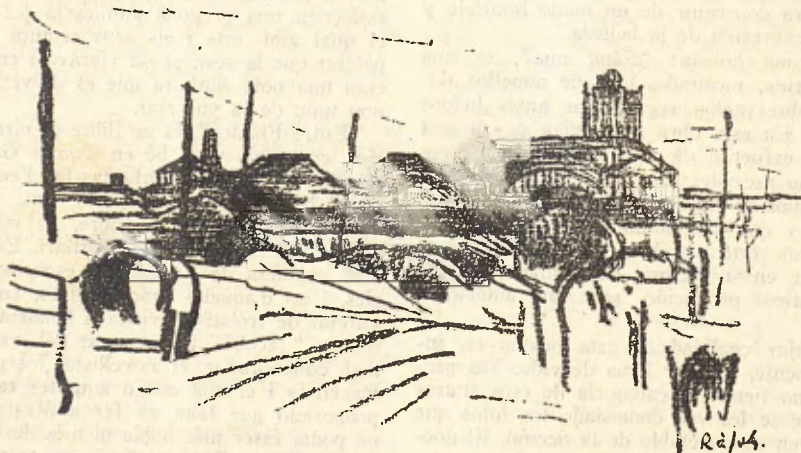
mesos, no solament el tema de palpitant actualitat, sinó també en les llars aimants del menjar espiritual que ofereixen els bons llibres.

I ara, per acabar, dec fer una aclaració: si jo vaig escriure el prefaci, fou obeint a una forta pressió dels amics que editaren l'esmentat llibre; el nom meu sota del d'en Ruyra em feia tremolar com una fulla d'arbre; mentre escrivia aquell parell de quartilles em semblava tenir al davant una admirable copa de cristall venecià amb equilibri inestable.

Pel que diuen Tomàs Garcés i Manuel de Montoliu, sembla que vaig poder-ne sortir indemne de la tasca que L. N. R. m'havia encarregat, obertament pretenciosa pels meus coneixements. De totes maneres, encara que dubti en aquest cas de la equanimitat, jo els hi prego que acceptin el meu sincer agraïment per la seva indubtable benvolença.—V. COMA SOLEY.

* * * * *

Tot el que faci referència a l'esmentada col·lecció pot adreçar-se a la Direcció de LA NOVA REVISTA, on hi ha també l'Administració i el dipòsit central per a la venda.

J. F. RAFOLS

QUESTIONS FILOSÒFIQUES POLÍTIQUES I SOCIALS

DIRECTOR: E. JARDI

QUESTIONARI.—Què és Filosofia? Què valen els pensadors moderns? Què han dit de bo els filòsofs del nostre país?

Els ASSAIGS DE CRÍTICA FILOSOFICA, de J. Tusquets, insinuen una resposta, clara i sòlida, a aquestes tres preguntes.

* * * * *

Amb el permís especial del benemèrit "Diari de Mataró" reproduïm l'article següent, signat per J. de Moragues, sobre Joan Tusquets i el seu últim llibre editat:

JOAN TUSQUETS (APUNTS PER A UN RETRAT).—Si en l'ordre intel·lectual només poguéu estar satisfet d'una cosa, seria d'haver conegut Joan Tusquets.

Fou un cap vespre d'hivern. El Pare Miquel d'Esplugues m'hi enviava per un afer de publicació i jo pujava les escales de casa seva amb aquella indiferència que es pugen unes escales que ja sabeu que no tornareu a pujar mai més. Al cap d'una hora, però, quan les baixava, si no hagués dut pressa, les hauria mirat recó per recó, car ja sabia que d'aquella hora endavant les pujaria gairebé cada dia.

El pis de Joan Tusquets és una mica baix de sostre, convidant a l'amable intimitat i deixant entreveure que als matins hi entra una llum clara i cordial. Si us diguéu, però, que allí dins hi vaig conèixer Joan Tusquets us mentiria. Allí dins vaig trobar-me enfront d'un conegut de tota la vida. Una d'aquelles cares que heu vist adés i ara travessant el carrer, saltant d'un tramvia, comprant un llibre, animant amb un mig aire de facècia un grup d'amics riallers o bé omplint d'optimisme el company que acomiada al tombant de cantonada. Una d'aquelles cares que, per dir-ho curt, heu vist molt temps sense sa-

ber-ne el nom i que us inspiren, sense trobar-ne la causa, tota una mena de simpatia.

Joan Tusquets, un sacerdot alt, esprimit-xat, el cabell ros, el llavi una mica caigut, amb uns ulls que no sabem si són grans o petits, però que els trobem enormes, escapant-se-li indiscretament tafaners pels voltants del nas, les orelles transparents, una mica vermelles, i amb un posat de bon minyó que sobta, em va rebre cordialment, però ràpid. És un home que va per feina i em deia les coses molt de pressa. Però el que em sobtava més era la seva claredat. Parlava d'una cosa que jo havia escrit amb una franquesa que em corpenia. Tant aviat em deia que tal tros era molt dolent com que tal altre era reeixit. I tot hi deia amb un to tan natural que m'engrescava.

Jo vaig fer el que faig sempre—sense voler-ho fer quan em trobo davant d'un home eminent. Donar la sensació d'un assecament i un mutisme enutjosos, i si alguna cosa dic només és per dir una atzagaiada. Jo ara tinc la convicció que Joan Tusquets—tot i comproment-me a fer un curset de filosofia amb ell—va quedar-se creient que jo era tot un enza.

Després vingueren les hores de treball ple-gats. Jo no crec que poguéu modificar gaire en ell la primera impressió que vaig fer-li, però, malgrat tot, una sèrie de circumstàncies que ens unien i ens uneixen cada dia més, ens portaren a una amistat i a una compenetració que per mi ha valgut les millors hores i els millors records de les meves tasques intel·lectuals.

Joan Tusquets i jo tenim exactament la mateixa edat, som fills de famílies més o menys semblants, tenim molts punts de partida idèntics i, sobretot, sobretot, coincidim en una idèntica aversió a tot el que sigui genial i porti aires de *transcendentalisme*. Per nosaltres dos és molt més gran i molt més important tot allò que de tan senzill i tan humà gairebé no es veu.

Ja sé que jo a les seves tasques no vaig aportar-hi res o gairebé res. Però ell a mi em féu un béu tan positiu i em donà un mestratge tan profitós, que mai no sabré com agrair-li-ho. I no cregueu pas que en les nostres converses de molts vespres ell fes de mestre i jo de ruc. No, érem simplement dos amics que parlàvem del Coneixement, i de Kant i de Comte i de Sant Tomàs com aquell qui no fa res, i amb to tant de conversa que més aviat, si algú ens hagués escoltat, hauria cregut que fèiem broma. Els seus agudíssims acudits sobre tal i tal filòsof, les seves infiltrants ironies a l'entorn de tal i tal literat, les seves caricatures imitant tal i tal savi, eren tan punyents que a vegades les rialles sonaren abundoses i franques. I així, lentament, ell anava exercint el seu mestratge, com aquella frescoreta d'estiu que refresca i un no se n'adona.

Algun matí de fred, via enllà del Passeig de Gràcia, a l'hora que la ciutat es desperta, veia el seu negrell allarganat travessant, una mica de biaix, la calçada, com una sageta. Ens aturàvem un moment, ell insinuava un projecte o bé deia alguna cosa punxaguda i jo seguia el meu camí com si m'hagués banyat amb l'aigua de l'optimisme. Ell seguia avall, i mireu si és diferent de totes les coses, que, malgrat el seu vestuari de clergue

—tan poc adient amb les clarors del matí— el veieu passar com una flama de llum. Tanta és la veritat que hi ha dintre la seva intelligència i la fe que abranda la seva ànima.

I bé, mossèn Joan Tusquets vé de publicar un llibre: ASSAIGS DE CRÍTICA FILOSOFICA. L'home que potser ha rigut més de les coses transcendents per una divina paradoxa ha escrit el llibre més transcendental de l'any 1928.

Més transcendental diem fer:

- a) el seu estil modèlic;
- b) la seva generositat exemplar;
- c) la seva audàcia encoratjadora.

He tingut sempre una mena d'odi a aquells joves que pels seus suposats mèrits es diu que són una *esperança*. Joan Tusquets ha vingut a posar l'excepció a aquesta regla. Ell també fou una *esperança*. Una *esperança* que ja ha arribat a realitat i que no s'ha aturat en una maduresa passiva. Eternament inquiet, constantment actiu, ple d'optimisme, vessant de claror, quan morirà serà tan jove com el dia que el vaig conèixer.

Però ara m'adono que això és un disbarat. Mentre vaig anar coneixent-lo ja vaig aprendre que Joan Tusquets filòsof mai no es moriria.—JERONI MORAGUES.

J. F. RAFOLS

NOTICIARI

Ens plau de remarcar el projecte, ja començat a realitzar, de col·laboració regular establerta conjuntament pel Diari de Mataró i El Dia, de Terrassa, que excel·leixen de temps entre la premsa catalana extra-barcelonina. A part de les seccions fixes que hi són normalment establertes a càrrec de redactors competents, ambdós diaris donaran simultàniament als seus lectors articles de les signatures més qualificades i diversament representatives de Catalunya, tractant tota mena de qüestions d'actualitat, però salvant-hi d'antuï la responsabilitat dels autors en llurs opinions.

Entre la col·laboració promesa i ja iniciada sabem que s'hi compten els noms següents:

DR. AGUADÉ I MIRÓ, JAUME BOFILL I MATES, DOMENEC DE BELLMUNT, MANUEL BRUNET, DR. CARLES CARDÓ, AGUSTÍ CALVET (GAZIEL), LL. DURAN I VENTOSA, FELIU ELIAS (JOAN SACS), AGUSTÍ ESCLANSANS, P. MIQUEL D'ESPLUGAS, JOAN ESTELRICH, C. FAGES DE CLIMENT, J. FARRAN I MAYORAL, MELCIOR FONT, TOMAS GARCÉS, DOMENEC GUANSÉ, J. M.ª LOPEZ-PICÓ, J. LLUHÍ I VALLESCÁ, ALFONS MASERAS, MILLAS-RAURELL, JOAN MINGUEZ, ALFONS NADAL, J. NAVARRO COSTABELLA, ANDREU NIN, L. NICOLAU D'OLWER, ALEXANDRE PLANA, JOAQUIM PELLICENA, J. PUIG I FERRATER, CARLES RIBA, TOMAS ROIG I LLOP, JOSEP M. CAPDEVILA, CARLES PI SUNYER, A. ROVIRA I VIRGILI, J. VALLS I TABERNER.

Celebrem l'efectivitat d'aquesta associació de les més prestigioses intel·ligències catalanes a la tasca i a la significació periodística d'aquells dos diaris, de Terrassa i Mataró, que ratifica i confirma llur jerarquia entre les publicacions nostrades. És un gest intel·lectual i un esforç econòmic al qual els nostres homes es faran un honor de correspondre, amatents.

El nostre amic JUST CABOT s'ha vist obligat, per raó d'un afeixugament de tasques diverses que no li permetia de dedicar-se a la redacció en cap de L. N. R. amb l'assiduitat que això requeria, a renunciar aquest càrrec que per la seva mateixa importància exigeix una sollicitud de cada moment.

No cal dir, però, que el nostre volgut i admirat amic continuarà col·laborant a la nostra publicació, amb l'interès i l'absoluta confiança de sempre.

Sabem que les Edicions Gost preparen una nova aportació a les lletres catalanes. Pel vinent mes de març llançaran una nova publicació que, per les seves condicions materials i pel preu, no tindrà precedent a Catalunya.

Aquesta publicació portarà el títol d'El Llibre Català, i el seu objecte és de difondre i popularitzar els millors llibres catalans o traduïts al català.

Una novetat de la col·lecció alludida serà la de sortir en fascicles setmanals que contindran quatre plects de setze pàgines (seixanta quatre en total) corresponents a quatre obres de publicació simultània, presentades amb elegància i pulcritud.

Podem anunciar que les edicions d'El Llibre Català compten amb la col·laboració d'APPEL·LES MESTRES, POMPEU FABRA, ROVIRA I VIRGILI, JOAN ESTELRICH, PRUDENCI BERTRANA, JOSEP M. DE SAGARRA, CARLES CAPDEVILA, RAMON VINYES, CARLES SOLDEVILA, GAZIEL, AMBROSI CARRION, DOMENEC DE BELLMUNT, NAVARRO COSTABELLA i d'altres.

Creiem que d'ací a pocs dies podrem donar més precisions als nostres lectors.

RICARD A. LATCHAM, de retorn, per un temps, al seu país, ens anuncia la promesa de dos treballs sobre James Toyce i Proust i sobre Josep Pla i Nicolau d'Olwer.

ARTUR PERUCHO ens trametrà, des de París, algunes de les seves impressions.

L. N. R. s'associa a l'homenatge que alguns amics i admiradors del poeta RAMON VINYES tenen la intenció de dedicar-li amb motiu del seu recent èxit teatral.

R. AULINA ha dibuixat—en estany i cobalt—una pàgina d'anunci de la casa Uralita del Passeig de Gràcia.

L. N. R. celebra, ben coralment, la millora del seu il·lustre i car amic i col·laborador Adrià Gual.

La Fiera Letteraria, de Milà, i La Veu de Catalunya, de Barcelona, han comentat favorablement les Remarques sobre l'art d'avantguarda, d'ALFONS MASERAS, que L. N. R. publicà en el seu nombre de novembre darrer. La Fiera Letteraria en tradueix alguns fragments i SEBASTIA GASCH, des de La Veu les qualifica de clarividents.

A la revista londinenca The Free Critic, Mr. KINETON PARKES publica un llarg estudi sobre l'art del nostre pintor JOAQUIM BOSCA, il·lustrat amb la reproducció de tres obres. Diguem que, com cada any, JOAQUIM BOSCA exposa actualment als Independents de París.

Es diu amb molta insistència que serà un fet el trasllat de les despulles del poeta CABBANYES del Cementiri de La Granada a Vilanova i que aquest homenatge coincidirà amb la celebració de la III Exposició del Penedès que enguany s'ha de celebrar en aquesta vila.

Ha estat a Barcelona l'artista català PERE DAURA, per a organitzar l'Exposició del grup dels cinc a la Sala Badrinas, la qual tindrà lloc a mitjans de febrer pròxim. Amb motiu d'aquesta interessant exhibició, un dels cinc, el pintor francès JEAN HELION, donarà una conferència glossant les novíssimes tendències de la pintura. Altres artistes l'acompanyaran en aquesta tasca.

La Revista de Liège, òrgan oficial de l'associació d'arquitectes d'aquesta ciutat belga, Le Rez-de-Chaussée, publica en el seu últim número un article sobre l'amoblament modern a Barcelona, original del nostre amic A. BADRINAS, il·lustrat amb profusió de gravats, reproducció de mobles i interiors d'aquest artista. En ell exposa BADRINAS el seu credo artístic i glossa el moment actual de les arts del moble.

La Comissió gestora del Premi Joan Crexells, ajustant-se a les modificacions introduïdes en els estatuts, adverteix als autors que tinguin interès a enviar obres originals, que el termini d'admissió que es considerarà

obert des del primer d'octubre de 1928, acabarà el trenta u de setembre de 1929.

Els originals hauran d'ésser lliurats a la secretaria de l'Ateneu Barcelonès, Canuda, 6, de 4 a 6 de la tarda dels dies laborables.

Els originals han d'anar signats amb el nom de l'autor que rebrà un comprovant de la recepció i servirà per retirar l'original després de conegut el veredict. —El Secretari, CARLES CAPDEVILA.

El llibre El por qué de mi Fe, del P. VÍCTOR GÜELL SCH. P., prologat pel bisbe de Tarazona, DR. SUÑE, conté i recull tots els problemes apolítics del temps present.

Hem agraït molt els mots coratjosos d'amistat d'E. BOSCH i VIOLA des del seu setmanari L'Avi Muné.

Remarcable, en tots sentits, la tasca editorial de la biblioteca A tot vent, que compta entre les seves últimes obres publicades: Eulàlia, de MARIA TERESA VERNET, Graziella, traducció de MELCIOR FONT i La dona raptada, traduïda per ALFRED GALLARD.

A. LOPEZ i LLAUSAS, prepara una col·lecció d'obres de economia i política. Sembla que el volum inaugural serà una obra original de FRANCESC CAMBÓ.

Saludem l'aparició de Mirador, periòdic català setmanal, de política, literatura i art.

JOSEP PLA, a més dels llibres en preparació, enllesteix tres assaigs, un sobre Chesterton, anunciat de fa ja temps, un altre sobre Francesc Pujols, una mica massa oblidat, i un altre encara sobre Breughel el vell.

FERRAN SOLDEVILA, des de París, ens transmet el títol del seu llibre en premsa a les nostres edicions: Recerques i Comentaris, volum primer (Història de Catalunya). El segon volum serà destinat a literatura catalana i el tercer de bell nou a història de Catalunya, els quals formaran part en la nostra Biblioteca d'Història.

Per un error de compaginació publicarem l'índex del 3er. volum en el núm. de gener quan havia d'anar en el de desembre. Avui ja repetim aquest índex perquè es pugui col·leccionar en el seu degut lloc.

L. N. R. honorarà la memòria de FRANCESC VAYREDA, amb un treball sobre l'home i l'obra, i amb la reproducció d'una sèrie de conjunt de les seves pintures principals.